

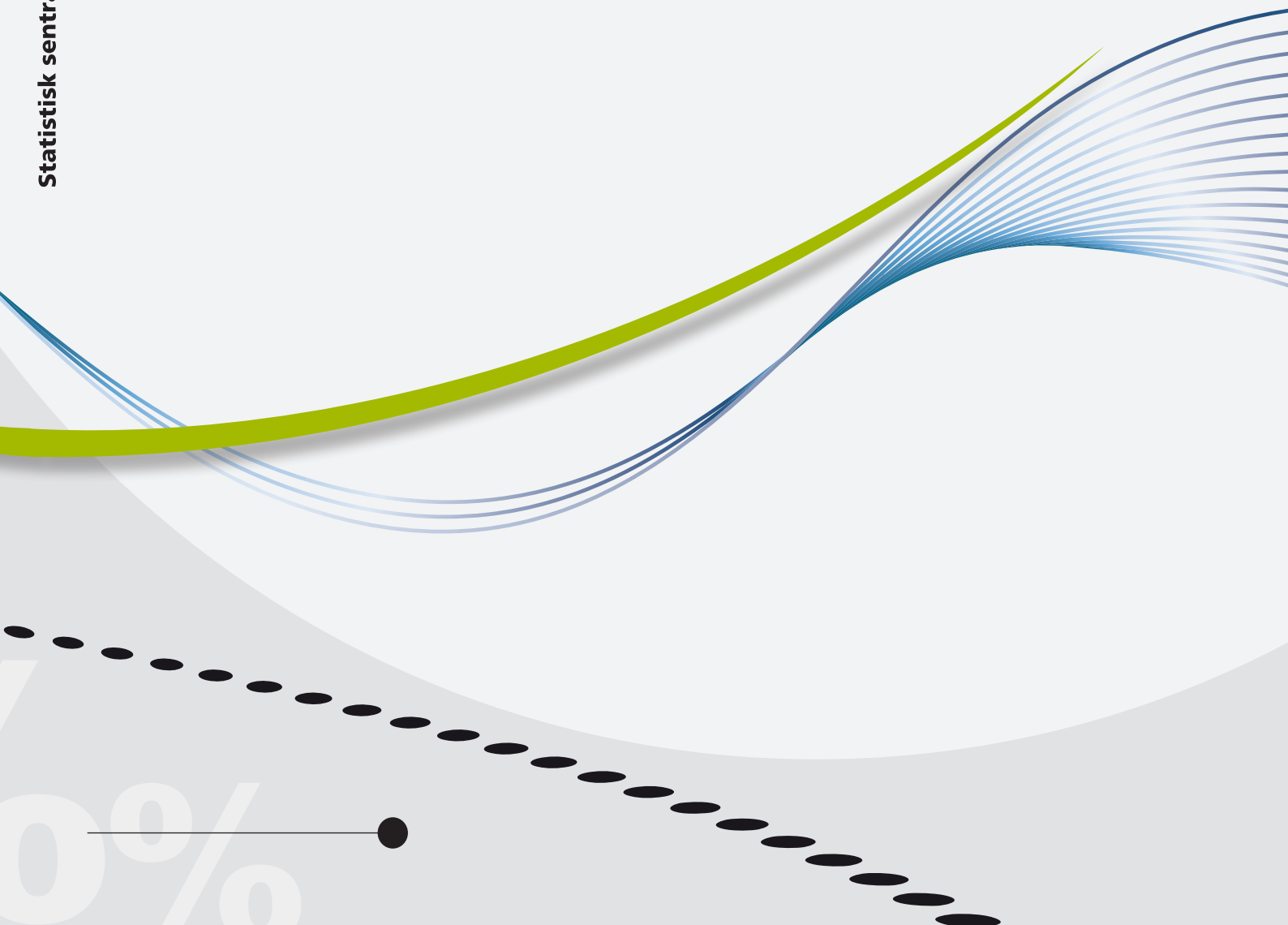
Unni Beate Grebstad

Indikatorutvikling FD-trygd
Delprosjekt 1

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

Unni Beate Grebstad

Indikatorutvikling FD-trygd

Delprosjekt 1

	Standardtegn i tabeller	Symbol
© Statistisk sentralbyrå	Tall kan ikke forekomme	.
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal	Oppgave mangler	..
Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.	Oppgave mangler foreløpig	...
Publisert november 2014	Tall kan ikke offentliggjøres	:
	Null	-
	Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
ISBN 978-82-537-9013-8 (elektronisk)	Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
ISSN 1891-5906	Foreløpig tall	*
Emne: Sosiale forhold og kriminalitet	Brudd i den loddrette serien	—
	Brudd i den vannrette serien	
Trykk: Statistisk sentralbyrå	Desimaltegn	,

Forord

Vi ser i dette notatet nærmere på følgende velferdsytelser: sykepenger, arbeidsavklaringspenger (AAP), økonomisk sosialhjelp og uføretrygd.

Videre gjør vi en vurdering av behovet for og nytten av å lage forløpsindikatorer utover statistikken som allerede finnes for disse ytelsene. Det er i kapittel 3, 4, 5, og 6 diskutert nærmere hva nye indikatorer og spesielt forløpsindikatorer bør kunne bidra med av kunnskap for de utvalgte velferdsytelsene. Vi har i dette notatet flere forslag til tabeller som kan danne utgangspunkt for konkrete forløpsindikatorer. Beskrivelse og presentasjon av de ulike forløpsindikatorene fremgår i de ulike kapitlene. Tabellene i de ulike kapitlene vil testes videre og selve operasjonaliseringen av forløpsindikatorene vil gjennomføres i delprosjekt 2. Delprosjekt 2 vil også konkludere med hvilke forløpsindikatorer som egner seg for første publisering.

Prosjektet har vært gjennomført av Tor Morten Normann, Arve Hetland, Arne Andersen og Unni Beate Grebstad.

Det har vært tilknyttet en referansegruppe til delprosjekt 1; denne vil bli videreført i delprosjekt 2. Medlemmene i referansegruppen har vært ulike fagpersoner fra Arbeids- og velferdsdirektoratet, samt Arbeids- og sosialdepartementet, som har finansiert prosjektet.

Statistisk sentralbyrå, 17. oktober 2014

Hans Henrik Scheel

Sammendrag

Hovedformålet med dette notatet er å komme med forslag til noen forløpsindikatorer som kan utvikles fra Forløpsdatabasen Trygd (FD-Trygd) i Statistisk sentralbyrå, og som kan publiseres løpende hvert 3. eller 5. år. Det er et utnyttet potensiale i FD-Trygd til å utvikle statistikk som beskriver forløp og bevegelser inn og ut av ulike stønads- og trygdeytelser i velferdsforvaltningen. Målet i prosjektet er derfor å foreslå levekårsrelevante forløpsindikatorer innenfor de fire ytelsene: 1) sykepenger; 2) arbeidsavklaringspenger; 3) økonomisk sosialhjelp (inkl. Kvalifiseringsstønad) og 4) uføretrygd. I dette notatet gjennomgår vi og vurderer, samt kommer med konkrete forslag til tabeller og forløpsindikatorer. Forslagene skal videre bearbeides og ferdigstilles i delprosjekt 2 som starter umiddelbart etter at delprosjekt 1 er ferdigstilt. Når det gjelder sykepengefravær kommer vi med flere forslag til forløpsindikatorer. En av tabellene ser på personer i alderen 18-62 år (som bodde i Norge i 2005-2009) som var langtidssyke i perioden 2000-2004 og viser hvilket utfall de hadde i 2009. Mottok de langtidssyke f.eks. rehabiliterings- og attføringspenger eller fikk de uføretrygd? Vi får gjennom denne tabellen med indikatorer vite hva som beskriver forholdet til arbeidsmarkedet fem år etter et langtidssykefravær. En annen tabell viser omfanget av arbeid i arbeidstimer, både fordeling og gjennomsnitt, for hvert av årene i femårsperioden etter perioden med langtidssykefravær. Dette vil være viktig informasjon for å vite noe om arbeidsmarkedstilknytningen til personer som har vært langtidssyke. Langvarig sykefravær er i dette notatet definert som 180 dager eller mer.

Vi har også sett nærmere på ulike kjennetegn ved mottakerere av arbeidsavklaringspenger (AAP), som er en ytelse som kom 1. mars 2010 til erstatning for rehabiliterings- og attføringspenger, samt tidsbegrenset uførestønad. Om lag 77 prosent av de som har mottatt AAP i perioden 2010 til 2013 har utdanning på grunnskole eller videregående skole som sin høyeste fullførte utdanning (som var registrert i 2012). Nesten 19 prosent av AAP-mottakerne har høyere utdanning, og om lag 4 prosent har ingen utdanning eller uoppgitt utdanning. Gjennomgangen av området arbeidsavklaringspenger har vist at det er vanskelig å finne utfallsmål. Dette fordi vi må vente til det er en tilstrekkelig lang tidsserie til at vi kan finne utfallsmål. Aktuell populasjon for å kunne måle noen utfall vil være AAP-mottakere som har avgang i 2014. Vi vil derfor følge AAP-populasjonen i delprosjekt 1 videre til desember 2014 for å kunne måle noen utfall. Økonomisk sosialhjelp er en behovsprøvd kommunal ytelse og i delprosjektet har vi har sett på dem som mottok sosialhjelp i 2005. En indikator som måler antall år med sosialhjelp kan si noe om fremtidig sosialhjelpsavhengighet; uavhengig av kjønn og alder. Det er også interessante forskjeller mellom dem som har lengre mottak og dem som har kortere mottak (episoder). Indikatorer for kvalifiseringsstønads-mottakere, som er en ordning som er innrettet mot langtidssosialhjelpsmottakere vil bli inkludert i delprosjekt 2.

I delprosjekt 1 har det vært vanskelig å komme med forslag til indikatorer på uføretrygd, og det arbeides videre med dette i delprosjekt 2. For det første er det en del huller i det datamateriale vi har hatt lett tilgjengelig som gjør det vanskelig å teste ut indikatorer. For det andre regner vi med at de nye reglene for uføretrygd vil påvirke valget av indikatorer, indikatorer som rundt 2009 var mindre interessante kan etter 2014 være aktuelle. Vi har likevel i notatet antydnet en prioritering blant tabellene som er trukket fram. Andelen nye uførepensjonister i 2009, som mottok sosialhjelp i perioden 2005-2009 vil være en interessant indikator. Bakgrunnskjennetegn som kjønn, alder og utdanning på nye uføretrygdede i 2009 er også en indikator som gir verdifull kunnskap.

Forløpsindikatorer vil kunne være mer dynamiske indikatorer som gir mer innsiktsfull kunnskap. Dette kan gjøre det lettere for forvaltningen og andre som ønsker å følge med på hvordan velferdsytelser på levekårsområdet utvikler seg; ved at mer innholdsrike indikatorer gir et bedre kunnskapsbilde.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
1. Gjennomgang av data og statistikk på noen velferdsordninger	6
1.1. Hva publiseres på området?	6
1.2. Hva kan forløpsstatistikk bidra med?.....	6
1.3. Datakilde for uttak av forløpsindikatorer	7
1.4. Kvalitetsvurdering av datakildene vi bruker i prosjektet.....	7
2. Forløpsindikatorer på ulike velferdsordninger	7
3. Sykepengefravær	10
3.1. Innledning.....	10
3.2. Litt om sykepenger	11
3.3. Datagrunnlag.....	11
3.4. Valg av populasjon	12
3.5. Langvarig sykefravær.....	13
3.6. Hvem har langvarig sykefravær?	14
3.7. Varighet.....	14
3.8. Hvem kommer seg ut av sykefravær?	15
3.9. Videre arbeid for langvarig syke.....	19
3.10. Samspill mellom arbeids- og trygdekarrierer	25
3.11. Oppsummering.....	29
4. Arbeidsavklaringspenger (AAP)	30
4.1. Innledning.....	30
4.2. Antall mottakere og gjennomstrømming 2010-2013.....	30
4.3. Populasjonsavgrensning	33
4.4. Hva skal indikatorene belyse?.....	34
4.5. Mulige indikatorer og tabeller	41
4.6. Oppsummering.....	43
5. Økonomisk sosialhjelp (inkl. kvalifiseringsprogrammet)	44
5.1. Innledning.....	44
5.2. Datagrunnlag.....	45
5.3. Populasjon	45
5.4. Førstegangsmottakere og tidligere mottak av sosialhjelp.....	46
5.5. Hvem får sosialhjelp?	47
5.6. Suksess – fra sosialhjelp til arbeid	48
5.7. Sosialhjelp og tilknytning til arbeidsmarkedet 2005-2009.....	55
5.8. Fra sosialhjelp til andre stønader	60
5.9. Oppsummering.....	64
6. Uføretrygd	65
6.1. Innledning.....	65
6.2. Populasjon	66
6.3. Avgang fra uføretrygd.....	67
6.4. Hvor kommer de fra?.....	67
6.5. Gradering og arbeid blant uføretrygdede	78
6.6. Varighet.....	79
6.7. Oppsummering.....	80
7. Oppsummering av indikatorene og veien videre	81
7.1. Hvordan presentere indikatorene?	81
7.2. Sykepengefravær	82
7.3. Arbeidsavklaringspenger (AAP)	83
7.4. Økonomisk sosialhjelp.....	83
7.5. Uføretrygd	84
7.6. Videre arbeid i delprosjekt 2.....	84
Referanser	85
Tabellregister	86

1. Gjennomgang av data og statistikk på noen velferdsordninger

1.1. Hva publiseres på området?

Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV) publiserer statistikk på de fleste ordninger hvor de utbetaler ytelser og trygd. F.eks. antall uførepensjonister, nye mottakere av uførepensjon og avgang fra uførepensjon (www.nav.no). Bakgrunnskjenne tegn som kjønn, alder, fylke, uføregrad (samt endring i uføregrad), ytelse og avgangsårsak er knyttet til denne statistikken. Personer som mottar arbeidsavklaringspenger (AAP), ulike typer pensjonister (alder, supplerende stønad, etterlatte etc) er også områder hvor NAV publiserer statistikk. I tillegg publiseres ulike analyser basert på de fleste statistikker og fagområder som NAV har ansvar for. Det finnes med andre ord et relativt stort tilfang av statistikk og analyse på området. SSB publiserer noe trygdestatistikk på kommunenivå i forbindelse med KOSTRA. Sosialhjelp og kvalifiseringsstønad publiseres av SSB på kommunenivå og i tillegg leveres det ut på lavere geografisk nivå til ulike brukere som kommuner, departement, direktorater og forskere. Det er stor etterspørsel etter statistikk på lavere geografisk nivå når det gjelder levekårsstatistikk. Bakgrunnskjenne tegn som kobles til disse statistikkene er bl.a. alder, sivilstand, antall barn, utdanning og innvandrerbakgrunn. SSB har også en sekundærpublisering av flere trygde- og stønadsområder i forbindelse med StatRes NAV en gang i året. Målsettingen for StatRes er å utvikle og formidle statistikk og indikatorer av høy kvalitet om ressursinnsats, aktiviteter, tjenester, produksjon og resultater for statlig virksomhet. Så til tross for at det lages mye statistikk, primært hos NAV, men også i SSB, så er det fortsatt områder som ikke dekkes godt nok. Dette prosjektet har som formål å komme med forslag til ny forløpsstatistikk som kan dekke etterspørselen på levekårsområdet når det gjelder statistikkbehov. Med forløpsstatistikk mener vi her ganske enkelt statistikk som er laget med utgangspunkt i individers situasjon før og/eller etter mottak av en ytelse. Altså statistikk der en følger for eksempel sosialhjelpsmottakere et antall år etter mottaket med hensyn til arbeid eller mottak av uføretrygd, eller kartlegger situasjonen for nye uførepensjonister et antall år før mottaket av uførepensjon. Forløpsstatistikk slik vi her definerer den vil ikke benytte metodene utviklet i forløpsanalyser (med f.eks. hazardrater).

1.2. Hva kan forløpsstatistikk bidra med?

Det er viktig å være bevisst på hvilke behov vi kjenner til som ikke er dekket av allerede publisert statistikk og analyser. Det kan være behov for å tallfeste noen prosesser eller løp i velferdsytelsene. Forløpsstatistikk vil kunne gi oss ytterligere informasjon utover det som allerede publiseres av NAV og SSB. Fordelen med forløpsstatistikk, definert som statistikk over tilgangen til en gitt trygdeordning/nye trygdede i løpet av et visst år, er at den kan kobles mot tidligere hendelser/annen statistikk i forkant og etterkant av tilgangen til en trygdeytelse eller andre velferdsytelser.¹ Dette er noe som er etterspurt av SSB sine brukere og som gir viktig tilleggsinformasjon, for ikke å si en tilleggsdimensjon til statistikken på velferdsområdet.

Om vi ønsker å vite mer om personene som hvert år mottar ulike stønads- og trygdeytelser, samt hva som har vært veien inn i de ulike ordningene (f.eks. lav utdanning, sykdom, arbeidsledighet) vil utvikling av forløpsindikatorer være veien å gå. I tillegg til at vi får kunnskap om veier inn og ut vil vi kunne få bakgrunnskjenne tegn (f.eks. kjønn, alder, utdanning) på personene. SSB har en unik datakilde som brukes av forskere på velferdsområdet nemlig FD-Trygd (Forløpsdatabasen

¹ I dette notatet definerer vi velferdsytelser som ytelser fra NAV som er ment å erstatte helt eller delvis bortfall av arbeidsinntekt. Vi har tatt med sykepenger, atferds- rehabilitering og uføretrygd, samt sosialhjelp, kvalifiseringsstønad og arbeidsavklaringspenger.

Trygd) se link: <http://www.ssb.no/omssb/tjenester-og-verktoy/data-til-forskning/fd-trygd>

1.3. Datakilde for uttak av forløpsindikatorer

FD-Trygd er en forløpsdatabase med opplysninger om trygdeforhold og andre typer statistiske data. Individ er statistisk enhet, og opplysningene i databasen består av registrering av begivenheter i den enkelte persons livsløp. Disse registreringene kan settes sammen til individuelle hendelses- eller forløpshistorier (forløpsdata), og aggregeres til en gruppe av individer eller en hel populasjon. Dataene i FD-Trygd bygger på opplysninger i administrative registre og statistikkregistre som er dannet på grunnlag av registerdata. Basen inneholder opplysninger fra og med 1992.

1.4. Kvalitetsvurdering av datakildene vi bruker i prosjektet

Sykepenger: register NAV

Arbeidsavklaringspenger: register NAV

Økonomisk sosialhjelp: Innsamling gjennom KOSTRA (SSB)

Uføretrygd: register NAV

Alle fire datakildene er fulltelling. Det betyr at det ikke knytter seg utvalgsusikkerhet til resultatene. Det knytter seg imidlertid begrensninger til noen av registrene som vi kobler til datakildene. F.eks. omfatter Arbeidstaker-/arbeidsgiverregisteret (A/A-registeret) ikke selvstendige, og arbeidstiden som oppgis i registret er avtalt arbeidstid, ikke den faktiske arbeidstiden. De fleste registerdata vil også inneholde feilkilder. For eksempel vil det forekomme feil i sluttdato for arbeidstilfelle. Effekten av slike feil på statistikken er imidlertid vanligvis liten. Mer alvorlig i noen sammenhenger er det at svart arbeid ikke inngår. NAVs registre over trygder og stønader er generelt av god kvalitet blant annet fordi de er knyttet til utbetalinger. Misbruk av trygder og stønader er et problem som bare i liten grad påvirker trygdestatistikken.

Når det gjelder populasjonen så er det noen vurderinger knyttet til de bosatte. Noen personer er ikke registrert i folkeregistret (personer med såkalte D-nummer). Disse har vi ikke inntektsopplysninger eller andre opplysninger om. Vi velger derfor av kvalitetshensyn å utelukke disse selv om de kan motta noen av de ytelsene (særlig økonomisk sosialhjelp) vi har gjennomgått i dette notatet.

Generelt kan vi si at det er god kvalitet på registrene og KOSTRA-innrapporteringen vi har benyttet oss av i denne rapporten.

2. Forløpsindikatorer på ulike velferdsordninger

Forløpsindikatorer kan si noe om «strømmene» og gir informasjon utover en tilstand på et gitt måletidspunkt. Forløpsindikatorer kan si noe om:

- hvordan individene beveger seg mellom ulike trykdeordninger
- fra hvilke ordninger de kommer fra og til hvilke de går
- dynamikk over tid mellom ordninger og arbeid, både totalt og for ulike grupper

Det er et mål å belyse mer enn kjennetegn som kjønn og alder. Eksempelvis utdanningsnivå kan være et relevant kjennetegn, spesielt i analyser over tid. Sosialhjelp og sykepenger er de ytelsene som er mest utfordrende å lage forløpsindikatorer for. Dette skyldes at det er færre begrensninger på hvor lenge man kan motta ytelsene og hvor lett det er å gå ut og inn av ytelsene. Personer kan gå inn og ut av disse velferdsordningene relativt mange ganger.

Dette er ikke i like stor grad tilfelle for mottakere av uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Sivertstøl har i Ungdoms levekår (2013) undersøkt ungdom fra 16 til 30 år, og analysert deres sysselsetting og bruk av stønader (unge født i 1980). Analysen viser at det er forskjell i sysselsettingen mellom ungdommene som fullfører videregående skole og de som ikke fullfører. De som ikke fullfører, kan deles i to grupper ut ifra om de kan kalles marginaliserte eller ikke. Med marginalisert mener en ofte ”grupper som beveger seg i en gråson mellom sosial integrasjon og samfunnsmessig utstøtning”. De unge som dropper ut av videregående blir ofte mer avhengig av sosialhjelp og dermed mer marginalisert enn dem som fullfører et videregående løp. Utdanningsnivå vil derfor være et viktig bakgrunnskjenntegn i arbeidet med å utvikle interessante forløpsindikatorer på trygdeområdet.

Sykepenger

Rett til sykepenger forutsetter at man har vært i arbeid i minst 4 uker. Likestilt med arbeid er dagpenger ved arbeidsløshet, foreldrepenger, stønad ved barns sykdom og sykepenger. Inntekten må tilsvare en omregnet årsinntekt på minst ½ G.

Ettårsregelen: Retten til å motta sykepenger gjelder i inntil 365 dager (52 uker). Dette gjelder sykepenger finansiert av folketrygden, altså sykepenger utover arbeidsgiverperioden. En sykedag gjelder som en sykedag uansett gradering. Er man sykemeldt med 20 prosent uførhetsgrad i en uke teller det som fem dager uansett om man arbeider fullt en dag eller om man arbeider 20 prosent i fem dager. Man teller sykedagene (utenom arbeidsgiverperioden) tre år tilbake med mindre det har vært en periode på minst 26 uker som helt frisk. Har man hatt en periode på minst 26 uker som helt frisk telles de 52 ukene fra slutten av “frisk perioden”. “Enkeltstående behandlingsdager” kan være et alternativ til gradert sykemelding. Det forutsetter at det bare er en behandlingsdag per uke. Man regnes da som 100 prosent ufør på behandlingsdagen og frisk de andre dagene. Ulike sykefraværperioder legges sammen, men hvis man har en periode på 26 uker som helt arbeidsfør uten sykepenger fra NAV starter tellingen på nytt. Det har ingen betydning for denne beregningen om sykefraværet er gradert eller om man er 100 prosent sykemeldt. Hvis du fortsatt ikke kan være i arbeid når sykepengene opphører, kan du ha rett til andre ytelser som arbeidsavklaringspenger eller uførepensjon. Disse gir lavere kompensasjon for inntektsbortfall enn sykepenger. Aktiv sykemelding ble innført i 1993. Ordningen ble opphevet juli 2011. Aktiv sykemelding innebar at du kunne arbeide selv om du er sykemeldt med 100 prosent uførhetsgrad.

Nye sykemeldingsregler ble innført 1. juli 2004. Den viktigste endringen var et aktivitetskrav for å få rett til sykepenger. Gradert sykemelding skal etter de nye reglene alltid være første alternativ. Legen skal ved forlengelser av sykemelding undersøke om den sykemeldte kan ha arbeidsrelatert aktivitet. Sanksjonene overfor leger som ikke følger sykemeldingsreglene skulle samtidig innskjerpes. Medisinsk dokumentasjon om at arbeidsrelatert aktivitet ikke er mulig eller tilrådelig må foreligge dersom aktivitetskravet skal fravikes. 1. juli 2011 ble det foretatt nye justeringer i regelverket for sykefraværsoppfølging. Blant annet skal oppfølgingsplan utarbeides tidligere enn før, og dialogmøte 1 skal avholdes tidligere enn før. Fra 1. juli 2014 ble regelverket igjen endret for å gjøre sykefraværsoppfølgingen enklere og mer målrettet. Arbeidsgivers rapporteringsplikt til NAV ved 9 uker ble avvirket, og NAV skal ikke lenger sanksjonere arbeidsgivere og sykmeldere. Ordningene med oppfølgingsplaner og dialogmøter er videreført, men oppfølgingen skal i større grad tilpasses behovet i hvert enkelt tilfelle.

Økonomisk sosialhjelp

Med *sosialhjelp* menes økonomisk stønad til livsopphold som Lov om sosiale tjenester i NAV § 18 gir rett til dem som ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre krav på gjeldende økonomiske rettigheter. *Sosialhjelpsmottaker* defineres dermed som en person som er registrert som mottaker av denne økonomiske stønaden i et gitt tidsrom. Økonomisk stønad eller sosialhjelp er en del av samfunnets nedre sikkerhetsnett og skal sikre at de som ikke har andre muligheter har nok midler til livsopphold. Hjelpen er ment å være midlertidig og skal bidra til å gjøre personene økonomisk selvhjulpne. Etter lov om sosiale tjenester er sosialhjelp en subsidiær ytelse. Dette betyr at rettskrav på denne hjelpen kun er tilstede om personen som søker ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, trygd, pensjoner, studielån, bruk av formue eller reduksjon av utgifter. Sosialhjelp er imidlertid mer enn bare den økonomiske stønaden. Sosialhjelp er også opplysning, råd og veiledning og kan være tett individuell oppfølging gjennom sosialt arbeid. Det er ingen tidsavgrensning på hvor lenge personer kan motta økonomisk sosialhjelp. Det er mange som opplever å motta sosialhjelp i flere perioder og også over flere år. Publikasjonen *Sosialhjelp og levekår i Norge* (2012) vist at avslutning av sosialhjelp i stor grad innebærer enten overgang til jobb eller uførepensjon.

Kvalifiseringsprogrammet

Formålet med *kvalifiseringsprogram* og tilhørende kvalifiseringsstønad er at tilbudet skal gis til personer som vurderes å ha en mulighet for å komme i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging. Kvalifiseringsprogrammet med tilhørende stønad retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folkestrygden. Dette handler i stor grad om personer som uten et slikt program ville vært avhengige av økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde over lengre perioder (*nav.no*). Programmet er et fulltidsprogram som skal være individuelt tilpasset og arbeidsrettet, slik at det kan være med på å støtte opp under og forberede overgangen til arbeid.

Forvaltningen av kvalifiseringsprogrammet er i likhet med forvaltningen av økonomisk sosialhjelp lagt til de lokale NAV-kontorene. Kvalifiseringsprogrammet ble fram til 1. januar 2010 fasett inn i takt med etableringen av NAV-kontorer i kommunene. Fra 1. januar 2010 skal i følge av Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen alle kommuner tilby kvalifiseringsprogram for utsatte grupper uavhengig av etableringstidspunktet for NAV-kontoret. I dette delprosjektet har vi primært sett på kvalifiseringsstønad i forbindelse med sosialhjelpsmottak.

Arbeidsavklaringspenger (AAP)

Arbeidsavklaringspenger (AAP) ble innført fra og med 1. mars 2010. Ordningen erstattet de tidligere ordningene rehabiliteringspenger, yrkesrettet attføring og tidsbegrenset uførestønad. Formålet med AAP er å sikre personer inntekt i perioder hvor man på grunn av sykdom eller skade har behov for bistand fra NAV for å komme i arbeid. Bistanden kan bestå av arbeidsrettede tiltak, medisinsk behandling eller annen oppfølging fra NAV. Et vilkår for mottak av AAP er at man har fått arbeidsevnen nedsatt med minst 50 prosent på grunn av sykdom eller skade.

AAP gis mens man er under aktiv behandling, under gjennomføring av arbeidsrettede tiltak, eller under arbeidsutprøving. Man kan også få arbeidsavklaringspenger under utarbeidelse av aktivitetsplan, mens man venter på aktiv behandling eller et arbeidsrettet tiltak. AAP ytes også i ulike overgangsperioder f.eks. mens man søker arbeid etter gjennomført tiltak eller behandling, mens uføresøknaden blir vurdert, eller hvis man på grunn av sykdom blir arbeidsufør på nytt, uten å ha opparbeidet ny rett til sykepenger.

AAP ytes også, hvis man som student har behov for aktiv behandling for å gjenoppta studier og man ikke har rett til stipend under sykdom fra Lånekassen. For å motta AAP må man bo og oppholde seg i Norge, og være i aldersgruppen 18 til 67 år, samt være medlem i folketrygden i minst tre år før man søker. Har man vært arbeidsfør, det vil si fysisk og psykisk i stand til å gjennomføre inntektsgivende arbeid, er det nok at man har vært medlem i minst ett år før man søker. AAP utgjør som hovedregel 66 prosent av inntektsgrunnlaget, men minimum 2G, dvs. 164 244 kroner per år (1 G pr. 1.5.12 var 82 122 kroner). De som har rett på sykepenge og har inntekt på over 2G, vil alltid gå ut sykepengeperioden som er 12 måneder før eventuell overgang til arbeidsavklaringspenger, siden sykepenge som hovedregel utgjør 100 prosent av inntektsgrunnlaget.

Hvor lenge man får arbeidsavklaringspenger vil avhenge av behovet for å være i arbeidsrettet aktivitet. Som hovedregel kan man likevel ikke motta arbeidsavklaringspenger i mer enn fire år.

Uføretrygd

Uførepensjon er aktuelt for personer med varig nedsatt inntektsevne på grunn av sykdom eller skade.

Det er likevel noen vilkår som må være oppfylt for å ha rettigheter til å eventuelt kunne få innvilget uførepensjon. Hovedregelen er at personene må ha vært medlem i folketrygden de siste tre årene frem til de blir uføre. Alderskriteriet i uføretrygden er at personene må være mellom 18 og 67 år. Evnen til å utføre arbeid må være varig nedsett med minst halvparten og hovedårsaken til dette må skyldes varig sykdom, skade eller lyte. Personene må ha gjennomført medisinsk behandling i tilstrekkelig grad.

De må også i tilstrekkelig grad ha gjennomført arbeidsrettede tiltak for å komme i arbeid.

Ifølge NAV er overgang til alderspensjon den vanligste årsaken til avgang fra uføreordningen. Deretter kommer avgang på grunn av død, mens kun en svært liten andel går over i arbeid eller andre tilstander. Det er foreslått å endre uføreordningen slik at det skal bli lettere å kombinere uførhet med arbeid, på samme måte som graderte sykmeldinger er lettere å kombinere med noe arbeid. Dette vil tidligst kunne skje fra 2015.

3. Sykepengefravær

3.1. Innledning

Den viktigste problemstillingen er å følge personer med sykefravær over et visst antall år, både med hensyn til deltaking i arbeidslivet og mottak av andre stønader og trygder.

Hvem som får sykepenge er i noen grad dekket av sykefraværstatistikken i SSB. Denne viser ikke hvor stor andel av befolkningen eller av arbeidende som i en gitt periode mottar sykepenge. Den viser sykefraværprosenten, dvs. sykefravær-dagsverk i prosent av antallet avtalte dagsverk. Den viser sykefraværprosenten etter kjønn, alder, bostedskommune og –fylke, næring og sektor.

Vi skal foreta noen avgrensninger i problemstillingene. Den viktigste er å begrense oss til *langvarig sykefravær*. Selv om langvarige tilfeller utgjør en liten del av alle sykepengetilfeller utgjør de en stor del av sykefraværet. Statistikken over sykefravær viser for eksempel at selv om sykepengetilfeller som varte hele kvartalet (2. kvartal 2013) bare utgjorde 5 prosent av alle legemeldte syketilfeller, så sto de for 32 prosent av sykefraværsdagene. I et forløpsperspektiv er det også grunn til å anta

at langvarig sykefravær har større konsekvenser enn mer kortvarige sykefravær i form av tiltak som rehabiliterings- og atferdingspenger og arbeidsavklaring og uførepensjonering og i form av vansker på arbeidsmarkedet. For det andre begrenser vi oss til *sykepengetilfeller etter arbeidsgiver perioden*. Tabellene omfatter altså ikke alt sykefravær. Denne avgrensningen påvirker også tallene for varighet. Varighet er her varighet av sykefraværet etter arbeidsgiverperioden. Gradert sykemelding gis ned til 20 prosent uførhet. Gradering av sykepengetilfeller er oppgitt i prosent fra 20 prosent og oppover (noen få tilfeller, 2465, har gradering under 20 prosent). Av de vel 8.8 millioner sykepengetilfeller er 82.4 prosent 100 prosent uføre, fulgt av 50 prosent uførhet i 12.2 prosent av tilfellene, 1.3 prosent har 20 prosent uførhet og 1.1 prosent 40 prosent uførhet.

Gradering av sykepenger er en problemstilling som ser ut til å bli mer og mer viktig. Gradering vil imidlertid ikke bli behandlet her. Det skyldes at en behandling av gradering krever at en går ned på sykemeldingsnivå. Opplysninger på dette nivået ligger ikke inne i FD-trygd, som er kilde.

Det er slik at sykmeldte personer kan bytte sykmeldingsgrad underveis i sykemeldingsperioden, og det er kun i sykefraværstatistikken at vi finner en gjennomsnittlig gradering. Da måtte vi i tilfelle bruke sykefraværregisteret og siden dette registeret ikke inngår i FD-Trygd vil dette ligge utenfor mandatet til dette prosjektet.

3.2. Litt om sykepenger

Rett til sykepenger forutsetter at man har vært i arbeid i minst 4 uker. Likestilt med arbeid er dagpenger ved arbeidsløshet, foreldrepenger, stønad ved barns sykdom og sykepenger. Inntekten må tilsvare en omregnet årsinntekt på minst ½ G. «Enkeltstående behandlingsdager» kan være et alternativ til gradert sykemelding. Det forutsetter at det bare er én behandlingsdag per uke. Man regnes da som 100 prosent ufør på behandlingsdagen og frisk de andre dagene.

3.3. Datagrunnlag

Forløpsdatabasen FD-trygd inneholder opplysninger om sykepengetilfeller fra og med 1992 (dog få tilfelle i 1992) og til og med 2011 (også relativt få tilfeller på filen for 2011). I FD-trygd inngår bare *sykepengetilfeller utover arbeidsgiverperioden (16 dager), altså bare sykepenger som dekkes fra folketrygden*. I alt har en opplysninger om 8 844 541 sykepengetilfeller for denne perioden for personer med gyldig fødselsnr. Det maksimale antallet sykepengetilfeller per person er 413. De viktigste opplysninger om det enkelte sykepengetilfelle er start og stoppdato og sykepengegrad.

Antallet sykepengetilfeller som starter eller slutter i perioden 2005-2009 er i alt 2 786 583 sykepengetilfeller for personer med gyldig fødselsnr. Det maksimale antallet syketilfeller disse fem årene er 246. Det er 824969 syketilfeller med varighet 90+ dager, 498662 med varighet 180+ dager og 13159 med varighet 360+ dager. Denne filen er her koblet med en personfil som omfatter personer bosatt i Norge per 31.12. i årene 2005-2009. Bare personer i privathusholdninger er med. I alt omfatter denne filen 5 085 774 personer.

Videre er det koblet til opplysninger om arbeidstilfelle som finnes i FD-trygd fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret. Registeret omfatter ikke alt arbeid. Selvstendig næringsdrivende, freelancere og oppdragstakere inngår ikke. Videre er det krav til at arbeidsforholdet har en avtalt arbeidstid på minst 4 timer i uka og er ventet å vare i minst 7 dager. Det er også et krav at det er rapportert lønn for at arbeidstakerforholdet skal bli med på FD-trygd fila. Det finnes også tilfelle der det er rapportert lønn, men uten at det er registrert noe arbeidstakerforhold. Disse tilfellene er heller ikke med.

Vi skal stort sett bruke begrepet «i arbeid» om personer som er registrert i A/A-registret. En må da være oppmerksom på at arbeid som selvstendige ikke inngår. I tabeller med arbeidstid er det viktig å være oppmerksom på at dette ikke er timer det har vært arbeidet, men timer personen har vært i arbeid. De omfatter både ferier og helligdager og dager med betalt sykefravær. Det er et beregnet antall timer, beregnet ut fra arbeidstilfellets start- og sluttdato og det gjennomsnittlige antallet avtalte arbeidstimer per uke. Det er også koblet på noen inntektsopplysninger. Disse omfatter mottak av en rekke trygder og stønader, slik som uførepensjon, midlertidig uførepensjon, rehabiliterings- og attføringspenger, dagpenger ved arbeidsløshet.

3.4. Valg av populasjon

Enkeltårspopulasjonen som ligger til grunn for tallene her er befolkningen bosatt i Norge ved utgangen av året og som ikke tilhører en felleleshusholdning. Dette er populasjonen som brukes i inntektsstatistikken. Med denne populasjonen vil en miste enkelte sykepengetilfeller, nemlig for personer som bodde i Norge en eller annen gang i år T, men ikke ved utgangen av året, enten fordi de døde eller utvandret.

Når en studerer forløpet over flere år (f.eks. fra og med år T til og med år T+4) er problemet med denne typen avgrensning av populasjonen først og fremst at personer som kommer til Norge etter 31.12. og forlater landet før utgangen av året ikke er med i populasjonen. Vi regner med at dette er relativt få. I tillegg kommer personene nevnt ovenfor som bodde i Norge 01.01 i år T, men ikke ved utgangen av år T.

En annen populasjonsproblemstilling gjelder statistikk der en følger personer over et visst antall år. Ett alternativ er å velge populasjonen av personer bosatt i Norge ved utgangen av år T og følge denne et antall år framover.

Et annet alternativ er å velge populasjonen av personer som var bosatt i Norge ved utgangen av alle de årene som inngår i perioden en undersøker, f.eks. ved utgangen av alle årene T til T+4. Fordelen med det første alternativet er at en får med personer som bodde i Norge ved utgangen av år T, men som dør eller utvandrer i løpet av perioden. Den er altså mer omfattende enn det andre populasjonsalternativet.

Fordelen med det andre populasjonsalternativet er at alle personer i populasjonen har en reell mulighet for gitte utfall. Dersom en f.eks. vil vite hvor mange av utgangspopulasjonen i år T som er uførepensjonert i år T+4 vil det i det første alternativet være en del personer som ikke mottar uførepensjon i T+4 fordi de enten er døde eller er utvandret, de har altså ikke hatt muligheten for å motta uførepensjon ved utgangen av år T+4.

Det finnes naturligvis flere alternativer. Dersom en bare er opptatt at hva som skjer mellom begynnelsen og slutten av en periode (f.eks. mellom T og T+4) kunne en velge populasjonen av personer som var bosatt i Norge både ved utgangen av år T og T+4, altså uansett om de var bosatt i Norge de mellomliggende årene.

Ifølge Kaplan-Meier metoden (Hosmer og Lemeshow 1999) omfatter populasjonen de personer som på ethvert tidspunkt er eksponert, altså i vårt tilfelle de personer som på ethvert tidspunkt er bosatt i Norge. Det vil i prinsippet gi 365 populasjoner hvert år. En mellomvariant av denne metoden er personer som er bosatt i Norge ved utgangen av hvert av årene i perioden, altså f.eks. ved utgangen av hvert av årene T til T+4. Det vil gi i alt fem forskjellige populasjoner.

Vi har i de tabeller som blir presentert her valgt det andre alternativet, altså personer som er bosatt i Norge i alle årene T til T+4. Det har den fordel at alle

personer i populasjonen er eksponert i hele perioden (f.eks. har hatt mulighet for uførepensjon). Ulempen i forhold til Kaplan-Meier alternativene er at vi ikke har mulighet for å vise forløpet med basis i de personer som til enhver tid er eksponert. Men i forhold til Kaplan-Meier alternativene er det andre populasjonsalternativet statistisk og datateknisk langt enklere.

3.5. Langvarig sykefravær

Vi har valgt å avgrense problemstillingene til langvarige sykepengetilfeller. I de tabeller som følger har vi definert langvarige sykepengetilfeller som de med varighet på 180 dager (6 mnd) eller mer. I senere tabeller vil en også kunne bruke andre/flere avgrensninger av langvarig, for eksempel 60+ dager, 90+ dager eller 361+ dager (det siste er antakelig lite relevant, dels fordi disse syketilfelle utgjør en svært liten del av alle syketilfelle (0.3 prosent), dels fordi en del av disse antakelig er feilkoding. Det finnes ikke klare holdepunkter i reglene for sykepenger for å velge en bestemt avgrensning. I IA-bedrifter har det over tid vært litt ulike perioder for oppfølging av den syke. I den nåværende IA-avtalen må det være et dialogmøte med arbeidsgiver senest etter 7 uker og et møte med NAV senest etter 6 måneder. Ett argument for å definere langvarige sykepengetilfeller som tilfeller med minst 180 dagers varighet er at de vil omfatte en stor del av sykepengedagene. Dersom en teller sykepengedager med utgangspunkt i start- og stoppdato finner vi at de langvarige sykepengetilfellene (180+) omfatter 56 prosent av alle sykepengedager. Et annet argument er at konsekvensene av sykepengetilfeller for senere yrkesaktivitet og for senere mottak av ytelser er større for de lengre enn for de kortere tilfellene.

Et annet spørsmål er hvordan en skal definere langvarig sykefravær? Ifølge ettårsreglen inngår alle sykepengetilfeller siste tre år med mindre personen har vært 100 prosent arbeidsfør i minst 26 uker. Skal en bare regne med det enkelte sykepengetilfelle eller skal en ta hensyn til flere tilfeller når en beregner varighet? Et alternativ er å gå ut fra det enkelte sykepengetilfelle og varighet av dette. Langvarig sykefravær i en gitt periode har da personer som i perioden har syketilfelle med en varighet på $x+$ dager og der sykepengetilfellet starter og/eller slutter i den gitte perioden. Et annet alternativ er å gå ut fra antallet sykepengedager innen en gitt periode.

Et problem med det første alternativet er at vi finner personer med et stort antall kortvarige sykepengeperioder innen et kalenderår, det er for eksempel noen som synes å være sykemeldt annenhver dag i en periode. Dette vil ikke bli fanget opp. Problemet med det andre alternativet der en teller antallet sykepengedager i f.eks. et kalenderår, er at syketilfelle som slutter tidlig i året eller begynner sent ikke vil telle med selv om de er langvarige. Vi har i tabellene holdt oss til den første definisjonen og bare inkludert sykepengetilfelle med en varighet på minst 180 dager fra start- til sluttdato. Vi kunne eventuelt inkludere personer med mer enn x sykepengetilfelle i løpet av for eksempel et år, der x er et meget stort tall. Det har vi imidlertid ikke gjort her.

Et siste diskusjonstema er hvor lang perioden skal være som en betrakter langvarig sykefravær i når en forsøker å kartlegge konsekvensene av langvarige syketilfelle. Ett alternativ er å sammenligne personer som har hatt minst ett langvarig sykefravær i årene 1992-2004 med personer som ikke har hatt slikt fravær når vi ser på hva som skjer i perioden 2005-2009. 1992-2004 er en svært lang periode. Er det sikkert at langvarig sykdom i begynnelsen av perioden har konsekvenser mange år senere?. Et argument for dette er at langvarig sykefravær kan være en indikasjon på mer kroniske helseproblemer med langtidsvirkninger. En fordel med den lange perioden er at en får et stort antall personer med langvarig sykefravær, vel 460000 i alderen 18-62 år i perioden 1992-2004 mot ca 315000 i alderen 18-62 år perioden 2000-2004. Begrenser en seg til langvarig sykefravær i 2003 får en 78000 personer, særlig er det få yngre, ca 1800 i alderen 18-24 år og 14000 25-34 år.

Et problem med den lange perioden er at ved etablering av tidsserier bør perioden forut for perioden som studeres (f.eks. 2005-2009) være av konstant lengde. Hvis en skal sammenligne perioden 2005-2009 med perioden 2010-2014 kan en ikke sammenligne konsekvensene av sykefravær i perioden 1992-2004 og 1992-2009 siden de har forskjellig lengde. Vi har her valgt en mellomløsning der vi undersøker konsekvensene av langvarige sykepengetilfeller i femårsperioden forut for observasjonsperioden, altså ikke 1992-2004, men 2000-2004. Den omfatter 315 000 personer med langvarige sykepengetilfeller. En mulighet som ble diskutert i referansegruppen er å begrense seg til konsekvensene av langvarig sykefravær i ett år (T). For å redusere antallet langvarige fravær i år T som overlapper med observasjonsperioden mest mulig bør det være ett år imellom. Kartlegger en konsekvensene i perioden 2005-2009 av sykefravær i år T bør en altså ta utgangspunkt i personer med langvarig sykefravær i 2003. Et argument for en slik begrensning er at alle langvarige syketilfelle vil ha omtrent samme avstand i tid til konsekvensperioden. Med en lengre periode vil vi for noen observere konsekvensene av langvarig sykefravær fem år før og for noen ett år før konsekvensperioden. Vi kommer tilbake til denne problemstillingen i avsnitt 3.8 side 18.

3.6. Hvem har langvarig sykefravær?

I tillegg til spørsmålet om hva som er langvarig sykefravær er hovedspørsmålet valg av populasjon. Vi skal starte med populasjonen ved utgangen av kalenderåret. Vi skal videre avgrense til aldersgruppene 18-66 år siden det er disse som er viktigste målgruppe for sykepenger.

Tabell 3.6.1. Andel personer 18-66 år bosatt i Norge ved utgangen av året som hadde langvarig sykepengetilfelle i løpet av året. 2005-2009. Prosent

	Alle	Menn	Kvinner	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-66 år	Antall personer
2005	2,5	2,1	2,9	0,6	2,1	2,6	3,0	3,5	2 930 956
2006	2,7	2,2	3,3	0,7	2,3	2,9	3,3	3,8	2 931 684
2007	2,7	2,1	3,3	0,7	2,3	2,8	3,2	3,7	2 939 062
2008	2,8	2,1	3,6	0,8	2,5	3,0	3,3	3,8	2 952 549
2009	3,0	2,5	3,6	0,9	2,8	3,3	3,5	3,8	2 963 012

Kilde: SSB

Vi ser at andelen med langvarig sykefravær øker gjennom hele perioden, særlig øker den for kvinner og for aldersgruppen 25-44 år. En teori har vært at når arbeidsmarkedsconjunktorene bedres slik de ble i perioden fra 2005 til 2007/2008 så inkluderes flere av de sykeste i arbeidslivet og dermed går sykefraværet opp. Det er imidlertid vanskelig å se at det kan forklare økningen fra 2008 til 2009. Økningen fra 2008 til 2009 i langvarig sykefravær var særlig stor for menn.

Vi vil senere se på sykefravær over en litt lengre periode, f.eks. fem år. Tabellen nedenfor viser andelen med langvarig sykefravær i perioden 2005-2009. Som nevnt ovenfor er det her flere mulige populasjoner.

I tabellen har vi brukt personer bosatt i Norge ved utgangen av alle årene 2005-2009. Alle personer har altså vært «eksponert» for langvarig sykefravær i hvert av årene i perioden. Andelen langvarig syke er nær fem ganger større enn andelen i 2009 (litt vanskelig å sammenligne fordi populasjonene er litt forskjellige).

Tabell 3.6.2. Andel personer 18-66 år i 2009 bosatt i Norge ved utgangen av året som hadde langvarig sykepengetilfelle i løpet av årene 2005-2009. Prosent

	Alle	Menn	Kvinner	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-66 år	Antall personer
2005-2009 ...	14,1	11,3	17,0	2,7	11,7	15,5	16,4	19,3	2 955 396

Kilde: SSB.

3.7. Varighet

De aller fleste syketilfellene er relativt kortvarige. Ser vi på hele perioden 1992-2011 er maksimal varighet av et syketilfelle 4050 dager (dette er antagelig feil).

Det mangler varighet for snaut 110 000 syketilfelle (1.2 prosent av alle syketilfelle). I 99.3 prosent av disse tilfellene er det tilfelle som starter i 2010 eller 2011 og der det mangler sluttdato.

Tabell 3.7.1. Syketilfelle i 2005* og 2009 etter varighet. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper. Prosent**

	2005							
	Prosent	Kjønn		Alder i 2010				
		Alle	Menn	Kvinner	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år
< 15 dager	28,4	28,9	28,1	31,0	28,5	31,2	28,6	24,0
15-59 dager	27,7	27,8	27,6	32,3	29,5	27,9	27,3	24,7
60-89 dager	7,8	7,4	8,0	8,6	9,2	7,7	7,4	6,7
90-179 dager	12,5	11,7	13,1	13,0	14,8	12,1	11,9	11,3
180-360 dager	23,0	23,8	22,4	15,1	17,7	20,7	24,2	32,4
361+ dager	0,6	0,4	0,7	0,1	0,4	0,5	0,7	1,0
I alt	100,0	100,0	99,9	100,1	100,1	100,1	100,1	100,1
Antall sykepengetilfelle ...	608 556	248 064	360 492	33 371	137 160	163 520	145 726	128 395
	2009							
	Prosent	Kjønn		Alder i 2010				
		Alle	Menn	Kvinner	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år
< 15 dager	28,5	27,6	29,2	29,9	27,4	31,1	29,3	25,1
15-59 dager	25,9	26,3	25,7	31,1	28,1	25,4	25,5	23,3
60-89 dager	7,8	7,6	7,9	8,6	9,0	7,6	7,3	7,0
90-179 dager	13,1	12,4	13,5	13,9	15,5	12,9	12,1	11,7
180-360 dager	24,1	25,7	23,0	16,3	19,7	22,3	25,2	31,9
361+ dager	0,6	0,4	0,8	0,1	0,4	0,6	0,7	1,0
I alt	100	100,0	100,1	99,9	100,1	99,9	100,1	100,0
Antall sykepengetilfelle ...	696 450	275 439	421 011	44 196	149 911	190 227	161 584	150 059

* Sykepengetilfelle som starter eller slutter i 2005.

** Varighet regnes fra slutten av arbeidsgiverperioden.

Kilde: SSB.

Tabellen viser liten forskjell mellom menn og kvinner i fordelingen av sykepengetilfeller etter varighet. Som en kunne vente øker andelen langvarige syketilfelle med alderen, fra 15 prosent i 2005 blant de yngste til 33 prosent blant de eldste. Det var flere personer med langvarige syketilfelle i 2009 enn i 2005. Dette finner vi også i tabell 3.7.1. Andelen med kortvarige syketilfelle (mindre enn 15 dager) er omtrent uendret, men andelen sykepengetilfelle med varighet 90 dager eller mer økte litt fra 2005 til 2009, økningen var litt større for menn enn for kvinner.

En kan undre seg over at det er sykepengetilfelle med varighet på mer enn ett år. De utgjør bare noen promille, men i antall er det mange, nesten 26 000 tilfelle.

3.8. Hvem kommer seg ut av sykefravær?

Dette er et spørsmål om det videre forløp for personer med sykefravær. Det er interessant å se nærmere på senere jobbkarriere. Hvem går over i ulike former for rehabilitering, attføring, arbeidsavklaring eller uføretrygd? Vi vil begrense denne typen problemstillinger til personer med langvarig sykefravær.

I analyser av «karrierene» til mottakere av sosialhjelp har det blitt framhevet at det er viktig å analysere personer som er førstegangsmottakere av sosialhjelp. Grunnen til å begrense analysen til førstegangsmottakere er at når en sammenligner ikke-mottakere og mottakere av sosialhjelp så vet en at ikke-mottakerne aldri har mottatt sosialhjelp, og ikke bare at de ikke har mottatt sosialhjelp i en viss periode. En kan diskutere om dette er like relevant når det gjelder sykefravær. Betydningen av å vite at et langvarig sykefravær forekommer første gang er en annen enn betydningen av å vite at mottak av sosialhjelp forekommer første gang. For sykefravær er det ikke selve sykefraværet som er problemet, men sykdommen som er årsak til fraværet. Sammenligner vi personer uten sykefravær med personer med sykefravær vil det blant de første være noen som er så syke at de vil ha problemer

på arbeidsmarkedet. Alvorlig sykdom kan altså forekomme sammen med null langvarig sykefravær. Noen av personene uten langvarig sykefravær kan også komme under rehabilitering eller attføring, noen vil motta uførepensjon. Dersom vi er opptatt av langvarige sykefravær som forekommer første gang kunne vi fokusert på ungdom. Personer som i 2009 var i alderen 18-34 år var i 1992 i alderen 0-17 år. Svært få av disse har hatt sykefravær som arbeidstaker før 1992. Men selv om vi avgrenser oss til unge 18-34 år i 2009 vil det naturligvis finnes en del som var alvorlig syke før 1992.

Sammenligner vi unge med og uten langvarig sykefravær vil en del av gruppen som ikke har langvarig fravær bestå av personer som er for syke til å arbeide og av den grunn heller ikke har hatt sykefravær. Hvis vi f.eks. sammenligner andelen med uførepensjon i 2009 for dem med og uten langvarig sykefravær i 2005 vil en del av gruppen uten fravær bestå av personer som er så syke at de ikke har kunnet arbeide. Disse vil bidra til å trekke uføreraten opp i forhold til hva den ville vært uten disse personene. Vi har imidlertid ingen informasjon som gjør det mulig å skille ut de som er så syke at de ikke kan arbeide. Derfor mener vi at det ikke er viktig å vite om et langvarig sykefravær før observasjonsperioden er et første-gangstilfelle. Det forhold at sykepengetilfelle er knyttet til et ansettelsesforhold utgjør imidlertid et reelt problem i en undersøkelse av konsekvensene av langvarig sykefravær. Vi skal komme tilbake til dette senere.

Vi skal undersøke hva som skjer i et 5-års perspektiv. Den enkleste informasjonen er informasjon om situasjonen i 2009. I tabellen under er populasjonen personer som bodde i Norge ved utgangen av alle årene i perioden 2005-2009.

Tabell 3.8.1A. Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid, mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter kjønn og om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent

	Alle		Menn		Kvinner	
	Ikke langtidssyk	Langtidssyk	Ikke langtidssyk	Langtidssyk	Ikke langtidssyk	Langtidssyk
I arbeid 2009	77,3	59,8	77,6	55,0	76,9	63,2
Rehab/attf 2009	4,5	14,9	3,7	14,0	5,4	15,6
Uførepensjonert 2009	8,2	26,5	6,7	26,9	9,8	26,3
Langtidssyk 2005-2009 ..	11,6	43,1	9,2	41,0	14,2	44,7
Antall personer.....	2 394 135	314 743	1 238 669	131 558	1 155 466	183 185

Kilde: SSB.

De aller fleste som var langtidssyke 2000-2004 er fortsatt i arbeid i 2009 (det betyr at de i 2009 har hatt en jobb som ansatt i en bedrift, det sier ikke noe om de faktiske arbeidstimer. De kan i prinsippet ha vært sykemeldt hele året). Det er litt færre enn blant personer som ikke har vært langtidssyke før 2005. Derimot er det blant de langtidssyke en betydelig større andel som var under rehabilitering/attføring i 2009 enn blant dem som ikke var langtidssyke, 15 mot vel 4 prosent. Det er også betydelig forskjell i andelen uførepensjonerte, henholdsvis 8 og 27 prosent. Tabellen viser også at nesten halvparten av dem som var langtidssyke før 2005 også har vært langtidssyke i perioden 2005-2009, mens bare 12 prosent av dem som ikke var langtidssyke før 2005 var det. En sammenligning av kvinner og menn med og uten langtidssykefravær viser at noe flere langtidssyke kvinner enn menn var i arbeid i 2009. Ellers er det forholdsvis små forskjeller, men det er litt mer vanlig at kvinner som var langtidssyke før 2005 blir det etter 2005. Tabell 3.8.1B viser det samme for 18-24 åringene. Flertallet av dem som var langtidssyke før 2005 blir det også etter. Det tyder på at dette er en gruppe av svært syke. Også tallene for rehabilitering/attføring tyder på det. Dette er imidlertid en ganske liten gruppe.

Tabell 3.8.1B. viser at for de litt eldre, 45-66 år er det noe større forskjell i andelen i arbeid i 2009 mellom dem som var langtidssyke før 2005 og dem som ikke var. Vi ser også at andelen som er under rehabilitering/attføring i 2009 er vesentlig

lavere blant langtidssyke i aldersgruppen 55-62 år enn blant de yngre (hhv. 6 og 19-25 prosent), og også ganske lav blant 45-54 åringene (15 prosent).

Mens det blant 18-34-åringene var relativt liten forskjell i andelen som mottok uførepensjon i 2009 mellom dem som var langtidssyke før 2005 og dem som ikke var, var det stor forskjell blant 45-62 åringene, hhv 12 og 28 prosent for personer 45-54 år og 25 og 64 prosent for personer 55-62 år. Mens forskjellen i aldersgruppen 35-44 år er vel 3 prosentpoeng er den i aldersgruppen 55-62 år nesten 40 prosentpoeng. Det er interessant å se at andelen langtidssyke før 2005 som er langtidssyke i perioden 2005-2009 er litt mindre blant 35-62 åringene enn blant de yngre, og den varierer lite med alder. Det er først og fremst andelen langtidssyke i 2005-2009 blant dem som ikke var langtidssyke før 2005 som øker med alderen. Den har økt fra 7 prosent blant 18-24 åringene til 15 prosent blant 55-62 åringene, mens andelen blant dem som var langtidssyke før 2005 gikk ned fra 50 til 41 prosent. Vi tolker det igjen som et tegn på at langtidssyke i de yngre aldersgrupper er en utsatt gruppe også i forhold til arbeidsmarkedet.

Tabell 3.8.1B. Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid , mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter alder og om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent

	18-24 år		25-34 år		35-44 år		45-54 år		55-62 år	
	Ikke langtidssyk	Langtidssyk	Ikke langtidssyk	Langtidssyk	Ikke langtidssyk	Langtidssyk	Ikke langtidssyk	Langtidssyk	Ikke langtidssyk	Langtidssyk
I arbeid 2009	79,2	67,1	83,2	70,6	82,1	69,0	78,1	62,0	57,5	38,7
Rehab/attf 2009	4,9	24,5	4,8	20,6	4,8	18,9	4,5	14,8	3,1	5,8
Uførepensjonert 2009	1,3	1,9	2,2	3,0	5,1	8,4	11,5	28,4	24,7	63,7
Langtidssyk 2005-2009	6,5	50,3	11,1	44,4	11,7	42,9	13,1	43,8	15,1	41,1
Antall personer	369 097	7 106	549 631	55 834	591 239	86 950	520 297	86 780	363 871	78 073

Kilde: SSB.

Et problem i tolkningen av tabellen over er at utgangspunktet når det gjelder forholdet til arbeidsmarkedet kan være forskjellig for dem som var langtidssyke 2000 – 2004 og dem som ikke var det. Langtidssyke har i utgangspunktet hatt en tilknytning til arbeidsmarkedet før 2005, mens det blant dem som ikke var langtidssyke vil være en del som er uten tilknytning til arbeidsmarkedet, for eksempel fordi de er for syke til å arbeide. Manglende tilknytning kan naturligvis også skyldes at de er under utdanning eller at de ikke ønsker arbeid. I effektstudier ønsker en at det en måler effekten av bare forekommer i den eksponerte gruppen ikke i kontrollgruppen. Også når det gjelder effekten av langvarig sykefravær på uførepensjonering kan vi argumentere med at noen av de uføre i 2009 også var uføre før 2005 og har vært så syke at de aldri har kunnet arbeide og dermed heller ikke har kunnet ha langtidssykefravær.

Hvis vi vil si noe om konsekvensene av å ha hatt langvarig sykefravær i perioden 2000-2004 burde vi ha holdt utenfor de som var for syke til å arbeide i denne perioden. Det har vi ikke opplysninger om. Som en tilnærming kan vi holde utenfor dem som ikke var i arbeid i 2004. På den tilgjengelige filen som vi bruker har vi ikke opplysninger om arbeid i 2004. Som en tilnærming skal vi holde utenfor dem som ikke var i arbeid i 2005. Vi vil dermed holde utenfor dem som på grunn av sykdom ikke kan arbeide, dem som var under utdanning og dem som ikke ønsket å arbeide. Vi vil altså kunne sammenligne situasjonen for dem som var på arbeidsmarkedet avhengig av om de hadde vært langtidssyke før 2005. Et problem med å bruke 2005 er at vi mister de personer som på grunn av langvarig sykdom før 2005 ikke kan arbeide i 2005.

Tabell 3.8.2. Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 og var i arbeid i 2005, som var i arbeid i 2009, mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent

	Alle	
	Ikke langtidssyk	Langtidssyk
I arbeid 2009	90,3	78,6
Rehab/attf 2009	3,6	13,1
Uførepensjonert 2009	2,6	17,5
Langtidssyk 2005-2009	13,0	54,4
Antall personer	1 881 034	78 826

Kilde: SSB.

Når vi holder dem som ikke var i arbeid i 2005 utenfor øker andelen som var i arbeid i 2009 både for dem som ikke var langtidssyke i 2000-2004 og for dem som var, og litt mer for de langtidssyke.

Interessant er det også at andelen uførepensjonister går ned. Når vi utelukker de ikke-arbeidende i 2005 utelukker vi flesteparten av dem som var uføre i 2005. Vi ser da at langvarig sykefravær i perioden 2000-2004 innebærer økt sannsynlighet for uførepensjonering i 2009.

Når det gjelder personer som mottar rehabiliterings- eller attføringspenger har utelukkelsen av ikke-arbeidende i 2005 ulike konsekvenser for dem med og uten langtids sykefravær. Blant de ikke-arbeidende i 2005 som ikke hadde langtids sykefravær i perioden 2000-2004 var det antagelig svært få som var under rehabilitering/attføring, de var ikke på arbeidsmarkedet enten på grunn av sykdom, utdanning eller fordi de ikke ønsket arbeid. Derfor endrer andelen under rehabilitering/attføring seg lite når disse kuttet ut. Blant de ikke-arbeidende i 2005 som hadde langtids sykefravær i perioden 2000-2004 var det antakelig en del som var under rehabilitering/attføring (antar at personer under rehabilitering/attføring ikke regnes som sysselsatte). Derfor går andelen under rehabilitering/attføring ned i denne gruppen.

Når vi utelukker ikke-arbeidende i 2005 går andelen langtidssyke i 2009 litt opp både for dem som var langtidssyke før 2005 og dem som ikke var. Det skyldes at det blant dem som ikke arbeidet i 2005 er mange som er ute av arbeidsmarkedet relativt permanent og som derfor heller ikke kan være langtidssyke i perioden 2005-2009.

Et viktig spørsmål er om denne typen mer analytiske problemstillinger egner seg i en tabell-fremstilling. Effekstudier er for kompliserte til å kunne bli dekket i en slik fremstilling. Det blir naturligvis enda mer problematisk fordi vi ikke har gode kontrollvariabler, men må bruke sysselsetting som en form for proxyvariabel. Et mulig alternativ til å sammenligne langtidssyke med dem som ikke er langtidssyke 2000-2004 kan være å begrense framstillingen til langtidssyke 2000-2004. Da blir problemstillingen å undersøke hvilke grupper av langtidssyke som klarer seg best og hvilke som klarer seg dårligst. Vi unngår at noen tolker en sammenligning av langtidssyke og dem som ikke er langtidssyke som et resultatet (effekt) av langtidssykefraværet.

Langden på perioden med langtidssykefravær

Referansegruppen diskuterte om perioden 2000-2004 som brukes for å avgrense de langvarig syke var for lang. Et alternativ er å begrense seg til ett år. Vi har her valgt 2003 for å unngå å få med langvarige syketilfelle som strekker seg inn i perioden 2005-2009.

Tabell 3.8.3. viser liten forskjell i resultatene for dem som var langtidssyke i 2003 og dem som var langtidssyke i femårsperioden 2000-2004, men ikke i 2003. Med ett unntak. De som bare var langtidssyke i 2003 har noe lavere sannsynlighet for å

bli langtidssyke i perioden 2005-2009 enn dem som ellers var langtidssyke i perioden 2000-2004. Dette skyldes ikke at noen av dem som var langtidssyke i 2004 har langvarige sykepengetilfeller som går inn i 2005. Andelen langtidssyke i 2000-2002 som var langtidssyke i 2005-2009 var enda høyere, 48,8 prosent. Vi tolker det slik at en større del av dem som var langtidssyke i 2000-2004, men ikke i 2003 enn av dem som var langtidssyke i 2003 var svært syke. Selv om forskjellene i arbeid, rehabilitering og uførepensjonering er små mellom disse to gruppene kan forskjellene tyde på at de langtidssyke i 2000-2004, men ikke i 2003 er litt sykere enn dem som var langtidssyke i 2003.

Ut fra disse resultatene ser vi ikke noen grunn til å begrense perioden med langvarig sykefravær til ett år, men vil foretrekke å beholde femårsperioden 2000-2004.

Tabell 3.8.3. Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid, mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter om de hadde vært langtidssyk i perioden 2003. Prosent

	Alle		
	Ikke langtidssyk 2000-2004	Langtidssyk 2003	Langtidssyk 2000-2004, ikke 2003
I arbeid 2009	77,3	60,1	59,7
Rehab/attf 2009	4,5	15,1	14,9
Uførepensjonert 2009 ...	8,2	25,5	26,9
Langtidssyk 2005-2009 .	11,6	33,6	46,3
Antall personer	2 394 135	77 565	237 178

Kilde: SSB.

Forslag til indikatorer:

Indikatoren i tabell 3.8.1, men begrenset til tabeller bare for de langtidssyke i 2000-2004, for å unngå tolkningsproblemer ved en sammenligning med dem som ikke var langtidssyke i denne perioden. Det betyr at formålet med tabellene blir å sammenligne menn og kvinner, ulike alders- og utdannings-grupper osv med hverandre og sammenligne utvikling over tid for langtidssyke. En annen fordel ved å begrense seg til langtidssyke i 2000-2004 er at en unngår personer som ikke var langtidssyke i denne perioden fordi de ikke bodde i Norge da.

3.9. Videre arbeid for langvarig syke

Når det gjelder dem som mottar uførepensjon i perioden 2005-2009 holder det antagelig å beskrive situasjonen ved slutten av en femårsperiode. Det altoverveiende flertall av personer som blir uførepensjonert i en femårsperiode, f.eks. 2005-2009 vil fortsatt være det i 2009, forutsatt at de lever i Norge i 2009.

Situasjonen er en ganske annen for yrkesaktivitet. Konsekvensene av langtids sykefravær for yrkesaktiviteten er også en av de viktigste problemstillingene. Utviklingen i yrkesaktivitet etter et langvarig sykefravær kan imidlertid være svært kompleks. Ikke bare med hensyn til om personen har vært i arbeid eller ikke på ulike tidspunkter, men også med hensyn til antallet arbeidstimer i året, heltid/deltid eller antall jobber i året. Dersom en forsøker å beskrive denne kompleksiteten i alle detaljer blir det fort svært uoversiktlig. Og selv om en greier det vil det rå usikkerhet med hensyn til utviklingen etter femårs perioden.

En vanlig brukt metode for å beskrive forløp er Kaplan-Meier metoden. Metoden måler overlevelse og er i de fleste tilfeller brukt innen medisin for å beskrive overlevelse etter en bestemt behandling, men er også brukt innen tekniske fag f.eks. for å beskrive hvor lang tid som går før sammenbrudd av en maskindel.

Her er egentlig formålet å beskrive at en positiv hendelse inntreffer, nemlig jobb, evt jobb med arbeidstid over et visst nivå, ikke en negativ hendelse som død eller sammenbrudd i en maskin. Det er også et problem at personer med sykefravær per definisjon har en jobb som de er fraværende fra.

En mulighet kan være å snu på det og beskrive veien ut av yrkeslivet. Altså at hendelsen: «mister jobben» inntreffer, eller f.eks. «står uten jobb med mer enn x arbeidstimer per uke», eller «står uten jobb i mer enn x uker». Vi kan ta utgangspunkt i personer med langvarig sykefravær i 2005. Hvor stor andel har på ethvert senere tidspunkt opplevd å stå uten jobb (i mer enn x uker og/eller med mindre enn z timer/uke).

Et enklere alternativ er å beskrive andelen som hvert senere år ikke har hatt arbeidstimer, eller alternativt færre arbeidstimer enn f.eks. 500 timer. Her må en naturligvis være oppmerksom på at sykefraværstimer regnes som arbeidstimer.

Tabell 3.9.1. gir en første oversikt over tilknytningen til arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 for personer med langvarig sykefravær. Den viser andelen i arbeid i hvert av årene 2005-2009. En slik tabell vil ha den fordel at den viser effekten av de økonomiske konjunktorene.

Tabell 3.9.1. Andel personer 18-62 år i 2009 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid i årene 2005-2009, etter om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent

I arbeid	Ikke langtidssyk	Langtidssyk
2005	74,0	59,6
2006	76,9	60,5
2007	77,6	60,9
2008	77,8	61,1
2009	77,3	59,8

Kilde: SSB.

Sammenligningen av personer med og uten langtidssyk i 2000-2004 blir vanskelig gjort av at de som hadde langvarig sykefravær før 2005 per definisjon har vært på arbeidsmarkedet, mens en del av dem som ikke hadde langvarig sykefravær før 2005 ikke har vært på arbeidsmarkedet, dels fordi noen var svært unge i 2005 (holdt på med utdanning), dels fordi gruppen også vil omfatte personer som enten ikke ønsker arbeid eller er for syke til å arbeide eller ikke arbeider fordi de holder på med videre utdanning. Vi kan i noen grad kontrollere for dette ved å begrense oss til personer med arbeid i 2004. Vi har ikke slike opplysninger på nåværende fil.

Vi skal vise en tabell der vi ser på populasjonen av personer med arbeid i 2005 og utviklingen i perioden 2006-2009. Tabellen (tabell 3.9.3) viser langt lavere andeler som opplever ikke å ha arbeid, både fordi vi begrenser oss til personer med arbeid i 2005 og fordi perioden er kortere. Blant dem med langvarig sykefravær i 2000-2004 og arbeid i 2005 har hele 83 prosent arbeid alle årene 2006-2009, 17 prosent opplever å være uten arbeid ett eller flere av disse årene. Det er 5 prosentpoeng flere enn blant personer uten langvarig sykefravær i perioden 2000-2004.

Tabell 3.9.2. Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som hadde arbeid i 2005 som opplevde å ikke ha arbeid i årene 2006-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004. Kumulativ prosent

	Kumulativ andel som ikke hadde arbeid	
	Ikke langvarig sykefravær	Langvarig sykefravær
2006	3,6	6,5
2007	7,1	10,8
2008	10,0	14,3
2009	12,5	17,4
Antall personer	2 394 212	314 743

Kilde: SSB.

Det er lett å knytte en forestilling til en slik kumulativ fordeling om at er man først ute av arbeidslivet så fortsetter man å være utenfor og er man først inne så fortsetter man inne. Men det er ikke tilfellet. Når det gjelder personer som ikke har arbeid er det 34 prosent som er ute at arbeid resten av perioden 2005-2009 hvis de er ute av arbeid ett av årene. Omvendt er det 53 prosent som er i arbeid resten av

perioden hvis de er i arbeid ett av årene. Det er altså 13 prosent som går ut og inn av arbeid uten noe system.

Alternative måter å beskrive arbeid i perioden

Tabell 3.9.3 viser noen typiske forhold til arbeidsmarkedet i perioden 2005-2009. Vanligst er det å ha noe arbeid alle årene i perioden, det gjelder 37 prosent. 26 prosent hadde noen år uten arbeid, 22 prosent hadde helårs arbeid alle årene, mens 15 prosent ikke hadde arbeid noen av årene i perioden.

Når vi sammenligner dem med langvarig sykefravær i 2000-2004 med dem som ikke hadde slikt fravær er hovedbildet at forskjellen består i at det er flere langvarig syke som ikke har hatt arbeid noen av årene 2005-2009 og færre som har hatt helårsarbeid hele perioden.

Dette bildet gjelder stort sett for både menn og kvinner, men er mer utpreget for menn. For begge kjønn er hovedforskjellen mellom dem med og uten langvarig sykefravær at det er en større andel av de langvarig syke som ikke har hatt arbeid noen av årene 2005-2009. For menn utlignes det først og fremst ved at det er færre langvarig syke med helårs arbeid alle årene. Men det er også litt færre med noe arbeid alle årene og flere som har hatt arbeid 1-4 år. For kvinner utlignes det også ved at færre har helårsarbeid. Det er også færre som har hatt noe arbeid alle årene, og flere som har hatt arbeid 1 – 4 år.

Sammenligner en personer med og uten langvarig sykefravær i 2000-2004 finner vi at for dem under 35 år er det relativt liten forskjell mellom dem med og uten langvarig sykefravær. Det er 7 prosentpoeng flere blant dem med langvarig sykefravær som ikke har hatt arbeid i det hele tatt i perioden 2005-2009 og 6 prosentpoeng færre med helårsarbeid.

Blant de eldre er det 10 prosentpoeng flere uten arbeid i perioden blant dem med langvarig sykefravær enn blant dem uten, og det er 13 prosentpoeng flere som har hatt arbeid i 1-4 år. Dette motsvares av at det er færre blant dem med langvarig sykefravær som hadde helårs arbeid alle årene, hele 19 prosentpoeng færre, men også litt færre som hadde noe arbeid alle årene i perioden.

Det er også verd å merke at gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 for dem som hadde noe arbeid alle årene var nesten like høyt for dem med som for dem uten langvarig sykefravær (hhv 1430 og 1550 timer).

Tabell 3.9.3. Andel av 18-62-åringer bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004. Prosent

	Hadde ikke arbeid noen av årene 2005-2009	Hadde arbeid i 1-4 år 2005-2009	Hadde noe arbeid alle årene 2005-2009	Hadde helårs* arbeid alle årene 2005-2009
Alle	14,7	26,0	36,8	22,5
Ikke langvarig syk	13,5	25,0	37,5	24,0
Langvarig syk	24,5	33,4	31,4	10,8
Menn				
Ikke langvarig syk	13,0	24,3	29,4	33,4
Langvarig syk	29,1	34,6	21,2	15,2
Kvinner				
Ikke langvarig syk	14,4	30,4	42,5	12,7
Langvarig syk	21,2	32,5	38,7	7,6
18 - 34 år				
Ikke langvarig syk	7,6	37,1	42,1	13,3
Langvarig syk	14,4	45,6	32,9	7,2
35 - 66 år				
Ikke langvarig syk	17,1	17,6	34,7	30,7
Langvarig syk	27,0	30,3	31,0	11,7

*Helårs arbeid betyr arbeid i minst 1950 timer i året svarende til 37,5 timer alle uker i året.

Kilde: SSB.

Et problem med tabell 3.9.3. er at gruppene som er i arbeid i 1 – 4 år og i arbeid alle år, men ikke i helårsarbeid er forholdsvis store. Vi vil forsøke å lage en variabel som klarer å differensiere tilknytningen til arbeidsmarkedet for disse to gruppene. For dem som er i arbeid bare noen av årene har vi dels brukt antall år i arbeid, dels siste år de var i arbeid. For dem som arbeider alle fem årene har vi differensiert etter omfanget av arbeid. Det viser seg at en betydelig del av gruppen arbeider mer enn et halvt årsverk alle årene. Vi har derfor skilt mellom dem som er i arbeid minst 950 timer alle årene og dem som ikke arbeider så mye.

Tabell 3.9.4. Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Kjønn, aldersgrupper og utdanning

	Hadde ikke arbeid noen av årene 2005-2009	Antall år i arbeid 1-4 år 2005-2009		Hadde noe arbeid alle årene 2005-2009. Antall år med minst 950 timer		Helårsarbeid alle årene 2005-2009
		1 år	2-4 år	mindre enn 5 år	5 år	
Alle	24,5	9,7	23,7	13,6	17,8	10,8
Menn	29,1	10,4	24,1	8,8	12,4	15,2
Kvinner	21,2	9,2	23,3	17,1	21,6	7,6
18-24 år	13,6	14,4	39,0	20,2	8,8	4,0
25-34 år	14,4	11,9	32,7	18,1	15,3	7,6
35-44 år	18,1	9,8	25,0	14,6	20,2	12,3
45-54 år	24,7	8,2	18,8	12,6	21,4	14,3
55-62 år	39,4	9,3	19,7	10,0	13,5	8,1
Høyeste fullførte utdanning						
Uoppgitt/ukjent	34,1	14,7	29,2	9,6	7,0	5,4
Grunnskoleutdanning	31,2	11,4	25,1	11,7	12,6	8,0
Videregående utdanning ..	24,3	9,6	23,8	13,4	17,4	11,4
Universitets- og høyskoleutdanning	14,8	7,2	20,9	17,1	26,5	13,6

Kilde: SSB.

Forskjellen mellom kvinner og menn består først og fremst i at flere kvinner arbeider deltid alle årene og færre arbeider heltid i femårsperioden, men også at flere menn enn kvinner ikke har arbeid i det hele tatt i perioden. Etter alder ser vi en økende todeling fra 18-24 åringene til 45-54 åringene. Andelen som har helårsarbeid eller minst minst 950 timer i året øker fra 13 til 36 prosent. Men andelen som ikke arbeider i det hele tatt øker også fra 14 til 25 prosent. Blant de eldste øker andelen som ikke arbeider i det hele tatt kraftig til nesten 40 prosent mens andelen som arbeider minst 950 timer alle årene går ned til 22 prosent. Utdanning er avgjørende for konsekvensene av langvarig sykefravær. Nesten halvparten av personer med uoppgitt eller ukjent utdanning hadde enten ikke noe arbeid eller lite arbeid i femårsperioden, mens dette gjaldt 22 prosent av personer med utdanning fra universitet eller høyskole. Tilsvarende hadde bare 5 prosent av de første helårsarbeid alle årene sammenlignet med 14 prosent av personer med universitets-/høyskoleutdanning.

Tabell 3.9.5 er tenkt brukt for en evaluering av inndelingen etter omfanget av arbeidstilknytning i femårsperioden. Både andelen i arbeid, andelen under rehabilitering og andelen på uførepensjon i 2009 varierer i overensstemmelse med at inndelingen fungerer som et mål på arbeidsmarkeds-tilknytning. Det er forholdsvis liten forskjell på dem som har arbeidet 2 og 3-4 år i femårsperioden 2005-2009, men forskjellene går i riktig retning. Et tilsynelatende avvik er andelen på rehabilitering i 2009 blant dem som ikke hadde arbeid i femårsperioden. Andelen kunne en kanskje ventet var høyest i denne gruppen. Dette er imidlertid konsistent med at en stor del av denne gruppen faller helt utenfor arbeidsmarkedet i denne perioden. Den høye andelen på uførepensjon tyder på dette. Det samme gjør den lave andelen med langvarige sykepengemottak i perioden. Sykepenger forutsetter en tilknytning til arbeidsmarkedet.

Tabell 3.9.5. Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 og med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Andel som var i arbeid, under rehabilitering, uførepensjonert eller langtidssyk 2009

	Hadde ikke arbeid noen av årene 2005-2009	Antall år i arbeid 1-4 år 2005-2009			Hadde noe arbeid alle årene 2005-2009. Antall år med minst 950 timer		Hadde helårs arbeid alle årene 2005-2009
		1	2	3-4	Mindre enn 5 år		
					5 år	100,0	
I arbeid 2009	0,0	46,8	54,4	55,7	100,0	100,0	100,0
Rehab 2009	16,7	25,7	21,8	21,9	12,9	5,9	3,5
Ufør 2009	56,4	30,4	21,6	19,0	20,6	11,2	2,4
Langtidssyk 2005-2009	18,8	49,0	52,6	58,4	53,2	48,4	42,9
Antall personer ...	77 014	30 539	27 833	46 604	42 930	55 891	33 932

Kilde: SSB.

Tabell 3.9.6 er ikke noen egentlig forløpstabell. Den gir imidlertid mer presis informasjon om omfanget av arbeid enn de tidligere tabellene og kan brukes som et supplement. Tabellen viser at den største forskjellen på dem med og dem uten langvarig sykefravær er at flere av dem med langvarig sykefravær 2000-2004 ikke har arbeid i løpet av året, og at færre har helårsarbeid. Den viser som de tidligere tabellene at 40 prosent av dem med langvarig sykefravær starter 2005 med ikke å ha arbeid. De andre årene i perioden er andelen som ikke har arbeid det aktuelle året bare litt lavere. Lavest er det i 2007-2008 med om lag 39 prosent. Men vi legger merke til at for dem som ikke hadde langvarig sykefravær før 2005 går andelen som ikke hadde arbeid det aktuelle året betydelig mer ned enn for de langvarig syke. Kan vi tolke dette slik at de langvarig syke har vanskeligere for å dra nytte av konjunkturforbedringen fra 2005 til 2007/2008? Litt av det samme finner vi for andelen som har helårs arbeid. For dem med langvarig sykefravær 2000-2004 økte andelen med helårs arbeid fra 22 til 25 prosent fra 2005 til 2009, sammenlignet med en økning fra 38 til 43 prosent for dem som ikke hadde langvarig sykefravær.

Dette avspeiles også i tallene for gjennomsnittlig antall arbeidstimer. For dem med langvarig sykefravær 2000-2004 økte gjennomsnittlig antall timer med 63 timer eller om lag 7 prosent, sammenlignet med 120 timer eller om lag 10 prosent for dem uten langvarig sykefravær. Det hadde kanskje også vært relevant å vise gjennomsnittlig antall arbeidstimer for dem med arbeid. Den store andel blant dem med langvarig sykefravær som ikke har arbeid trekker gjennomsnittet ned. Gjennomsnittlig antall arbeidstimer for dem med arbeid i 2009 viser omtrent samme antall for dem med og dem uten langvarig sykefravær (hhv 1500 og 1651 timer i året).

Problemet med gjennomsnittstall for det enkelte år er at de ikke sier noe om retningen på de individuelle endringer. Siste del av tabell 3.9.6 er tenkt å gi et grovt inntrykk av dette. Den viser at blant dem med langvarig sykefravær var det ingen endring i antallet arbeidstimer fra 2005 til 2009 for 42 prosent, nesten 28 prosent arbeidet mindre, mens 31 prosent arbeidet mer. Blant dem som ikke hadde langvarig sykefravær var den positive trenden enda sterkere. Her var det 22 prosent som arbeidet mindre i 2009 enn i 2005, mens 37 prosent arbeidet flere timer.

Tabell 3.9.6. 18-62-åringer bosatt i Norge alle årene 2005-2009 Gjennomsnittlig antall arbeidstimer, fordeling av arbeidstimer og endring i antall arbeidstimer 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004.

	Fordeling antall arbeidstimer i året. Prosent					I alt	Gjennomsnittlig antall arbeidstimer
	0	1-499	500-949	950-1949	1950+		
2005							
Ikke langvarig syk	26,0	7,2	6,5	22,2	38,1	100	1 162
Langvarig syk	40,4	6,5	7,4	23,9	21,8	100	852
2006							
Ikke langvarig syk	23,1	6,9	6,4	24,1	39,5	100	1 222
Langvarig syk	39,5	6,1	7,1	24,3	23,0	100	878
2007							
Ikke langvarig syk	22,5	6,2	6,0	24,4	40,9	100	1 252
Langvarig syk	39,1	5,9	6,9	24,1	24,0	100	895
2008							
Ikke langvarig syk	22,2	5,6	5,6	24,1	42,6	100	1 281
Langvarig syk	38,9	5,6	6,6	23,8	25,2	100	915
2009							
Ikke langvarig syk	22,7	5,4	5,2	23,9	42,9	100	1 276
Langvarig syk	40,2	5,5	6,2	23,0	25,1	100	897
Endring i arbeidstimer 2005-2009							
Ikke langvarig syk							
Negativ	21,7						
Ingen endring	41,4						
Positiv	36,9						
Langvarig syk							
Negativ	27,5						
Ingen endring	41,8						
Positiv	30,8						

Kilde: SSB.

Vurdering av de ulike fremstillingene av utviklingen i perioden

Den viktigste informasjonen vi får fra den Kaplan-Meier inspirerte fremstillingen i tabell 3.9.1A er at 58 prosent har opplevd år uten arbeid. Eller kanskje mer relevant at 42 prosent har hatt arbeid alle årene i perioden 2005-2009 (den kunne også vist hvor mange som har hatt arbeid med mer enn x timer i året). Det ligger naturligvis en viss informasjonsverdi i at så mye som 40 prosent ikke hadde arbeid ved inngangen til perioden. Men en betydelig del av disse kommer i arbeid senere, det er derfor vanskelig å trekke slutninger om forløpet ut fra dette. Det ligger også en viss informasjonsverdi i hvor mange uten arbeid som tilkommer hvert år, det sier noe om problemene langvarig syke møter på arbeidsmarkedet. Men igjen er informasjonsverdien når det gjelder den videre situasjon på arbeidsmarkedet begrenset. En fordel med fremstillingen er at den er forholdsvis enkel. Det er derfor lett å fremstille den i tabeller for sammenligning av ulike grupper. En variant av fremstillingen er å vise kumulativ andel som har hatt arbeid i løpet av året. Da vil 2009-tallet vise hvor mange som har hatt arbeid i perioden, eller tilsvarende hvor mange som ikke har hatt arbeid i det hele tatt i perioden. Men svakhetene er de samme.

Dersom en er opptatt av effekten av langvarig sykefravær på arbeidsaktiviteten er naturligvis problemet at det er mange faktorer som påvirker arbeidsaktiviteten. Problemet gjelder alle fremstillinger av forløp. Det gjør det vanskelig å sammenligne og tolke tallene for dem med og uten langvarig sykefravær. Vi har ovenfor vært inne på muligheten av å begrense sammenligningen til personer som var i arbeid året før perioden (tabell 3.9.3). Tanken er å holde utenfor personer som av ulike grunner ikke er på arbeidsmarkedet. Det kan skyldes utdanning, omsorgsarbeid, alvorlig sykdom, eller at man ikke ønsker arbeid (blir forsørget).

Det er imidlertid et spørsmål om en slik mer deskriptiv tabellfremstilling bør ha noen ambisjon om å vise effekten av langvarig sykefravær på arbeidsaktiviteten. Det vil alltid være flere faktorer som påvirker en slik sammenheng. Ambisjonen med fremstillingen bør være å finne mål som er relevante i seg selv, og overlate effektproblemstillingene til mer analytiske arbeider.

Fremstillingen i tabell 3.9.4 bygger på at vi velger ut noen typiske beskrivelser av arbeid i perioden som er relevante. Her er de viktigste gruppene dem som ikke hadde arbeid noen av årene i perioden (25 prosent), dem som hadde helårsarbeid alle årene i perioden (11 prosent), og dem som hadde arbeid alle årene selv om det ikke alle årene var helårs arbeid (31 prosent). Det gir noen viktige punkter, men etterlater også en del spørsmål. F.eks. om vi ser en tendens blant dem som hadde noe arbeid alle årene mot mindre omfang av arbeidet utover i perioden. For restgruppen som har arbeid 1 – 4 år og som kanskje er en av mest problematiske gruppene vet vi lite om forløpet. Vi vet f.eks. ikke om det er en utvikling mot mindre arbeid utover i perioden.

Også denne fremstillingen har den fordel at den er enkel og derfor egner seg for tabellarisk sammenligning av ulike grupper. Fremstillingen i tabell 3.9.6 er ikke noen egentlig forløpsfremstilling, men gir mer informasjon om omfanget av arbeid. Den gir informasjon om utviklingen i grupper som helhet, men intet om individuelle forløp. Problemet med denne fremstillingen er også at den gir ganske omfattende tabeller som ikke er særlig velegnet for sammenligning av grupper. Det er muligens også et problem med kvaliteten av tallene for arbeidstimer i året. Det er en del med svært høye timetall (maksimum er 7600 timer, svarende til 21 timer dagen alle årets dager. Selv blant dem med langvarig sykefravær er maksimum 6000 timer. Man kunne redusere problemet ved å sette et tak på antallet timer). Om slike feil påvirker de brede gjennomsnittene er imidlertid tvilsomt, men de kan skape usikkerhet for små grupper.

Fremstillingen i tabell 3.9.4 er best egnet siden den eventuelt kan utvides med en eller to nye kategorier (f.eks. fra stabilt i arbeid til stabilt uten arbeid og omvendt). Den kan vurderes å suppleres med gjennomsnittstall for antall arbeidstimer.

Forslag til indikatorer:

Vi foreslår å bruke indikatorene i tabellene 3.9.2 og tabell 3.9.4B. Vi foreslår at populasjonen i tabellene bare omfatter personer med langvarig sykefravær i 2000-2004. Vi kan eventuelt supplere med indikatoren i tabell 3.9.6. som viser fordeling av arbeidstimer i året, eventuelt også gjennomsnittlig antall arbeidstimer. I forbindelse med gjennomsnittstall bør en vurdere kvaliteten også eventuelt gjøre tiltak slik som å utelukke eller redusere urealistisk høye timetall. Muligens et problem i indikatorene å skille etter antall arbeidstimer i året.

3.10. Samspill mellom arbeids- og trygdekarrierer

En svært viktig problemstilling er overgang til ulike trygdeytelser for personer med langvarig sykefravær. Tabell 3.10.1. viser det opplagte at trygdekarrierer er nært forbundet med arbeidskarrierer. Men også at langvarig sykefravær har sterk sammenheng med begge. Blant dem med langvarig sykefravær 2000-2004 og som ikke hadde arbeid noen av årene i perioden 2005-2009 var andelen på uførepensjon allerede i 2005 høy (39 prosent). Det er også en betydelig økning i andelen på uførepensjon i løpet av denne perioden, slik at ved slutten av perioden var hele 56 prosent av disse på uførepensjon. Vi kan betrakte dette som en reell økning fordi populasjonen her er personer som har bodd i Norge alle årene 2005-2009 (ingen har dødd og ingen har utvandret), og fordi de aller fleste som hadde uførepensjon i 2005 beholdt den til 2009.

Blant dem som ikke hadde langvarig sykefravær før 2005 og som ikke hadde arbeid noen av årene 2005-2009 var det en betydelig andel som mottok uførepensjon, andelen var faktisk omtrent den samme som blant de langtidssyke. Men økningen i løpet av perioden var beskjeden. Blant dem med langvarig sykefravær før 2005 som hadde arbeid i perioden, men ikke helårs arbeid hele perioden, var det i 2005 en del som mottok uførepensjon, henholdsvis 9 og 13 prosent for dem med noe arbeid hele perioden og dem som bare hadde arbeid i 1 – 4 år. Økningen i andelen på uførepensjon er størst i den siste gruppen. Antakelig er

det personer som går over på uførepensjon og dermed dropper ut av arbeid. Selv blant dem med langvarig sykefravær før 2005, og som har helårs arbeid hele perioden er det en liten andel som mottar uførepensjon (en kan undre seg over at dette er mulig, kanskje uførepensjonen begynner å løpe helt i slutten av perioden? Det kan også være feil i antallet arbeidstimer).

Rehabilitering og attføring skiller seg fra uførepensjon ved at det er midlertidige ytelser, mens uførepensjon for de aller fleste er en permanent ytelse. Det er derfor vanskeligere å belyse samspillet mellom arbeid og rehabilitering/attføring. Blant dem med langvarig sykefravær før 2005 som ikke hadde arbeid 2005-2009 var det 45 prosent som var under rehabilitering/attføring i 2005, det er en svært stor andel når 39 prosent hadde uførepensjon det året (noen få har gått fra rehabilitering til uførepensjon i løpet av 2005). Andelen på rehabilitering faller til 17 prosent i 2009. Det skyldes i noen grad at 18 prosent går over på uførepensjon i løpet av perioden, noen av disse kan ha vært på rehabilitering i 2005.

Men nedgangen i andelen på rehabilitering er langt større enn dette (29 prosent). Antagelig har enda flere gått ut av rehabilitering siden en stor del av de 17 prosentene i 2009 neppe var under rehabilitering i 2005. Det betyr antagelig at en del har vært på rehabilitering uten at det har ført til at de er kommet i vanlig arbeid. Blant dem med langvarig sykefravær som går ut og inn av arbeid (hadde arbeid 1 – 4 år) er andelen på rehabilitering også høy, 45 prosent i 2005. Også her er nedgangen i andelen på rehabilitering betydelig fram til 2009 da andelen er 23 prosent. Dette forklares i liten grad av at andelen på uførepensjon øker fra 13 til 23 prosent, også her må det være andre forklaringer på nedgangen.

Blant dem som hadde helårsarbeid alle årene i perioden var andelen på rehabilitering langt lavere, 6 prosent i 2005. Også her faller andelen på rehabilitering fram til 2009, men langt mindre og en stor del forklares av overgang til uførepensjon. Mens andelen på rehabilitering reduseres fra 2005 til 2009 blant dem med langvarig sykefravær før 2005, er det motsatte tilfelle blant personer uten slikt fravær. Her øker andelen litt i alle grupper. Størst er økningen blant dem som har arbeid i 1 – 4 av årene. Antakelig er dette en gruppe som står utsatt til i arbeidsmarkedet, til dels av andre grunner enn sykdom.

Tabell 3.10.1. Andel av 18-62-åringer bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 som mottok uførepensjon og rehabilitering/attføring i 2005 og 2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004.

	Ikke langvarig sykefravær 2000-2004				Langvarig sykefravær 2000-2004			
	Hadde ikke arbeid noen av årene 2005-2009	Hadde noe arbeid alle årene 2005-2009	Hadde helårs arbeid alle årene 2005-2009	Hadde 1-4 år arbeid 2005-2009	Hadde ikke arbeid noen av årene 2005-2009	Hadde noe arbeid alle årene 2005-2009	Hadde helårs arbeid alle årene 2005-2009	Hadde 1-4 år arbeid 2005-2009
Uførepensjon 2005	38,3	1,8	0,1	3,5	39,1	9,2	0,9	12,7
Uførepensjon 2009	42,5	2,6	0,2	5,8	56,4	15,3	2,4	23,0
rehabiliterings/attføringspenger 2005	7,5	0,7	0,0	3,5	45,3	20,5	5,7	45,3
Rehabiliterings/attføringspenger 2009	7,6	2,8	0,8	9,0	16,7	9,0	3,5	23,0

Kilde: SSB.

Tabell 3.10.1B. bruker en inndeling etter omfanget av arbeidsaktivitet. Den viser i alle grupper en økning i andelen på uførepensjon fra 2005 til 2009. Andelen øker mindre jo større omfanget av arbeidsaktivitet er. Blant dem som ikke hadde arbeid noen av årene i femårsperioden økte andelen uførepensjonister fra 39 til 56 prosent. Blant dem som hadde mye arbeid i alle årene fra 7 til 11 prosent. For mottak av rehabiliterings- og attføringspenger finner vi at andelen i alle grupper går ned fra 2005 til 2009. Størst er nedgangen i de to gruppene med minst arbeidsaktivitet (fra 45 til 17 og fra 58 til 26 prosent). Minst er nedgangen i gruppen med mye arbeid i

alle årene (fra 14 til 6 prosent). Dette avspeiler dels at en del går over på uførepensjon, dels at en del avslutter en rehabilitering og går over i ordinært arbeid.

Tabell 3.10.1B. Andel av 18-62-åringer bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Andel med uførepensjon og på rehabilitering 2005 og 2009

	Hadde ikke arbeid noen av årene 2005-2009	I arbeid 1-4 år 2005-2009			Hadde noe arbeid alle årene 2005-2009. Antall år med minst 950 timer		Hadde helårs arbeid alle årene 2005-2009
		1	2	3-4	Mindre enn 5 år		
					5 år	5 år	
Uførepensjon 2005	39,1	17,5	11,5	10,3	12,3	6,9	0,9
Uførepensjon 2009	56,4	30,4	21,6	19,0	20,6	11,2	2,4
Rehabiliterings/attføringspenger 2005	45,3	58,2	47,6	35,4	29,4	13,7	5,7
Rehabiliterings/attføringspenger 2009	16,7	25,7	21,8	21,9	12,9	5,9	3,5

Kilde: SSB.

En ulempe ved tabell 3.10.1. er at den er svært omfattende, særlig hvis en også tar med uførepensjon og rehabilitering i årene 2006-2008. Det gjør den uoversiktlig særlig når en skal sammenligne ulike grupper. Vi skal derfor presentere en annen måte å beskrive perioden på (inspirert av Lorentzen 2007). Tanken er her å komme fram til kategorier som viser tilknytning til arbeidsmarkedet. De som mottar uførepensjon i 2009 er kategorien med svakest tilknytning til arbeidsmarkedet, uansett arbeid eller rehabilitering i tidligere år i perioden. Kategorien med sterkest tilknytning til arbeidsmarkedet er dem som har helårsarbeid alle årene 2005-2009 uansett rehabilitering. En av fire langtidssyke 2000-2004 mottok uførepensjon i 2009 (tabell 3.10.2.), og er for en stor del tapt for arbeidsmarkedet. Også gruppen som ikke har hatt arbeid i perioden 2005-2009 og ikke har vært i rehabilitering står svakt på arbeidsmarkedet. Det er ganske få, 3 prosent. Litt overraskende er andelen større blant menn enn blant kvinner. Det er muligens en overvekt av personer som venter på uføretrygd i denne gruppen.

I den andre enden av skalaen har vi dem med helårsarbeid alle årene (11 prosent) og dem med noe arbeid alle årene som ikke har vært på rehabilitering i perioden 2005-2009 (19 prosent). Om lag en tredel klarer seg altså relativt bra på arbeidsmarkedet. Noe arbeid alle årene er mer typisk for kvinner enn for menn, mens helårsarbeid alle årene er mer vanlig blant menn enn blant kvinner. En forholdsvis stor gruppe (16 prosent) er de som har hatt arbeid i perioden, men ikke alle årene og som har vært på rehabilitering. Dette er en gruppe som sliter på arbeidsmarkedet. Sammenligner vi aldersgruppene er det ikke overraskende at andelen på uførepensjon øker sterkt med alderen. I eldste aldersgruppe er nesten to tredeler på uførepensjon.

Andelen med arbeid alle årene og som ikke har vært i rehabilitering varierer mellom 11 og 25 prosent, minst for de eldste. Andelen med helårsarbeid alle årene er minst blant de yngre, noe som antagelig avspeiler at det tar noe tid å etablere seg på arbeidsmarkedet. Det er muligens også det som er forklaringen på at gruppen som har arbeid 1 – 4 år i perioden 2005-2009, og ikke har vært på rehabilitering er ganske stor i de yngre aldersgruppene. En interessant gruppe er dem som har hatt arbeid 1 - 4 år i perioden og som har vært på rehabilitering, det gjelder om lag 30 prosent blant unge under 35 år og 22 prosent av 35-44 åringene. Dette er antakelig en gruppe som sliter både med helsen og arbeidsmarkedet og som er utsatt når det gjelder uførepensjon. Det er også store forskjeller etter utdanning. Det er noe større andel som blir uførepensjonert blant dem med lav utdanning. Det er også betydelig flere blant dem med uoppgitt eller ukjent utdanning som har vært i rehabilitering, det gjelder nesten halvparten. Blant dem med universitets- og høyskoleutdanning gjelder det om lag en av fire.

Tabell 3.10.2. Langtidssyke 2000-2004 18-62-åringer i 2005 bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Kjønn, aldersgrupper og utdanning.

	Uføre- pensjon i 2009	Ikke i arbeid og ikke rehabilitering 2005-2009*	Ikke i arbeid men rehabilitering 2005-2009*	I arbeid 1-4 år ikke rehab	I arbeid 1-4 år ikke rehab	Noe arbeid alle år, ikke rehab	Noe arbeid alle år +rehab	Helårs- arbeid alle år
Langtidssyk 2000-2004	26,5	3,2	7,4	9,7	16,0	19,0	7,6	10,5
Menn	26,9	4,7	8,4	10,2	16,9	12,6	5,6	14,8
Kvinner	26,3	2,2	6,7	9,3	15,4	23,7	9,0	7,5
18-24 år	1,9	2,1	10,1	21,8	31,1	20,7	8,3	4,0
25-34 år	3,0	2,8	10,0	16,5	27,2	24,5	8,4	7,6
35-44 år	8,4	3,6	10,3	10,4	22,0	23,0	10,0	12,3
45-54 år	28,4	3,4	7,6	5,9	13,1	18,9	8,7	14,0
55-62 år	63,7	3,0	1,9	7,1	3,2	10,7	2,9	7,5
Høyeste fullførte utdanning								
Uoppgitt/ukjent utdanning	15,0	6,5	17,5	15,5	24,5	11,0	4,5	5,3
Grunnskoleutdanning ..	29,0	3,7	10,4	9,9	18,7	13,9	6,7	7,8
Videregående utdanning	28,0	3,2	6,7	9,3	16,1	18,2	7,5	11,1
Universitets- og høgskoleutdanning	20,0	2,5	4,5	9,9	11,7	28,7	9,3	13,5

*Rehabilitering betyr her rehabilitering eller attføring i 2005, 2008 eller 2009

Kilde: SSB.

Tabell 3.10.3. supplerer bildet en får fra tabell 3.10.2. Den viser at de som har noe arbeid alle årene 2005-2009 og ikke er i rehabilitering arbeider forholdsvis mye, om lag 80 prosent av helårsarbeid. Det gjelder uansett om de var langtidssyke i 2000-2004 eller ikke, og det gjelder både for arbeidstimer i 2009 og for samlet antall arbeidstimer i 2005-2009. De som har noe arbeid alle årene, men har vært under rehabilitering i perioden arbeider noe mindre, vel 70 prosent av helårsarbeid (med unntak av arbeidstimer i 2009 som utgjør 63 prosent av helårsarbeid). Hovedgrunnen til dette er antagelig at timer til rehabilitering/attføring ikke regnes med som arbeidstimer.

Personer som ikke har arbeidet alle årene i perioden 2005-2009 har vesentlig færre arbeidstimer, særlig gjelder det personer som har vært under rehabilitering. For gruppen som ikke har vært i rehabilitering utgjør timene i 2009 om lag halvparten av en helårsjobb, mens timene i 2005-2009 utgjør vel 40 prosent av en helårsjobb for dem som ikke var langtidssyke så vel som for dem som var langtidssyke 2000-2004. For personer som ikke arbeidet alle årene i perioden og som var i rehabilitering var antallet arbeidstimer enda lavere, når en ser på timene samlet for 2005-2009 utgjør de om lag en tredel av helårsjobb.

Tabell 3.10.3. Arbeidstimer i 2009 og samlet antall arbeidstimer 2005-2009 for 18-62-åringer bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004. Timer

	Uføre- pensjon i 2009	Ikke i arbeid og ikke rehabilitering 2005-2009*	Ikke i arbeid men rehabilitering 2005-2009	I arbeid 1-4 år, ikke rehab	I arbeid 1-4 år, ikke rehab	Noe arbeid alle år, ikke rehab	Noe arbeid alle år +rehab	Helårs- arbeid alle år
Ikke langtidssyk								
Timer 2009	155	0	0	955	470	1 589	1 221	1 989
Timer 2005-2009	1 122	0	0	3 954	3 318	7 698	7 200	9 950
Langtidssyk 2000-2004								
Timer 2009	231	0	0	920	810	1 585	1 388	1 994
Timer 2005-2009	1 636	0	0	4 173	3 344	7 793	7 019	9 964

Kilde: SSB.

3.11. Oppsummering

Vi foreslår følgende syv indikatorer for langvarig sykefravær:

Tabell 3.8.1A. Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid, mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter kjønn og om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Denne tabellen beskriver forholdet til arbeidsmarkedet i form av arbeid, forsøk på rehabilitering og uføretrygd fem år etter en periode med langtids sykefravær. Den beskriver situasjonen i bare ett år ved slutten av femårsperioden. Det bør vurderes å ha tabell bare for de langtidssyke i 2000-2004 for å unngå tolkningsproblemer ved en sammenligning med dem som ikke var langtidssyke i denne perioden. Det betyr at formålet med tabellen blir å sammenligne langtidssyke menn og kvinner, ulike alders- og utdanningsgrupper osv med hverandre og sammenligne utvikling over tid for langtidssyke.

Tabell 3.9.1. Andel personer 18-62 år i 2009 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid i årene 2005-2009, etter om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004.

Denne tabellen gir en første oversikt over forholdet til arbeidsmarkedet i hvert av årene i femårsperioden 2005-2009. Det bør her også vurderes å begrense tabellen til langtidssyke.

Tabell 3.9.4. Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Kjønn, aldersgrupper og utdanning.

Gir mer detaljert informasjon om omfanget av arbeid i hele femårsperioden etter perioden med langtids sykefravær, hvem som ikke kom i arbeid i det hele tatt, hvem som hadde arbeid, men ikke alle årene, hvem som hadde arbeid alle år, men ikke heltidsarbeid og hvem som hadde heltidsarbeid alle årene. Vi foreslår at populasjonen i tabellene 9.1 og 9.4 bare omfatter personer med langvarig sykefravær i 2000-2004 og ikke personer uten langvarig sykefravær.

Tabell 3.9.6. 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 Gjennomsnittlig antall arbeidstimer, fordeling av arbeidstimer og endring i antall arbeidstimer 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004.

Viser omfanget av arbeid i arbeidstimer, både fordeling og gjennomsnitt, hvert av årene i femårsperioden etter perioden med langtidssykefravær. I forbindelse med gjennomsnittstall bør en vurdere kvaliteten og også eventuelt gjøre tiltak slik som å utelukke eller redusere urealistisk høye timetall.

Tabell 3.10.1B. Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Andel med uførepensjon og på rehabilitering 2005 og 2009 Viser tiltak i form av rehabilitering og uføretrygding for hvert år i femårsperioden for personer med langtids sykefravær og med ulik tilknytning til arbeidsmarkedet.

Tabell 3.10.2. Langtidssyke 2000-2004 18-62-åringene i 2005 bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009.

Kjønn, aldersgrupper og utdanning.

Viser det samme som 3.10.1B, men nå oppsummert for alle årene i femårsperioden, de som er uføretrygdet i perioden, og personer med ulikt omfang av arbeid og etter om de har mottatt tiltak i form av rehabilitering 2005-2009.

Tabell 3.10.3. Arbeidstimer i 2009 og samlet antall arbeidstimer 2005-2009 for 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004. Timer

Viser omfanget av arbeid i gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 og samlet for femårsperioden for langtidssyke med ulik tilknytning til arbeidsmarkedet og for langtidssyke som er uføretrygdet.

4. Arbeidsavklaringspenger (AAP)

4.1. Innledning

Formålet med arbeidsavklaringspenger er å sikre inntekt for medlemmer mens de får aktiv behandling, deltar på et arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid. Vilkårene for å få arbeidsavklaringspenger er medlemskap i folketrygden, alder mellom 18 og 67 år, og nedsatt arbeidsevne på grunn av sykdom, skade eller lyte. Arbeidsevnen må være nedsatt i en slik grad at det er til hinder for å skaffe seg eller beholde arbeid på egen hånd (arbeidsevne nedsatt med minst 50%). Arbeidsavklaringspenger kan gis så lenge det er påkrevd, og maksimalt i 4 år.

Dette er en ytelse som erstattet de tidligere gamle ordningene rehabiliteringspenger, tidsbegrenset uførestønad og yrkesrettet attføring. Ordningen med AAP ble innført 1. mars 2010. Formålet er å sikre inntekt når man på grunn av sykdom eller skade har behov for bistand fra NAV for å komme i arbeid.

For å kunne motta AAP må en ha mottatt sykepenger i 12 måneder, men det er også mulig å motta ytelsen om en ikke har opptjent rettigheter til sykefravær gjennom yrkesaktivitet.

NAV har funnet at risikoen for å få innvilget uførepensjon er lavere jo senere i perioden 2010-2012 man ble mottaker av arbeidsavklaringspenger. NAV fant også at avgangen til "alt annet enn uførepensjon" øker gjennom denne perioden. Dette gjelder også når NAV kontrollerer for ulike bakgrunnskjennetegn som alder og tidligere stønadshistorikk. NAV tror derfor at det kanskje kan forventes en lavere overgang til uførepensjon og en høyere overgang til arbeid i tiden framover (nav.no: Arbeid og velferd; 1/2013).

4.2. Antall mottakere og gjennomstrømming 2010-2013

Ideelt sett burde vi hatt data som dekker fire års varighet siden det er hovedregelen for hvor lenge et mottak av AAP kan vare. Datagrunnlaget vi har hatt tilgang til i dette arbeidet, dekker alle tilfeller av AAP i perioden 1. mars 2010 – 31. desember 2013. I alt inneholder vårt datagrunnlag 332 582 personer. Siden AAP erstattet tre tidligere ordninger, er det naturlig at mange mottaker ble overført fra disse ordningene. I tabell 4.1 viser vi personer som har mottatt AAP i perioden 2010-2013, etter hvilket år de kom inn i ordningen og hvilken ordning de kom inn fra.

I alt 205 117 av mottakerne i perioden mottok AAP første gang i 2010, og nesten halvparten (46%) kom fra de tidligere ordningene attføring, rehabilitering og tidsbestemt uføre. I de påfølgende årene kom så godt som alle mottakere inn som nye mottakere, og vi ser naturligvis at tilgangen til ordningen er langt lavere. Tilgangen har også falt fra 47 378 i 2011 til 38 582 i 2013. Sett i lys av tilgangene i 2011-2013 virker tilgangene av nye å være veldig høy i 2010, uten at vi har sjekket nærmere hva bakgrunnene for dette kan være.

Tabell 4.1. Mottakere av AAP 2010-2013 etter første år for mottak og bakgrunn for mottaket. Antall og prosent

År inn i AAP		Bakgrunn for mottak				Total
		Attføring	Ny	Rehabilitering	Tidsbestemt uføre	
2010	Antall	38 519	111 160	16 498	38 940	205 117
	Prosent.....	18,8	54,2	8,0	19,0	
2011	Antall	29	47 312	12	25	47 378
	Prosent	0,1	99,9	0,0	0,1	
2012	Antall	3	41 499	2	2	41 506
	Prosent	0,0	100,0	0,0	0,0	
2013	Antall	-	38 581	-	-	38 581
	Prosent	0,0	100,0	0,0	0,0	
Total	Antall	38 551	238 552	16 512	38 967	332 582
	Prosent	11,6	71,7	5,0	11,7	

Kilde: SSB.

Om vi ser på avgang fra ordningen (tabell 4.2), er den definert ved mottak av AAP i et gitt år (t) og ingen måneder med mottak det påfølgende året (t+1). For 2013 har vi måttet gjøre et unntak siden vi ikke hadde 2014 data tilgjengelig. Der er avgang definert ut fra at man har mottatt AAP i 2013, men ikke i desember. Denne måten å definere avganger på er ikke helt presis, siden den ikke tar hensyn til opphold i mottak av AAP, som enkelte har. Dersom en person mottok AAP i 2010, ikke i 2011, men mottok igjen i 2012, vil vedkommende bli regnet som avgang i 2012 med denne måten å definere på. Dersom vedkommende mottar i desember 2013 vil det regnes, uansett om vedkommende har hatt opphold i AAP. I en fremtidig indikator vil en måtte diskutere hvordan opphold i AAP skal defineres. Vi kan legge merke til at den årlige avgangen fra ordningen er større enn tilgangen, bortsett fra i 2010.

Tabell 4.2. Avganger fra AAP, 2010-2013. Antall og prosent

År ut av AAP	Antall	Prosent
2010	27 570	8,3
2011	47 561	14,3
2012	47 084	14,2
2013	47 175	14,2
Mottar AAP des 2013	163 192	49,1
	332 582	100,0

Kilde: SSB.

Tabell 4.3 viser avgangene de ulike årene etter hvilket år de kom inn i ordningen. Etter 2010 ser det ut til at om lag 11 prosent av dem som er tilgang et år er avgang samme året.

Tabell 4.3. Avganger fra AAP, 2010-2013 etter første år for mottak. Antall og prosent

År inn i AAP		Mottar AAP des. 2013	År ut av AAP				Total
			2010	2011	2012	2013	
2010	Antall	74 930	27 570	42 280	33 375	26 962	205 117
	Prosent	36,5	13,4	20,6	16,3	13,1	
2011	Antall	25 497	-	5 281	9 126	7 474	47 378
	Prosent	53,8	0,0	11,2	19,3	15,8	
2012	Antall	28 461	-	-	4 583	8 462	41 506
	Prosent	68,6	0,0	0,0	11,0	20,4	
2013	Antall	34 304	-	-	-	4 277	38 581
	Prosent	88,9	0,0	0,0	0,0	11,1	
Total	Antall	163 192	27 570	47 561	47 084	47 175	332 582
	Prosent	49,1	8,3	14,3	14,2	14,2	

Kilde: SSB.

Under følger tabell 4.4 som viser mottakerne av AAP i perioden 2010 til 2013 etter ulike kjennetegn og hvilket år de avsluttet mottak av AAP. Dette er kjennetegn vi ser for oss vil være viktige når vi etter hvert skal foreslå indikatorer for forløp under og etter mottak av AAP. Tabellen viser at flere kvinner enn menn har mottatt AAP i perioden 2010-2013, nesten 58 prosent av mottakerne er kvinner. Halvparten av kvinnene mottar AAP ved utgangen på vår måleperiode, mens andelen er noe lavere blant menn. Ser vi på avgangene fra AAP, så er rundt 56 prosent av alle som avslutter AAP i de enkelte årene kvinner.

Vi finner flest mottakere av AAP i alderen 35-54 år, til sammen utgjør de 51,5 prosent av alle som har mottatt AAP i perioden, av dem som mottar fremdeles i desember 2013 utgjør gruppen 53 prosent. 18-24 åringene utgjør 5,5 prosent av alle AAP mottakere totalt. Ser vi på utviklingen fra 2010 til 2013, utgjør 18-24 åringene en økende andel av dem som går ut av AAP ordningen.

I alt 76,9 prosent av alle som har mottatt AAP i perioden har utdanning på grunnskole eller videregående skole som sin høyeste fullførte utdanning (registrert i 2012). Ser en på andelen som går ut av AAP hvert år, er den lavere enn totalprosenten for personer med grunnskoleutdanning, mens den er noe høyere for gruppen videregående utdanning, noe som kan tyde på en forskyvning mot at en økende andel av AAP mottakere vil ha kun grunnskole. Her kan det være aktuelt å fordele etter flere kjennetegn, som for eksempel bosted, innvandringskategori eller husholdningstype.

Tabell 4.4. Mottakere av fra AAP 2010-2013, etter kjønn alder og utdanning, og år for avgang. Antall og prosent

		År ut av AAP					Total
		Mottar AAP des 2013	2010	2011	2012	2013	
Kvinner	Antall	96 612	15 288	26 471	26 438	26 641	191 450
	Totalprosent	29,1	4,6	8,0	8,0	8,0	57,6
	Radprosent	50,5	8,0	13,8	13,8	13,9	
	Kolonneprosent	59,2	55,5	55,7	56,2	56,5	
Menn	Antall	66 580	12 282	21 090	20 646	20 534	141 132
	Totalprosent	20,0	3,7	6,3	6,2	6,2	42,4
	Radprosent	47,2	8,7	14,9	14,6	14,6	
	Kolonneprosent	40,8	44,6	44,3	43,9	43,5	
18-24 år	Antall	322	861	1 564	2 611	13 079	18 437
	Totalprosent	0,1	0,3	0,5	0,8	3,9	5,5
	Radprosent	1,8	4,7	8,5	14,2	70,9	
	Kolonneprosent	1,2	1,8	3,3	5,5	8,0	
25-34 år	Antall	3 341	5 981	6 848	8 462	30 816	55 448
	Totalprosent	1,0	1,8	2,1	2,5	9,3	16,7
	Radprosent	6,0	10,8	12,4	15,3	55,6	
	Kolonneprosent	12,1	12,6	14,5	17,9	18,9	
35-44 år	Antall	5 461	10 260	10 847	11 194	42 389	80 151
	Totalprosent	1,6	3,1	3,3	3,4	12,8	24,1
	Radprosent	6,8	12,8	13,5	14,0	52,9	
	Kolonneprosent	19,8	21,6	23,0	23,7	26,0	
45-54 år	Antall	7 370	13 686	13 608	12 466	44 103	91 233
	Totalprosent	2,2	4,1	4,1	3,8	13,3	27,4
	Radprosent	8,1	15,0	14,9	13,7	48,3	
	Kolonneprosent	26,7	28,8	28,9	26,4	27,0	
55-62 år	Antall	6 552	10 945	9 894	9 004	26 558	62 953
	Totalprosent	2,0	3,3	3,0	2,7	8,0	18,9
	Radprosent	10,4	17,4	15,7	14,3	42,2	
	Kolonneprosent	23,8	23,0	21,0	19,1	16,3	
63-67 år	Antall	3 478	4 688	3 580	3 397	6 244	21 387
	Totalprosent	1,1	1,4	1,1	1,0	1,9	6,4
	Radprosent	16,3	21,9	16,7	15,9	29,2	
	Kolonneprosent	12,6	9,9	7,6	7,2	3,8	
Over 67 år	Antall	1 046	1 140	743	41	2	2 972
	Totalprosent	0,3	0,3	0,2	0,0	0,0	0,9
	Radprosent	35,2	38,4	25,0	1,4	0,1	
	Kolonneprosent	3,8	2,4	1,6	0,1	0,0	
Grunnskole	Antall	8 208	15 417	15 770	16 878	64 889	121 162
	Totalprosent	2,5	4,6	4,7	5,1	19,5	36,4
	Radprosent	6,8	12,7	13,0	13,9	53,6	
	Kolonneprosent	29,8	32,4	33,5	35,8	39,8	
Videregående	Antall	11 605	20 032	19 564	19 512	63 908	134 621
	Totalprosent	3,5	6,0	5,9	5,9	19,2	40,5
	Radprosent	8,6	14,9	14,5	14,5	47,5	
	Kolonneprosent	42,1	42,1	41,6	41,4	39,2	
Høyere utdanning	Antall	5 809	9 273	9 534	9 427	28 788	62 831
	Totalprosent	1,8	2,8	2,9	2,8	8,7	18,9
	Radprosent	9,3	14,8	15,2	15,0	45,8	
	Kolonneprosent	21,1	19,5	20,3	20,0	17,6	
Ingen utd/uoppgitt	Antall	1 948	2 839	2 216	1 358	5 607	13 968
	Totalprosent	0,6	0,9	0,7	0,4	1,7	4,2
	Radprosent	14,0	20,3	15,9	9,7	40,1	
	Kolonneprosent	7,1	6,0	4,7	2,9	3,4	
Total	Antall	27 570	47 561	47 084	47 175	163 192	332 582
	Kolonneprosent	8,3	14,3	14,2	14,2	49,1	100,0

Kilde: SSB.

4.3. Populasjonsavgrensning

Spørsmålet her er hvilken populasjonsindikatorer for AAP-forløp skal ha, altså hvem indikatorene skal gjelde for. Her finnes det flere valg, men noen er mer uaktuelle enn andre. Siden dette er indikatorer som skal beskrive et forløp for en spesiell trygdeordning, og vi ikke skal teste ut effekter av denne ordningen ved å kontrollere for personer som ikke har mottatt AAP, vil vi i utgangspunktet avgrense populasjonen til å omfatte kun personer som på ett eller annet tidspunkt har mottatt AAP.

En mulighet er da å definere populasjon som alle personer som på et gitt tidspunkt mottar AAP. En kunne da for eksempel velge utgangen av år t , og si at alle som mottok AAP på dette tidspunktet var del av populasjonsgrunnlaget for statistikken. Problemet med dette er at en da måtte velge et gitt tidspunkt (gjerne 31.12. t), og at en da ikke tar høyde for eventuelle variasjoner i populasjonen over et år. Kjenne-tegn knyttet til tilgang til AAP vil da være greit å kartlegge, mens forløpet i AAP nødvendigvis må bli høyresensurert². Ved en slik avgrensning måtte også fortsatt mottak av AAP være et mulig utfall, og en vil da få en lite dekkende fremstilling av overgangen fra AAP til noe annet. Vi anser ikke dette for å være en hensiktsmessig avgrensning av populasjon.

En annen mulighet er å definere populasjon ut fra tilganger, for eksempel ved å si at alle tilgangene i år t er en populasjon. Det vil imidlertid kun gi anledning til å kartlegge forløp forut for mottak av AAP, mens selve mottaksforløpet da i likhet med over vil bli høyresensurert. Denne måten å avgrense på gir dessuten liten mulighet for å kartlegge utfall, så vi vurderer det som relativt uaktuelt.

Den tredje, og anbefalte populasjonsavgrensningen for forløpsindikatorer for AAP er å definere populasjon som «Alle personer som har avsluttet mottak av AAP i år t ». Dette gir mulighet for en fullstendig dekning av forløp både før og under mottak av AAP, mens vi da også kan følge personene i en gitt periode etter endt mottak, for eksempel $t+5$ (som da vil samsvare med den foreslåtte observasjonsperioden for bl.a. sykepengefraværsindikatorer). En kan selvfølgelig diskutere hvor lang måleperioden for utfall bør være – den vil alltid være høyresensurert – og hva som er balansen mellom lang nok periode for å fange opp resultatet, og for lang til at det ikke lenger kan hevdes å ha sammenheng med forløpet før og under mottak.

Her dukker også spørsmålet om avganger opp – ikke alle som avslutter AAP i år t vil befinne seg i landet i år $t+5$ eller $t+3$. Noen vil ha dødd og noen vil ha utvandret. Det kan være hensiktsmessig å holde disse utenfor i nevneren når vi skal se på utfall, og dermed blir det nødvendig å definere dem ut av populasjonen. En mer presis populasjonsdefinisjon blir dermed «*Alle personer som har avsluttet mottak av AAP i år t , og som er registrert bosatte i år $t+5$ ($t+3$)*»

Basert på de siste årene vi har data for, vil vi da ha en årlig populasjon på om lag 47-49 000 personer, minus avganger i løpet av utfallsperioden, men dette vil selvfølgelig kunne variere mye over tid. Kolonnene for 2010-2013 i tabell 4.4. vil i dette tilfelle representere utgangspunkt for fire ulike populasjoner.

Litt om måleperiode for tilgang og utfall

I dette arbeidet har vi basert oss på årgangsdata, det vil si at vi ikke tar hensyn til når på året en hendelse inntreffer. Når indikatorer skal produseres fra FD-Trygd anbefaler vi likevel at en tar hensyn til dette. Ikke minst når det gjelder utfall. Dersom en person i populasjonen som avslutter mottak av AAP i 2013 gikk ut av ordningen i februar, vil det være urimelig å utelate ti måneders forløp før utfall måles i 2014. Vi anbefaler derfor at måleperioden som skal dekkes starter i måneden etter endt mottak av AAP, og at de fem eller tre årene som skal dekkes inn i denne perioden kan defineres i antall måneder i stedet for kalenderår. Problemstillingen for tilganger er parallell. For tilganger som starter sent på året, kan det bli misvisende å definere inngang etter forrige kalenderår, og en bør derfor ta hensyn til forløpet fram til mottaket starter.

4.4. Hva skal indikatorene belyse?

Fra prosjektskrivet kan vi hente at følgende problemstillinger vil vurderes i prosjektet:

² Høyresensurert: vi kjenner ikke til slutt punktet (i dette tilfellet for AAP)

- hvilke velferdsordninger kommer mottakere av AAP fra?
- overgang til arbeid, utdanning?
- overgang til andre velferdsordninger?

Relevante kjennemerker for nedbryting kan være for eksempel utdanning, innvandrerbakgrunn, yrkesaktivitet, kjønn og alder.

Hvor kommer mottakerne av AAP fra?

Personer som har vært yrkesaktive før mottak av AAP vil i praksis komme fra langvarig sykefravær (mottak av sykepengen) og inn i AAP, slik at de har brukt opp retten til ett års sykemelding med full lønn før de går over i AAP. En kan si at disse kommer fra en velferdsordning slik prosjektskrivet sier, i og med at veien fra arbeid til AAP går via sykepengen. Hvorvidt det er viktig å kartlegge selve sykefraværet, eller bare konstatere at de kommer fra yrkesaktivitet er et punkt for diskusjon. Foreløpig holder vi oss til å kartlegge yrkesaktiviteten.

Denne gruppen, altså yrkesaktive som går over i AAP, kan nokså lett identifiseres slik at forløpet gjennom AAP og etterpå kan følges. En bør da ha data fra året, eventuelt flere år, forut for mottak av AAP som gir muligheter for å se på omfanget av yrkesaktivitet. Tabell 4.5a under er et eksempel der vi ser på personer som kom inn i AAP i 2010 etter yrkesaktivitet i 2009:

Tabell 4.5a. Tilganger til AAP i 2010 etter omfang av avtalt arbeidstid 2009.

	Antall	Prosent
0 timer	117 551	57,3
1-1599 timer	54 828	26,7
1600 timer eller mer	32 738	16,0
Sum	205 117	100,0

Kilde: SSB.

Ideelt sett burde vi sett på tilgangene i 2011 og senere, da 2010 var et år der mange kom inn fra de forutgående ordningene, og vi vil anta at yrkesaktiviteten vil være høyere for nye tilganger senere år. Vi har ikke hatt tilgang på data om arbeidstid etter 2009, men for å vise hvordan dette sannsynligvis endrer seg har vi sett på tilgangene i 2011 etter yrkesaktivitet i 2009 i tabell 4.5b, og der ser vi at nesten 42 prosent av alle tilgangene i 2011 var yrkesaktive på heltid i 2009, 28 prosent var ikke yrkesaktive.

Tabell 4.5b. Tilganger til AAP i 2011 etter omfang av avtalt arbeidstid 2009.

	Antall	Prosent
0 timer	13 312	28,1
1-1599 timer	14 306	30,2
1600 timer eller mer	19 760	41,7
Sum	47 378	100,0

Kilde: SSB.

En kunne tenke seg at flere år med yrkesaktivitet forut for AAP mottak ble trukket inn, ikke minst dersom en skal se på sykefravær over tid og utviklingen i yrkesaktivitet. Er det slik at mange som kommer inn i AAP har hatt mange og lange sykefravær over tid? Har AAP mottakere hatt en trend med synkende yrkesaktivitet (arbeidstimer) over tid før mottak? Dette er relevante spørsmål, men vi mener likevel dette fort blir for komplekst når en skal trekke dette inn i indikatorer som allerede blir relativt komplekse når en skal trekke inn før, under og etter mottak av AAP. Denne typen spørsmål mener vi derfor er mer egnet for analyser enn for indikatorer og statistikk.

Personer som ikke kommer inn i AAP via sykepengen vil stort sett være personer som ikke har opptjent rettigheter til sykefravær gjennom yrkesaktivitet. Vi antar at dette vil være en noe mer sammensatt gruppe bestående av studenter og personer som av ulike årsaker har svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Her er det relevant å

identifisere eventuelt mottak av velferdsordninger som for eksempel sosialhjelp. Mottak av studielån eller studiestipend forut for inngangen til AAP kan også være interessant. I tabell 4.6 har vi brukt inntektsdata for 2012 for å se på tilgangene i 2013. Merk at dette er en annen måte å definere populasjon på enn den vi anbefaler for indikatorene, siden vi ser på tilganger fremfor avganger. Siden disse dataene ikke gir avtalte arbeidstimer, har vi brukt yrkesinntekt over 2G som et indirekte mål på yrkesaktivitet. Mottak av andre ytelser er definert ut fra at summen er større en 0 i 2012. De ulike kjennetegnene i 2012 er ikke gjensidig utelukkende.

Tabell 4.6. Tilganger til AAP i 2013 etter kjennetegn i 2012.

	Antall	Prosent
Yrkesaktiv	26 938	69,8
Arbeidsledig	3 825	9,9
Mottatt uførepensjon	1 304	3,4
Mottatt alderspensjon	546	1,4
Mottatt studielån og/eller -stipend	2 742	7,1
Mottatt sosialhjelp	4 714	12,2
Sum	38 581	

Kilde: SSB.

Tilgangen av yrkesaktive korresponderer godt med det vi fant i tabell 4.5b. Om lag sju av ti tilganger til AAP kommer fra yrkesaktivitet, og da sannsynligvis med langvarige sykefravær som inngang til AAP. I alt 12 prosent av tilgangene mottok sosialhjelp i året forut for AAP, mens 10 prosent mottok dagpenger for arbeidsledighet, og 7 prosent var definert som studenter. I tillegg har vi to grupper som det er litt vanskeligere å tolke. 546 personer mottok alderspensjon i 2012 samtidig som de mottok AAP i 2013. Dette kan være personer som tar ut alderspensjon samtidig med yrkesaktivitet, siden mottatt alderspensjon her kun er definert ved beløp over 0. Alle er over 62 år, og en av tre blant dem som mottok alderspensjon var også yrkesaktive. Noe av det samme kan gjelde de 1304 personene som mottok uførepensjon, men det kan kanskje skyldes at de mottok gradert uførepensjon i 2012, og kanskje har dette i kombinasjon med AAP i 2013?

Når vi kommer til mulige indikatorer for AAP-forløp, vil vi velge å fokusere mest på om tilgangene kommer fra arbeid eller ikke. I det videre arbeidet kan en også innarbeide omfanget av yrkesaktiviteten, men da blir indikatorene fort veldig kompliserte, så vi anbefaler ikke det i første omgang. En kunne også sett på om tilgangene har mottatt enten er dagpenger, sosialhjelp eller studiestøtte forut for AAP i stedet for kun sekkeposten «ikke arbeid», men også det blir fort komplisert i en indikatorsammenheng.

Vi ser for oss en løsning der populasjonen deles inn etter inngang til AAP i gruppene «inn i AAP som yrkesaktiv» og «inn i AAP som ikke-yrkesaktiv», og at dette da blir definerende for indikatortabeller som kan lages (se senere). I henhold til tabell 4.6 vil da om lag 70 prosent defineres som yrkesaktive, mens om lag 30 prosent defineres som ikke-yrkesaktive (merk at dette gjelder tilganger, og ikke avganger som er definerende for populasjonen).

For å lage meningsfulle forløpsindikatorer for AAP må vi også ta hensyn til selve AAP perioden. Som hovedregel kan denne vare inntil fire år. Vi har ikke lagt opp til at forløpet skal kartlegges så detaljert at en for eksempel avdekker kortere opphold i mottaket, eller hvilke måneder i året personene mottar AAP. For mottakerne antar vi at varighet av mottaket, formål med mottaket og hvilke type bistand de får (hvis en kan skille på det), vil være viktig. Vi antar at det også vil være interessant å se på mottak av AAP i kombinasjon med andre ting som spesielt utdanning og yrkesaktivitet. Dette forutsetter imidlertid data som kan brytes ned på måned, mens vi her kun har årsdata (se under).

I tabell 4.7 har fordelt avganger fra AAP i perioden 2010 til 2013 etter formålet med AAP (klassifisert ved inngangen), hvilken servicegruppe mottakerne har tilhørt og hvor lenge mottaket av AAP varte.

For alle årene har de fleste avgangene fra AAP vært personer som har hatt 'skaffe arbeid' som formål, mens 'beholde arbeid' er den nest største gruppen i årene 2011 til 2013. De aller fleste har også tilhørt servicegruppe 'spesielt tilpasset innsats'. Vi er imidlertid usikre på hva som ligger i dette, og trenger en vurdering av det for å kunne si om dette er et relevant kjennetegn i indikatorer for AAP forløp. Når det gjelder varighet er den regnet kun for mottak av AAP, ikke tidligere ordninger som AAP erstattet. For å få en fullstendig tidsserie for dette kjennetegnet trenger vi dessuten flere avgangsårganger som potensielt kan ha hatt varighet på fire år. 2013 er kanskje likevel det året som angir hvor lang varighet AAP mottakene vil ha. Tabellen beskriver likevel kjennetegn ved AAP mottaket som vi mener kan være relevante i indikatorer som beskriver tilgang, mottak av og utfall av AAP.

Tabell 4.7. Kjennetegn ved AAP mottaket, etter år for avgang fra ordningen

	2010		2011		2012		2013	
	Antall personer	Prosent	Antall personer	Prosent	Antall personer	Prosent	Antall personer	Prosent
Formål								
Beholde arbeid	3 965	14,4	7 673	16,1	8 203	17,4	9 191	19,5
Øke deltakelse eller mål om arbeid	4 702	17,1	6 764	14,2	5 114	10,9	5 082	10,8
Skaffe arbeid	13 101	47,5	26 677	56,1	28 068	59,6	29 259	62,0
Ukjent	5 802	21,0	6 447	13,6	5 699	12,1	3 643	7,7
Servicegruppe/ innsatsgruppe								
Spesielt tilpasset innsats	18 766	68,1	39 700	83,5	44 338	94,2	45 048	95,5
Varig tilpasset innsats .	6 924	25,1	7 237	15,2	2 240	4,8	1 639	3,5
Annet	1 880	6,8	624	1,3	506	1,1	488	1,0
Varighet								
1-6 måneder	17 176	62,3	5 484	11,5	4 645	9,9	4 383	9,3
7-12 måneder	10 394	37,7	11 861	24,9	5 129	10,9	4 814	10,2
13-18 måneder	-	0,0	18 109	38,1	4 772	10,1	4 376	9,3
19-24 måneder	-	0,0	12 107	25,5	11 161	23,7	4 319	9,2
25-36 måneder	-	0,0	-	0,0	21 377	45,4	11 693	24,8
37 måneder eller mer	-	0,0	-	0,0	-	0,0	17 590	37,3

Kilde: SSB.

I arbeid med dette notatet har vi ikke hatt tilgang på data som gjør det mulig å kartlegge samtidig mottak av AAP og yrkesaktivitet eller studier, siden vi ikke har månedsdata om yrkesaktivitet og studier for årene 2010 til 2013. Dette er data som vil finnes når FD-Trygd er oppdatert med AAP og arbeid for disse årene. Om vi bare ser på år, så finner vi at 27 prosent av avgangene fra AAP i 2012 også hadde yrkesinntekt over 2G i 2012, men vi vet ikke om yrkesaktiviteten og AAP er samtidige hendelser. En mulig måte å finne ut av dette er å se på personer som har mottatt AAP hele 2012, i alt 123 424 personer. Av disse har 8 prosent en yrkesinntekt på over 2G, mens 5 prosent har mottatt lån eller stipend fra lånekassen. 2011 data viser omtrent samme andeler. Det betyr at det er en del, om lag 9-10 000 personer som kombinerer helårs mottak av AAP med relativt betydelig yrkesaktivitet, mens om lag 6-7 000 personer kombinerer AAP med en eller annen form for studier. Det betyr at et relativt betydelig antall personer beholder en aktiv tilknytning til arbeidslivet under mottak av AAP. Her bør det også nevnes at 2G antagelig er et strengt kriterium når en ser på AAP og samtidig yrkesaktivitet siden 2G forutsetter relativt mye arbeid. En fremtidig indikator vil uansett basere seg på andre typer data. Dette er uansett kjennetegn som det er interessant å ta med seg i en indikator.

Et lite problem i denne sammenhengen er at koblingen av data for mottak av AAP (fra NAV) med inntektsregister, gir en del personer som i følge NAV mottar AAP i alle tolv måneder av året, men som vi ikke finner igjen i inntektsregisteret som skal

dekke alle registrert bosatte ved utgangen av året. Dette gjelder om lag en prosent av alle helårs AAP mottakere både i 2012 og 2011. Nesten halvparten av disse er personer som ikke er registrert bosatte i følge folkeregisteret, men som likevel bor og oppholder seg i Norge og har rett til å motta trygd, de resterende kan være problematisk knyttet til overgangen mellom D-nummer³ og F-nummer⁴, samt personer som har utvandret eller dødd i slutten av året. For enkelhets skyld har vi her tatt disse ut av populasjonen på linje med død og utvandret når vi ser på utfall etter AAP, men denne gruppen kan antagelig behandles grundigere når data fra FD-Trygd skal benyttes i produksjon av forløpsindikatorene.

Utfall etter endt mottak av AAP

Det finnes selvfølgelig mange mulige utfall i en gitt periode for personer etter endt mottak av AAP. Det første er at noen personer dør eller utvandrer, men ved den foreslåtte populasjonsdefinisjonen vil disse bli holdt utenfor. Dersom man faller ned på at de skal beholdes i populasjonen, må avgang defineres som et eget utfall. De utfallene vi er mest interessert i, er de som viser tilknytning til arbeidsmarkedet eller mottak av pensjon- eller trygdeytelser over tid. Her kommer også spørsmålet om hvor lang observasjonsperioden etter mottak skal være. I foreslåtte indikatorer for sykepengeordningen er det foreslått en femårsperiode. Det kan være et poeng å samordne lengden på observasjonsperioder mellom ulike indikatorsett som skal gjelde for de ulike ordningene. Velger vi fem år, vil vi ikke kunne lage fullstendige indikatorer for AAP før tidligst etter 2015, siden de første avgangene fra AAP er i 2010, og observasjonsperioden da blir 2011-2015.

En annen mulighet er å korte ned observasjonsperioden etter mottak, for eksempel til tre år, og da blir selvfølgelig første mulighet for statistikk for 2011-2013 med 2010 populasjon. Fem eller tre år er da her forstått som antall måneder etter endt mottak av AAP. Vi vil uansett foreslå at det ikke lages statistikk før 2011 populasjonen kan dekkes, siden 2010 var et overgangså. Som vi har nevnt tidligere, har vi i dette arbeidet derfor noen begrensninger når det gjelder datatilgang siden AAP er en så fersk ordning at det ikke er mange som har avsluttet AAP, og interne registre heller ikke er fullstendig oppdaterte. Det gir begrensede muligheter til å se på utfall.

Tabell 4.8 under viser en enkel oversikt over hvilke forhold som kan dekkes, med eksempel for personer som gikk ut av AAP i 2011 og som ikke er død eller utvandret i 2012. Indikatorer bør ha et lengre tidsperspektiv og være noe mer komplekse når det gjelder gradering og kombinasjoner. Vi vil antagelig ikke kunne lage utfallsindikatorer som er fullstendig gjensidig utelukkende. Over halvparten av dem som avsluttet mottak av AAP i 2011 mottar uførepensjon i 2012, om lag fire av ti er yrkesaktive (yrkesaktive er her definert på bakgrunn av inntektsvariable, altså yrkesinntekt over 2G). En del av disse kombinerer yrkesaktivitet og uførhet – i alt 6,5 prosent. Vi kan også se at det er om lag en av ti som verken mottar uførepensjon eller er yrkesaktive i henhold til 2G kravet.

I alt 3,3 prosent av dem som avsluttet AAP i 2011 mottok dagpenger ved arbeidsledighet i 2012, og 7,0 prosent mottok sosialhjelp. Student er her definert ved mottak av lån eller stipend fra Lånekassen, og da var det 2,6 prosent som var studenter i 2012. 3,5 prosent har mottatt alderspensjon i 2012. Her har vi ikke kontrollert for når på året dette mottaket eventuelt startet, så vi kan ikke utelukke at disse har vært yrkesaktive eller uføre før de ble alderspensjonister. At AAP mottakere er en utsatt gruppe kan vi også se av at i alt 21,2 prosent har mottatt sykepenger i løpet av 2012 – altså året etter avsluttet AAP.

³ For en del formål må personer som ikke er bosatt i Norge eller som er bosatt i Norge, men ikke har fått tildelt fødselsnummer, tildeles et midlertidig nummer. Dette kalles D-nummer

⁴ Fødselsnummer

Tabell 4.8a. Utfall i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011

	Antall personer	Prosent
I arbeid	18 201	40,2
Ufør	25 334	55,9
Ikke arbeid, ikke ufør	4 668	10,4
I arbeid, ikke ufør	15 274	33,7
Ufør, ikke i arbeid	22 407	49,5
Kombinerer uførhet og arbeid	2 927	6,5
Arbeidsledig	1 513	3,3
Alderspensionist	1 599	3,5
Student	1 193	2,6
Mottat sykepenger	9 600	21,2
Mottat sosialhjelp	3 185	7,0

Kilde: SSB.

I tabell 4.8b har vi tatt ut variabelen som viser kombinasjon mellom arbeid og uførhet, og fordelt det etter varighet og formål med AAP. Personer som gikk ut av AAP i 2011 kan maksimalt ha mottatt AAP i 22 måneder, og ser vi kun på kolonnen for arbeid, ser det ut til at andelen som er i arbeid i 2012 faller med varigheten av det forutgående AAP mottaket, motsatt øker andelen som er uføre, mens andelen som kombinerer uførhet og arbeid er nokså stabil uavhengig av mottakets varighet.

De fleste av dem som avsluttet mottak i 2011 hadde 'skaffe arbeid' som formål, og 41,7 prosent av dem arbeider i 2012, mens 3,8 prosent kombinerer uførhet og arbeid. Andelen som arbeider er (naturlig nok?) høyest blant dem som hadde 'beholde arbeid' som formål, 44,1 prosent av dem arbeider i 2012, mens 13,9 prosent kombinerer uførhet og arbeid. Blant dem som hadde 'øke deltakelse eller mål om arbeid' var 79,9 prosent uføre og ikke i arbeid i 2012.

Tabell 4.8b. Arbeid i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011, etter kjennetegn ved AAP.

		Ikke arbeid, ikke ufør	I arbeid, ikke ufør	Ufør, ikke i arbeid	Kombinerer uførhet og arbeid	Total
Varighet av mottak						
1-6 måneder	Antall personer	731	2 900	1 134	315	5 080
	Prosent	14,4	57,1	22,3	6,2	100,0
7-12 måneder	Antall personer	1 415	4 439	4 590	735	11 179
	Prosent	12,7	39,7	41,1	6,6	100,0
13-18 måneder	Antall personer	1 621	5 577	9 021	1 079	17 298
	Prosent	9,4	32,2	52,2	6,2	100,0
19-24 måneder	Antall personer	921	2 358	7 662	798	11 739
	Prosent	7,9	20,1	65,3	6,8	100,0
25-36 måneder	Antall personer	-	-	-	-	-
	Prosent	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Formål med mottak						
Beholde arbeid	Antall personer	516	3 206	2 537	1 009	7 268
	Prosent	7,1	44,1	34,9	13,9	100,0
Øke deltakelse eller mål om arbeid	Antall personer	305	629	5 134	361	6 429
	Prosent	4,7	9,8	79,9	5,6	100,0
Skaffe arbeid	Antall personer	3 557	10 608	10 326	964	25 455
	Prosent	14,0	41,7	40,6	3,8	100,0
Ukjent	Antall personer	310	831	4 410	593	6 144
	Prosent	5,1	13,5	71,8	9,7	100,0
Total	Antall personer	4 688	15 274	22 407	2 927	45 296
	Prosent	10,4	33,7	49,5	6,5	100,0

Kilde: SSB

I tabellene 4.8c og 4.8d har vi delt opp etter inngangen til AAP, om mottakere kom inn som yrkesaktive eller ikke, på bakgrunn av yrkesaktivitet året før de startet mottak av AAP. På grunn av datatilgangen har vi vært nødt til å bruke 2009 data om yrkesaktivitet både for tilganger i 2010 og 2011, så tallene i tabellen bør ikke tolkes som annet enn indikasjoner.

Vi ser de samme trekkene som i tabell 4.8b, yrkesaktiviteten faller og uførheten øker med varighet av AAP mottaket, men nivåene for yrkesaktivitet er høyere og nivåene for uførhet lavere for personer som kom inn i AAP som yrkesaktive.

Tabell 4.8c. Arbeid i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011, og som kom inn i ordningen som ikke-yrkesaktive, etter kjønnetegn ved AAP.

		Ikke arbeid, ikke ufør	I arbeid, ikke ufør	Ufør, ikke i arbeid	Kombinerer uførhet og arbeid	Total
Varighet av mottak						
1-6 måneder	Antall personer .	300	414	217	24	955
	Prosent	31,4	43,4	22,7	2,5	
7-12 måneder	Antall personer .	730	1 284	2 593	101	4 708
	Prosent	15,5	27,3	55,1	2,2	
13-18 måneder	Antall personer .	1 032	2 453	6 090	149	9 724
	Prosent	10,6	25,2	62,6	1,5	
19-24 måneder	Antall personer .	671	1 219	5 653	97	7 640
	Prosent	8,8	16,0	74,0	1,3	
25-36 måneder	Antall personer .	-	-	-	-	-
	Prosent	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Formål med mottak						
Beholde arbeid	Antall personer .	166	381	764	71	1 382
	Prosent	12,0	27,6	55,3	5,1	
Øke deltakelse eller mål om arbeid	Antall personer .	173	181	3 534	51	3 939
	Prosent	4,4	4,6	89,7	1,3	
Skaffe arbeid	Antall personer .	2 238	4 640	7 029	200	14 107
	Prosent	15,9	32,9	49,8	1,4	
Ukjent	Antall personer .	156	168	3 226	49	3 599
	Prosent	4,3	4,7	89,6	1,4	
Total	Antall personer .	2 733	5 370	14 553	371	23 027
	Prosent	11,9	23,3	63,2	1,6	100,0

Kilde: SSB.

Tabell 4.8d. Arbeid i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011, og som kom inn i ordningen som yrkesaktive, etter kjønnetegn ved AAP.

		Ikke arbeid, ikke ufør	I arbeid, ikke ufør	Ufør, ikke i arbeid	Kombinerer uførhet og arbeid	Total
Varighet av mottak						
1-6 måneder	Antall personer .	431	2 486	917	291	4 125
	Prosent	10,5	60,3	22,2	7,1	
7-12 måneder	Antall personer .	685	3 155	1 997	634	6 471
	Prosent	10,6	48,8	30,9	9,8	
13-18 måneder	Antall personer .	589	3 124	2 931	930	7 574
	Prosent	7,8	41,3	38,7	12,3	
19-24 måneder	Antall personer .	250	1 139	2 009	701	4 099
	Prosent	6,1	27,8	49,0	17,1	
25-36 måneder	Antall personer .	-	-	-	-	-
	Prosent	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Formål med mottak						
Beholde arbeid	Antall personer .	350	2 825	1 773	938	5 886
	Prosent	6,0	48,0	30,1	15,9	
Øke deltakelse eller mål om arbeid	Antall personer .	132	448	1 600	310	2 490
	Prosent	5,3	18,0	64,3	12,5	
Skaffe arbeid	Antall personer .	1 319	5 968	3 297	764	11 348
	Prosent	11,6	52,6	29,1	6,7	
Ukjent	Antall personer .	154	663	1 184	544	2 545
	Prosent	6,1	26,1	46,5	21,4	
Total	Antall personer .	1 955	9 904	7 854	2 556	22 269
	Prosent	8,8	44,5	35,3	11,5	100,0

Kilde: SSB.

Dette viser bare hvilke dimensjoner vi kan kartlegge, men som sagt bør indikatorer dekke en lengre utfallsperiode, og også være mer sammensatte enn rene dikotomier. Vi ser for oss indikatorer som dekker ulike grader av yrkestilknytning, kombinasjoner av yrkesaktivitet og uførhet, overgang til alderspensjon, forekomst av langvarige sykefravær, mottak av sosialhjelp over en periode samt studieaktivitet. Alt dette bør da utformes som indikatorer som dekker en viss periode (tre eller fem år) etter mottak av AAP.

Et problem som vi ikke har tatt opp her, er gjeninntreden i AAP. Det kan se ut til at noen har opphold i AAP som varer i minst ett år, men at de kommer inn i ordningen igjen. Spørsmålet er hvordan disse skal behandles, og om nytt mottak av AAP også skal regnes som en utfallsvariabel. Slik det har blitt behandlet her, har personer med opphold i AAP blitt definert som del av populasjonen ved siste avslutning av AAP, altså kan noen ha mottatt AAP i 2010, ikke i 2011, men igjen i 2012. De blir her en del av 2012 populasjonen. Vi har sett litt på omfanget ved å ta utgangspunkt i de 174 324 personene som mottok AAP i desember 2010. Av disse var det 128 324 personer som også mottok AAP i desember 2011. Blant de 45 432 personene som mottok AAP i desember 2010, men ikke i desember 2011, var 2 835 tilbake som AAP mottakere i desember 2012, 3 566 var tilbake som mottakere i desember 2013.

4.5. Mulige indikatorer og tabeller

Vi har valgt å avgrense populasjonen til «personer som avsluttet mottak av AAP i år t ». Indikatorene bør da være utfallsindikatorer som viser hvordan situasjonen er eller har utviklet seg for disse personene, samtidig som en tar hensyn til forhold før og under mottak av AAP. Over har vi nevnt noen av dimensjonene vi ønsker å fange opp både før, under og etter.

Når dette skal bygges opp som tabeller, ser vi for oss at *forholdene før mottak* blir en populasjonsavgrensning for selve tabellen, slik at tabellene kan gjelde for gruppene

1. Personer som avsluttet mottak av AAP i år t (alle)
 - a. Personer som kom inn i AAP fra yrkesaktivitet, og som avsluttet mottak av AAP i år t
 - i. Kan eventuelt deles inn i heltid og deltid
 - b. Personer som kom inn i AAP uten yrkesaktivitet, og som avsluttet mottak av AAP i år t
 - i. Personer som kom inn i AAP fra sosialhjelpsmottak, og som avsluttet mottak av AAP i år t
 - ii. Personer som kom inn i AAP fra arbeidsledighet, og som avsluttet mottak av AAP i år t

De to hovedgruppene her er personer med og uten yrkesaktivitet. Forutgående yrkesaktivitet kan da eventuelt deles inn i heltid og deltid, men vi har ikke foreslått det videre her. De uten forutgående yrkesaktivitet er en mindre og mer sammensatt gruppe. Her kan det være aktuelt også å skille ut to undergrupper – de som har mottatt sosialhjelp og de som har mottatt dagpenger ved arbeidsledighet. Ideelt sett burde vi også kunne skilt ut studenter, men det er en gruppe som det er vanskelig å definere og identifisere i registre, annet enn via mottak av stipend eller studielån. Foreløpig har vi holdt oss til en enkel dikotomi – de som kom fra yrkesaktivitet og de som kom fra ikke-yrkesaktivitet.

Utfallet, eller tabellhodet, vil da være indikatorene som viser hvordan det har gått i de fem årene etter endt mottak. Her foreslår vi at de bygges opp som tre ulike variable med ulike utfall:

1. Arbeid (yrkesaktivitet), med verdiene:
 - a. Hadde ikke arbeid noen av årene $t+1 - t+5$
 - b. Hadde noen år uten arbeid $t+1 - t+5$
 - c. Hadde noe arbeid alle årene $t+1 - t+5$
 - d. Hadde helårs arbeid alle årene $t+1 - t+5$
2. Uførhet og arbeid
 - a. Kombinert uførhet og arbeid alle årene $t+1 - t+5$
 - b. Kombinert uførhet og arbeid noen av årene $t+1 - t+5$
 - c. Arbeid uten uførhet alle årene $t+1 - t+5$

- d. Går fra arbeid til uførhet i t+1 - t+5
 - e. Ikke i arbeid og ikke ufør noen av årene t+1 – t+5
3. Trygdemottak
- a. Mottatt sosialhjelp noen av årene t+1 – t+5
 - b. Mottatt dagpenger ved arbeidsledighet noen av årene t+1 – t+5
 - c. Mottatt sykepenger noen av årene t+1 – t+5
 - d. Blitt afp eller alderspensjonist i løpet av perioden t+1 – t+5

Selve forspalten i tabellen vil dekke forhold under mottak av AAP, og i tillegg kunne brytes ned etter sentrale demografiske kjennetegn som kjønn, alder og utdanning. Forholdene under mottak vil da være varighet, hovedmål (og eventuelt servicegruppe) samt mottak i kombinasjon med arbeid og studier. Tabellhodet vil dekke de ulike utfallene.

Eksempel på hvordan en slik tabell kan se ut følger under (uten tall fordi vi ikke har data tilgjengelig). Her har vi satt opp tabell for arbeidstilknypning som gjelder personer som kom inn i AAP som yrkesaktive, fordelt etter kjønn og formålet med AAP som ble registrert når de kom inn i ordningen. Utfallet viser da hvilken tilknypning de hadde til arbeidslivet i fem år etter endt mottak. Om en da følger linjen i tabellen og sammenligner a til e vil en se hvordan personene fordeler seg på ulike utfall. For å se forskjeller mellom kjønn sammenlignes da like bokstaver, mens forskjeller basert på formålet i AAP kommer frem ved for eksempel å sammenligne b-g-l-q.

Mulig tabell 1. Arbeidstilknypning for personer som kom inn i AAP som yrkesaktive, og som avsluttet mottak i 2010. Etter formål med AAP og kjønn.

		Arbeid 2011-2015				Avgang	
		Hadde ikke arbeid av årene 2011-2015	Hadde noen år uten arbeid 2011-2015	Hadde noe arbeid alle årene 2011-2015	Hadde helårs arbeid alle årene 2011-2015		
Totalt	Formål med AAP						
	Beholde arbeid ..	a	b	c	d	e	100
	Øke deltakelse eller mål om arbeid	f	g	h	i	j	100
	Skaffe arbeid	k	l	m	n	o	100
Menn	Ukjent	p	q	r	s	t	100
	Beholde arbeid ..	a	b	c	d	e	100
	Øke deltakelse eller mål om arbeid	f	g	h	i	j	100
	Skaffe arbeid	k	l	m	n	o	100
Kvinner	Ukjent	p	q	r	s	t	100
	Beholde arbeid ..	a	b	c	d	e	100
	Øke deltakelse eller mål om arbeid	f	g	h	i	j	100
	Skaffe arbeid	k	l	m	n	o	100
	Ukjent	p	q	r	s	t	100

Kilde: SSB.

På grunn av at vi ikke har fullstendige data som dekker før under og etter AAP enda, er det vanskelig å komme videre med resultater som vil vise hvordan ulike tabeller kan lages, men med utgangspunkt i oppsettet over, kan vi sette opp en tentativ liste over tabeller som kan lages når data foreligger, tabeller som kan danne grunnlaget for ny statistikk:

1. **Arbeid t+1 – t+5 for personer som avsluttet mottak av AAP i t**
 - a. Etter inngang som yrkesaktiv
 - b. Etter inngang som ikke-yrkesaktiv
 - i. Etter formål med AAP
 - ii. Etter varighet av AAP-mottak

- iii. Etter kombinasjon AAP og arbeid/studier
 - 1. Etter kjønn
 - 2. Etter aldersgruppe
 - 3. Etter utdanning
 - 4. Landbakgrunn
- 2. Uførhet $t+1 - t+5$ for personer som avsluttet mottak av AAP i t**
 - a. Etter inngang som yrkesaktiv
 - b. Etter inngang som ikke-yrkesaktiv
 - i. Etter formål med AAP
 - ii. Etter varighet av AAP-mottak
 - iii. Etter kombinasjon AAP og arbeid/studier
 - 1. Etter kjønn
 - 2. Etter aldersgruppe
 - 3. Etter utdanning
 - 4. Landbakgrunn
- 3. Trygdemottak $t+1 - t+5$ for personer som avsluttet mottak av AAP i t**
 - a. Etter inngang som yrkesaktiv
 - b. Etter inngang som ikke-yrkesaktiv
 - i. Etter formål med AAP
 - ii. Etter varighet av AAP-mottak
 - iii. Etter kombinasjon AAP og arbeid/studier
 - 1. Etter kjønn
 - 2. Etter aldersgruppe
 - 3. Etter utdanning
 - 4. Landbakgrunn

4.6. Oppsummering

Vi har i dette kapittelet undersøkt mottak av arbeidsavklaringspenger i de 4 årene 2010, 2011, 2012 og 2013. Et viktig spørsmål i prosjektskrivet var:

Hvilke velferdsordninger kommer de fra?

Om vi ser nærmere på ulike kjennetegn ved AAP mottakerne ser vi at den største tilgangen til AAP-ordningen kommer fra de som har vært yrkesaktive, med rundt 70 prosent. Det er kun 30 prosent av dem som får AAP som har vært arbeidsledig, mottatt uføre- eller alderspensjon, studielån og/eller stipend eller sosialhjelp. Forholdet mellom ulike aldersgrupper på AAP vil bli undersøkt nærmere i delprosjekt 2. Dette fordi vi tror det vil være forskjeller f.eks. mellom de unge og de eldre. Det vil også bli tatt hensyn til landbakgrunn i operasjonaliseringen av forløpsindikatorerne i delprosjekt 2. Et annet viktig spørsmål i delprosjekt 1 var om noen av AAP-mottakerne hadde:

Overgang til arbeid, utdanning?

Det har i gjennomgangen av materialet vært vanskelig å finne noen utfallsmål eller overgangsmål for arbeidsavklaringspenger. Dette forbi ingen av personene vi studerer har rukket å være inne på AAP-ordningen i 4 år ennå, fordi 1. mars 2010 var starten for denne ordningen.

Så var det spørsmålet:

Overgang til andre velferdsordninger?

Her gjelder det samme svaret som for punktet over. Det er med andre ord for tidlig å kunne konkludere mht. til å finne noen egnede utfallsmål, overgangsmål når det gjelder AAP på nåværende tidspunkt. Til slutt hadde vi følgende spørsmål knyttet til mottakerne av arbeidsavklaringspenger:

Relevante kjennemerker (for eksempel utdanning, innvandrerbakgrunn, yrkesaktivitet, kjønn, alder) som kjennetegner dem?

Vi ser at at de fleste i overveiende grad kommer fra yrkesaktivitet og over på arbeidsavklaringspenger. Når det gjelder kjønn, så ser vi at der er flest kvinner med

nesten 58 prosent av mottakerne i perioden 2010 til 2013. Andelen er dermed noe lavere blant menn med i overkant av 42 prosent. Med hensyn til alder så er det flest AAP-mottakere i alderen 35-54 år, til sammen utgjør denne aldersgruppen 51,5 prosent av alle som har mottatt AAP i perioden. De yngste, aldersgruppen 18-24 år, utgjør kun 5,5 prosent av alle AAP-mottakerne totalt. Det er med andre ord en trygdeordning som ser ut til å være særlig yngre personer.

Om lag 77 prosent av dem som har mottatt AAP i perioden 2010 til 2013 har utdanning på grunnskole eller videregående skole som sin høyeste fullførte utdanning (som var registrert i 2012). Nesten 19 prosent har høyere utdanning, men om lag 4 prosent har ingen utdanning eller uoppgitt utdanning. Dette kan også være personer som ikke har gått på skole i Norge, men det vet vi ikke ennå utifra det datamaterialet vi har. Ser vi på andelen som går ut av AAP-ordningen hvert år, så er den lavere enn totalprosenten for personer med grunnskoleutdanning. Den er noe høyere for gruppen som har videregående utdanning. Dette kan tyde på at det skjer en forskyvning i retning av at en økende andel av AAP-mottakere kun har grunnskole. Dette vil det være viktig å følge med på videre og det vil derfor bli tatt høyde for det i operasjonaliseringen av forløpsindikatorerne i delprosjekt 2 ved at utdanningsnivå vil påkobles AAP-indikatorerne. Som det går frem av gjennomgangen av arbeidsavklaringspenger så ønsker vi utfallsmål i våre indikatorer. Vi må imidlertid vente til vi har en tilstrekkelig lang tidsserie til at vi kan måle dette. Aktuell populasjon for å kunne måle noen utfall vil være AAP-mottakere som har avgang i 2014. Vi følger dermed populasjonen i delprosjekt 1 over i delprosjekt 2 og inntil desember 2014 for å kunne se utfallet på andre ytelser, trygd og arbeid og utdanning. Tidligste publiseringstidspunkt for å kunne publisere utfallsmål på arbeidsavklaringspenger vil dermed være i 2015.

Et mulig interessant utfallsmål kan være å måle hvor mye økonomisk sosialhjelp AAP-mottakere mottar før AAP og likeledes etter AAP. Ser vi at personene er blitt mindre avhengig av sosialhjelp og dermed har forbedret inntektsevnen sin? Dette vil vi ikke kunne se før i desember 2014.

Når det gjelder mulig tabell 1 i dette kapittel som viser arbeidstilknytning for personer som kom inn i AAP-ordningen som yrkesaktive, kom det frem på møte i referansegruppen tilknyttet delprosjektet at NAV hadde noen innvendinger mot kvaliteten på kategoriene formål og type bistand som ligger på datafilene. NAV sa at det ligger ulikt faglig skjønn bak kategoriene/variablene og at kvaliteten derfor er varierende. På bakgrunn av dette velger vi å ta ut disse kategoriene/variablene og heller bruke mulig tabell 1 revidert under som en tilnærming videre.

Mulig tabell 1. (revidert) Arbeidstilknytning for person som kom inn i AAP som yrkesaktive, og som avsluttet mottak i 2010. Kjønn.

Kjønn	Arbeid 2011-2015				Avgang
	Hadde ikke arbeid noen av årene 2011-2015	Hadde noen år uten arbeid 2011-2015	Hadde noe arbeid i alle årene 2011-2015	Hadde helårsarbeid alle årene 2011-2015	
I alt	a	b	c	d	e
Menn	a	b	c	d	e
Kvinner ..	a	b	c	d	e

5. Økonomisk sosialhjelp (inkl. kvalifiseringsprogrammet)

5.1. Innledning

Den viktigste problemstillingen er å følge sosialhjelpsmottakere over et visst antall år. Det gjelder først og fremst deltaking i arbeidslivet, men også mottak av andre trygder eller stønader, særlig slike som er relatert til arbeidsmarkedet, som for

eksempel uføretrygd. Dette krever data om utviklingen over tid. Vi står da overfor flere avgjørende valg, slik som valg av populasjon og hvor mange år som skal dekkes.

Behandlingen her vil bygge på erfaringene fra den nylige publikasjonen Sosialhjelp og levekår i Norge (Statistiske analyser 130), særlig kapitlene Sosialhjelpsmottakernes inntekter, Sosialhjelpsmottakerne på arbeidsmarkedet og Førstegangsmottakere av sosialhjelp. De eksempeltabeller som blir presentert her vil også i høy grad bygge på datafilene fra dette prosjektet.

Varighet av mottak av sosialhjelp og gjentatte episoder med sosialhjelp er viktige variable i beskrivelsen av utviklingen over tid, både fra sosialhjelp til arbeid og fra sosialhjelp til andre stønader og trygder.

5.2. Datagrunnlag

Opplysningene om sosialhjelp er organisert som en fil med en record for hver sosialhjelpsepisode. De viktigste opplysningene om den enkelte episoden er start- og stoppmåned. Opplysningene om sosialhjelpsepisoder er lagt inn på en fil med inntektsopplysninger for alle personer bosatt i Norge ved utgangen av årene 2005-2009 med unntak av personer bosatt i felleleshusholdninger. Hver person er knyttet til en husholdning. Inntektsopplysningene omfatter mottak av en rekke trygder og stønader, slik som uførepensjon, midlertidig uførepensjon, rehabiliterings- og attføringspenger, dagpenger ved arbeidsløshet.

Videre er det koblet til opplysninger om arbeidstilfelle som finnes i FD-Trygd fra Arbeidsgiver- og arbeidstakerregistret (A/A-registeret). Dette registeret omfatter ikke alt arbeid; for eksempel så inngår ikke selvstendig næringsdrivende, freelancere og oppdragstakere. Videre er det krav til at arbeidsforholdet har en avtalt arbeidstid på minst 4 timer i uka og er ventet å vare i minst 7 dager. Det er også et krav at det er rapportert lønn for at arbeidstakerforholdet skal bli med på FD-trygd fila. Det finnes også tilfelle der det er rapportert lønn, men uten at det er registrert noe arbeidstakerforhold. Disse tilfellene er heller ikke med.

Vi skal stort sett bruke begrepet «i arbeid» om personer som er registrert i A/A-registeret. En må da være oppmerksom på at arbeid for selvstendige ikke inngår. I tabeller med arbeidstid er det viktig å være oppmerksom på at dette ikke er timer hvor det har vært arbeidet, men timer personen har vært ansatt. De omfatter både ferier og helligdager og dager med betalt sykefravær. Det er et beregnet antall timer, beregnet ut fra arbeidstilfellets start- og sluttdato og det gjennomsnittlige antallet avtalte arbeidstimer per uke.

Sosialhjelpsregisteret inneholder opplysninger om 786 977 sosialhjelpsepisoder for årene 2005-2009. Ikke alle episodene på denne fila vil inngå i den koblede fila. Sosialhjelpsepisodene i år T for personer som døde eller utvandret dette året vil ikke inngå i den koblede fila. De fleste av årene 2005-2009 er det rundt 2 000 færre personer med sosialhjelp på fila enn det sosialhjelpstatistikken viser. Personfila som omfatter alle personer i privathusholdninger bosatt i Norge ved utgangen av hvert av årene 2005-2009 omfatter 5 085 774 personer.

5.3. Populasjon

Vi ønsker å utvikle indikatorer som viser hvordan sosialhjelpsmottakere forholder seg til arbeidsmarkedet og til trygde- og stønadssystemet over et visst antall år. Vi vil foreslå at en følger mottakerne over en femårsperiode. Tre år er også en mulighet, men kan være litt kort f.eks. for unge som strever med å komme inn på arbeidsmarkedet eller i forhold til søknad om uføretrygd. Er en mottaker av sosialhjelp ikke kommet i arbeid i løpet av en femårs periode er det lite sannsynlig at det skjer (se også Sosialhjelp og levekår tabell 5.16). Fem år er antakelig også en

tilstrekkelig lang periode til at alternative muligheter for trygd blir vurdert. Men om fem år er tilstrekkelig lang periode er nok mer usikkert når det gjelder forbruket av andre trygder og stønader enn når det gjelder arbeid i perioden. Det er antakelig en del personer som vil fortsette med sosialhjelp ut over en femårsperiode før de eventuelt går over på trygd.

Tar vi utgangspunkt i mottakere av sosialhjelp i år T ønsker vi altså å følge dem til og med år T+4. I tabelleksempelene vi skal gi gjelder det perioden 2005-2009. Det er med dette som utgangspunkt flere mulige populasjoner.

En mulig populasjon er alle personer som mottok sosialhjelp i 2005 som følges i fem år, uansett om de dør eller utvandrer i 2005. En annen mulig populasjon er mottakere av sosialhjelp bosatt i Norge ved utgangen av året (2005) som følges i fem år uansett om de er bosatt i Norge alle årene i perioden. En tredje mulig populasjon er personer bosatt i Norge ved utgangen av alle årene i femårsperioden (2005-2009). De som dør eller utvandrer i perioden er altså utelukket.

Den første populasjonen mener vi er uaktuell i forhold til vår problemstilling. Den vil omfatte personer som ikke bor i Norge ved utgangen av 2005 og som derfor ikke er aktuelle på arbeidsmarkedet eller som trygdemottaker senere år. Noen utvandrede kan naturligvis vende tilbake til Norge, men det vil være svært få. Den andre mulige populasjon gir tilsvarende problemer. Noen av mottakerne som bor i Norge ved utgangen av 2005 vil forsvinne - dø eller utvandre senere i perioden og derfor ikke være aktuelle på arbeidsmarkedet eller som trygdemottaker alle årene i perioden.

Vi forslår derfor som populasjon personer bosatt i Norge ved utgangen av 2005 som mottok sosialhjelp i 2005 og som var bosatt i Norge også ved utgangen av 2006, 2007, 2008 og 2009. Mens antallet personer bosatt i Norge ved utgangen av 2005 var om lag 4 590 000 (i privathushold) var det om lag 4 400 000 som var bosatt i Norge ved utgangen av alle årene i perioden 2005-2009. Antallet sosialhjelpsmottakere ved utgangen av 2005 var 123 082. Det blir redusert til 117 296 dersom en begrenser seg til personer bosatt i Norge ved utgangen av alle årene 2005-2009.

Vi vil også avgrense populasjonen aldersmessig. Det er svært få som mottar sosialhjelp før de er 18 år. Av de 117 296 mottakerne i 2005 gjaldt det bare 146 personer, eller 1 promille. Litt flere av de eldre mottok sosialhjelp. Det gjaldt 2 667 personer 67 år eller eldre i 2005 (2.3 prosent), og 4 204 personer 63 år og over (3.6 prosent). Det er altså om lag 1 500 sosialhjelpsmottakere som var i alderen 63-66 år i 2005. Mange av dem mottok trygd i form av alders- eller uførepensjon.

Vi foreslår å begrense populasjonen til personer i alderen 18-62 år i 2005. Personer over 62 år i 2005 er 66 år i 2009, og arbeidsmarkedskarrierer for sosialhjelpsmottakere i denne alder er neppe særlig interessant. Trygdekarrierer er litt mer relevant, men mange vil allerede motta permanente trygder, i 2005 var det f.eks. vel 23 prosent som hadde uførepensjon (har ikke tall for andel med alderspensjon). Populasjonen som talleksempelene skal ta utgangspunkt i er altså personer 18-62 år i 2005 som mottok sosialhjelp i 2005 og var bosatt i Norge ved utgangen av alle årene 2005-2009, i alt 112 946 personer. Det er 88 prosent av alle som ifølge sosialhjelpstatistikken mottok sosialhjelp i 2005.

5.4. Førstegangsmottakere og tidligere mottak av sosialhjelp

I en del analyser av sosialhjelpsmottakere begrenser en populasjonen til førstegangsmottakere av sosialhjelp. Et viktig argument som er blitt fremført er at en da unngår å få en overrepresentasjon av langtidsmottakere (Lorentzen 2007).

Dersom populasjonen er mottakere av sosialhjelp på et bestemt tidspunkt, f.eks. per 31.12 er det riktig at populasjonen vil ha en overrepresentasjon av langtidsmottakere. Men dersom populasjonen er mottakerne av sosialhjelp i år T er dette i langt mindre grad tilfellet, det gjelder selv om en registrerer som langtidsmottakere dem som slutter en lengre episode tidlig i året eller starter en lengre episode sent i året.

Det kan muligens være andre argumenter for å velge en populasjon av førstegangs-mottakere. Dersom en er opptatt av å sammenligne mottakere av sosialhjelp med ikke-mottakere, og ser sosialhjelpsmottak som en egenskap som karakteriserer personen over mange år, kan det være grunner for å skille mellom ikke-mottakere et år som aldri har mottatt sosialhjelp og de som tidligere har mottatt. Vi vil imidlertid stille et spørsmål ved om dette er rimelige forutsetninger. Er det rimelig å skille mellom personer som for 5-10 år siden mottok sosialhjelp en kort periode og personer som aldri har mottatt sosialhjelp?

I statistikkssammenheng har det en del ulemper å begrense populasjonen til førstegangs-mottakere. Siden FD-trygd bare har med mottakere av sosialhjelp fra 1992 vil det strengt tatt bety at en bare får med yngre personer (under 32 år i 2005) og mer nylig innvandrede. For eldre personer kan en naturligvis stille spørsmålet hvor viktig det hadde vært å skille mellom dem som før 1992 hadde mottatt sosialhjelp og dem som ikke hadde mottatt. Dersom en er opptatt av sosialhjelpsmottak i fortiden mener vi at en mer fruktbar tilnærming er å begrense seg til f.eks en femårsperiode før starten av analyseperioden.

5.5. Hvem får sosialhjelp?

SSBs sosialhjelpstatistikk gir opplysninger om hvor mange og hvem som mottar sosialhjelp i enkeltår. Vi ser her på mottak i en femårsperiode og har valgt å presentere en indikator som viser videre mottak av sosialhjelp for de som mottar sosialhjelp i begynnelsen av perioden. Indikatoren viser at 42 prosent av mottakerne i 2005 også mottok sosialhjelp i 2009. Det betyr ikke at så stor del har mottatt sosialhjelp i alle årene siden 2005. Mange har gått ut og inn av sosialhjelp i perioden, og noen har vært ute av sosialhjelp i 2006-2008 og først kommet inn igjen i 2009. Tabellen viser likevel en betydelig avhengighet av sosialhjelp i perioden blant mottakerne i 2005. Avhengigheten synes å være større blant menn enn blant kvinner og større blant 35-44 åringer enn blant eldre og særlig større enn blant de yngste.

Tabell 5.5.1. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel med sosialhjelp 2006-2009 etter kjønn og alder.

	Andel med sosialhjelp				Antall
	2006	2007	2008	2009	
Alle	66,0	51,4	44,8	41,7	112 496
Menn	68,3	53,8	46,9	43,8	62 939
Kvinner	63,3	48,4	42,3	39,0	50 007
18-24 år	63,8	45,9	38,5	36,2	27 198
25-34 år	64,3	49,8	43,9	41,3	32 157
35-44 år	68,6	55,3	49,1	45,8	29 256
45-54 år	68,2	55,4	48,3	44,0	17 763
55-62 år	66,6	54,0	46,9	42,0	6 572

Kilde: SSB.

Forslag til indikatorer:

Andel av sosialhjelpsmottakerne i 2005 med sosialhjelp årene 2005-2009 (tabell 5.5.1)

5.6. Suksess – fra sosialhjelp til arbeid

Vi skal forsøke å utvikle to mål på mottak av sosialhjelp over en femårsperiode som kan gi informasjon om veien ut av sosialhjelp og om veien fra sosialhjelp til arbeid.

I publikasjonen *Sosialhjelp og levekår(2012)* i Norge brukte vi følgende mål på mottak av sosialhjelp i perioden 2005-2009:

Antallet år med sosialhjelp.

Samlet varighet av sosialhjelp

Kombinasjon av varighet og antallet episoder

Vi ser av tabellene 5.6.1 og 5.6.2 nedenfor at antallet år med sosialhjelp i perioden er en ganske god prediktor for videre avhengighet av sosialhjelp. Vi foreslår derfor antallet år med sosialhjelp i perioden 2005-2009 for mottakere av sosialhjelp i 2005 som indikator. Vi ser at færre kvinner enn menn mottok sosialhjelp alle fem årene (det betyr ikke at de har mottatt sosialhjelp sammenhengende i de fem årene). Videre at en mindre andel av de yngre enn av eldre mottok sosialhjelp alle fem årene (alder er alder i 2005 slik at alle de yngste har hatt mulighet for sosialhjelp i fem år).

Tabell 5.6.1. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009. Prosent

	Antall år med sosialhjelp i perioden 2005-2009				
	1	2	3	4	5
Menn	21,4	18,6	15,7	14,5	29,8
Kvinner	24,8	20,1	16,7	14,4	24,1
18-24 år	25,2	22,1	17,1	14,3	21,3
25-34 år	24,1	19,3	16,1	14,3	26,3
35-44 år	20,4	17,8	15,8	14,7	31,3
45-54 år	21,3	17,5	15,7	15,2	30,4
55-62 år	23,0	18,5	15,1	12,6	30,8

Kilde: SSB.

Tabell 5.6.2. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010, gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 og gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010 etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009

	Andel med sosialhjelp 2010	Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009*	Gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010
Mottok ikke sosialhjelp	0,5	1 286	
År med sosialhjelp			
1	6,4	895	0,2
2	15,7	727	0,6
3	29,7	568	1,3
4	46,7	378	2,4
5	80,1	145	6,1

*Burde vært 2010, men fila hadde ikke opplysninger om antallet arbeidstimer.

Kilde: SSB.

Fem år med sosialhjelp betyr ikke at de har mottatt sosialhjelp hele tiden i fem år. Det betyr at de har fått utbetalt sosialhjelp hvert av årene 2005-2009. Episoder som strekker seg over to kalenderår vil registreres som to år med sosialhjelp. En del av dem med sosialhjelp i to år vil derfor ha opplevd bare én episode med sosialhjelp. Det vil også gjelde noen ganske få som har mer enn to år med sosialhjelp.

Denne indikatoren ser ut til å fungere godt som en prediktor både for mottak av sosialhjelp i 2010 og antallet måneder på sosialhjelp i 2010 og antallet arbeidstimer i 2009. Den høye andelen av personer med sosialhjelp alle fem årene som mottar sosialhjelp i 2010 blir påvirket av at en del av disse personene, som naturligvis også mottok sosialhjelp i 2009, vil ha sosialhjelpsepisoder som fortsetter fra 2009 til 2010. Det samme kan forekomme også i de andre kategoriene, men med mindre

sannsynlighet. Denne effekten er stort sett eliminert i tabellen under der antallet år med mottak av sosialhjelp i perioden 2005-2008 er registrert. Det er fortsatt en klar effekt på de to avhengige variablene. Dette er en svært enkel indikator som også egner seg for presentasjon av ulike grupper.

Tabell 5.6.3. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010 og gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 etter antallet år med sosialhjelp 2005-2008

	Andel med sosialhjelp 2010	Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009
År med sosialhjelp		
1	10,3	851
2	21,3	677
3	36,8	506
4	69,1	217

Kilde: SSB.

Indikatoren antall år med sosialhjelp synes å virke som en god prediktor for framtidig avhengighet av sosialhjelp uansett kjønn og alder (tabell 5.6.4-5). Blant de yngste blir tolkningen muligens litt vanskelig fordi det kan være en del som ikke har etablert seg som selvstendige hushold eller er under utdanning i begynnelsen av perioden, noe som kan ha ført til at færre har hatt behov for sosialhjelp alle fem årene.

Tabell 5.6.4. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 etter mottak av sosialhjelp i 2005. Andel av menn og kvinner og ulike aldersgrupper med sosialhjelp i 2010 etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009

	Mottok ikke sosialhjelp i 2005	Antall år med sosialhjelp i perioden 2005-2009				
		1	2	3	4	5
Menn	0,5	6,5	15,8	29,6	47,0	81,4
Kvinner	0,5	6,2	15,5	29,7	46,3	78,1
18-24 år	1,0	5,9	15,1	29,5	46,4	77,2
25-34 år	0,7	6,7	16,9	32,1	48,0	80,7
35-44 år	0,5	7,0	16,5	30,0	48,3	81,5
45-54 år	0,3	6,0	14,5	27,8	43,8	80,0
55-62 år	0,2	5,1	12,2	21,5	41,5	80,4

Kilde: SSB.

Tabell 5.6.5. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 etter mottak av sosialhjelp i 2005. Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 for menn og kvinner og ulike aldersgrupper etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009

	Mottok ikke sosialhjelp i 2005	Antall år med sosialhjelp i perioden 2005-2009				
		1	2	3	4	5
Menn	1 395	1 003	811	637	420	148
Kvinner	1 176	777	630	485	325	141
18-24 år	1 130	1 025	868	676	423	182
25-34 år	1 435	1 034	820	638	441	164
35-44 år	1 457	914	729	590	392	158
45-54 år	1 356	596	470	362	255	98
55-62 år	872	265	202	161	146	31

Kilde: SSB.

Nedenfor er resultatet for indikatoren samlet antall måneder med sosialhjelp i perioden 2005-2009. Også denne er en god prediktor for både sosialhjelp i 2010 og antall arbeidstimer i 2009, men litt mindre sterk enn antallet år med sosialhjelp 2005-2009. En ulempe er at den i mindre grad enn antallet år med sosialhjelp sier noe om situasjonen i alle de fem årene i perioden. Mange måneder med sosialhjelp kan både fremkomme fra et enkelt mottak og fra flere kortere mottak.

Tabell 5.6.6A. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010 og gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009.

Varighet 2005-2009. Antall måneder	Andel med sosialhjelp 2010	Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009
1	5,9	903
2	8,3	853
3-5	13,2	764
6-8	20,5	691
9-11	26,0	624
12-23	36,9	523
24+	67,2	241

Kilde: SSB.

Tabell 5.6.6B. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper med sosialhjelp i 2010 etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009. Prosent

Varighet 2005-2009. Antall måneder	Alder i 2005							
	Alle	Menn	Kvinner	18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-62 år
1	8,5	7,6	9,6	7,9	8,7	8,1	8,7	10,6
2	6,5	5,8	7,4	6,9	6,7	5,7	6,6	7,1
3-5	13,6	12,4	15,0	15,5	13,4	12,1	13,0	14,5
6-8	9,4	9,0	10,0	10,9	9,4	8,6	8,7	8,9
9-11	7,5	7,1	8,0	8,7	7,5	7,0	7,2	6,3
12-23	20,0	19,8	20,1	21,8	20,2	19,5	18,6	16,4
24+	34,6	38,2	30,0	28,3	34,0	38,9	37,4	36,4
I alt	100	100	100	100	100	100	100	100

Kilde: SSB.

Tabell 5.6.6C. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Ulike utdanningsgrupper etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009. Prosent

Varighet 2005-2009. Antall måneder	Høyeste fullførte utdanning i 2005				
	Alle	Uoppgitt	Grunnskole	Videre- gående	Universitet og høyskole
1	8,5	5,0	7,0	11,5	10,6
2	6,5	4,3	5,5	8,5	8,1
3-5	13,6	8,7	12,5	16,2	15,0
6-8	9,4	8,0	9,2	10,2	9,6
9-11	7,5	6,1	7,6	7,7	7,6
12-23	20,0	21,0	20,8	18,5	18,5
24+	34,6	46,9	37,5	27,3	30,6
I alt	100	100	100	100	100

Kilde: SSB.

Vesentlig færre kvinner enn menn har mottatt sosialhjelp i minst 24 måneder i perioden 2005-2009. Også blant de yngste under 25 år er det relativt sett få som er mottakere i så lang tid.

Etter utdanning er det personer med uoppgitt utdanning (mange av disse er innvandrere) og personer med bare grunnskole som skiller seg ut ved at mange er mottakere i minst 24 måneder.

Den siste av indikatorene vi har brukt kombinerer varighet og antallet episoder. Her er det også betydelig variasjon fra dem med én kort episode til gjengangerne med lang samlet varighet av mottak av sosialhjelp. Det er imidlertid svært mange kategorier, noe som gjør den lite egnet for presentasjon av ulike grupper. Dessuten skal vi senere innføre en ny indikator som også bruker varighet og antall episoder (se tabell 5.6.10).

Tabell 5.6.7. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010 og gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009 og antallet episoder.

Varighet 2005-2009.	Antall måneder	Antall episoder	Andel med sosialhjelp 2010	Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009
1	1	5,9	903
2	1	5,9	976
	2	10,7	732
3-5	1	6,3	930
	2	10,9	796
	3+	19,5	633
6-8	1	6,9	878
	2	13,3	811
	3+	25,5	615
9-11	1	7,7	858
	2	12,8	754
	3+	30,7	572
12-23	1	7,8	776
	2	18,4	699
	3+	40,8	486
24+	1	45,3	324
	2	57,3	298
	3+	69,7	230

Kilde: SSB.

Andre indikatorer på mottak av sosialhjelp i perioden 2005-2009

Vi har tidligere sett at siste år med arbeid er viktig når det gjelder sannsynligheten for at sosialhjelpsmottakere er i arbeid et år (Andersen 2012). Jo lengre siden desto mindre er sannsynligheten. Jo kortere tid det er siden en mottok sosialhjelp jo større er sannsynligheten for at det er en stund siden en hadde arbeid, og dermed jo mindre er sannsynligheten for at en ikke er i arbeid et år.

En kan lage tre enkle indikatorer som sier noe om den videre utvikling for personer som mottok sosialhjelp i 2005 med utgangspunkt i siste år for de korte episodene, og siste år for de lange episodene, og år for siste episode uansett lengde. Korte episoder er mottak som varte 1-5 måneder.

Tabell 5.6.8. Personer 18-62 år som bodde i Norge alle årene 2005-2009 og mottok sosialhjelp i 2005 etter siste år for korte, lange og alle episoder. Kumulative prosent

	Korte episoder	Lange episoder	Alle episoder
Ingen	8,5	46,0	0
2005	33,3	55,4	23,1
2006	47,6	65,2	36,9
2007	59,4	72,5	47,6
2008	73,6	79,3	58,8
2009	100,0	94,0	94,1
2010	100,0	100,0	100,0
Antall personer	111 962		

*984 personer uten sluttidspunkt for mottak av sosialhjelp er holdt utenfor

Kilde: SSB.

Tabellen viser at 9 prosent av mottakerne av sosialhjelp i 2005 ikke hadde noen korte episoder, altså bare lange, og at 46 prosent ikke hadde noen lange episoder, bare korte i perioden 2005-2009. Av mottakerne av sosialhjelp i 2005 hadde 74 prosent avsluttet korte episoder senest i 2008, og tilsvarende hadde 79 prosent avsluttet lange episoder, og 59 prosent hadde avsluttet sosialhjelpsepisoder uansett varighet senest i 2008. Det betyr at vel 40 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2005 mottok sosialhjelp i 2009. Det betyr ikke nødvendigvis at de hadde mottatt sosialhjelp i alle mellomliggende år.

Av mottakerne i 2005 hadde 23 prosent ingen sosialhjelpsepisoder etter 2005, altså ingen mottak av sosialhjelp de neste fem årene. 37 prosent var ute av sosialhjelp etter to år og nesten halvparten etter tre år (ingen mottak etter 2007).

En enkel regresjonsanalyse med variablene: antall korte sosialhjelpsepisoder 2005-2009, antallet lange episoder, antall år uten arbeid og siste år med sosialhjelp viser at den klart viktigste prediktor for andelen med sosialhjelp i 2010 er siste år med

sosialhjelp, deretter følger antallet lange episoder. Det er kanskje ikke så overraskende at sannsynligheten for sosialhjelp blant mottakere av sosialhjelp et bestemt år går ned jo lenger man har vært ute av sosialhjelp.

Tabell 5.6.9. Personer 18-62 år som mottok sosialhjelp i 2005 og var bosatt i Norge alle årene 2005-2009 etter siste år i perioden 2005-2009 de mottok sosialhjelp. Prosent

	Siste år med sosialhjelp					I alt
	2005	2006	2007	2008	2009 eller senere	
Menn	21,7	13,6	10,7	10,9	43,2	100
Kvinner	24,9	14,1	10,8	11,6	38,6	100
18-24 år	25,2	16,5	11,4	10,9	36,1	100
25-34 år	24,2	13,7	10,2	10,9	41,0	100
35-44 år	20,7	12,5	10,5	11,2	45,2	100
45-54 år	21,6	12,3	10,6	12,2	43,2	100
55-62 år	23,6	13,1	11,2	11,6	40,6	100
Alle	23,1	13,8	10,7	11,2	41,2	100

Kilde: SSB.

En indikator som siste år for mottak av sosialhjelp gir imidlertid et lite nyansert bilde av utviklingen i disse fem årene. Det er stor forskjell på en sosialhjelps-mottaker i 2005 som har et kort mottak i 2009 og, og en som har korte eller lange episoder alle årene i perioden.

Vi skal først foreslå en indikator som avgrenser grupper med ulik avhengighet av sosialhjelp om en ser sosialhjelpsmottak over en lengre periode. Sosialhjelp er ikke som f.eks. arbeidsavklaringspenger en ytelse som har en mer veldefinert varighet og er begrenset mht gjentakelse. Det er derfor et vell av mønstre i mottak av sosialhjelp, noe som gjør det vanskelig å lage enkle beskrivelser av forløp. Vi har lagt vekt på to faktorer i forsøket på å lage en enkel indikator for mottak av sosialhjelp i en femårsperiode, nemlig antallet episoder med sosialhjelp og varighet. Dette er også de dimensjoner Sivertstøl (Sivertstøl 2012) bruker i sin definisjon av tunge sosialhjelpsmottakere. Han beregner antall episoder og varighet for perioden fra 1991 til år T. Vi foretrekker en mer avgrenset periode, først og fremst for å få en periode av fast lengde. Det er en fordel når et av formålene med indikatoren er å lage tidsserier. Vi skal i talleksempelen holde oss til perioden 2005-2009. Vi tar utgangspunkt i mottakere av sosialhjelp i 2005 som bor i Norge i alle årene i perioden. Personer som går ut av sosialhjelp fordi de utvandrer eller dør vil altså ikke forstyrre bildet. Når vi her setter grensen mellom korte og lange episoder ved 6 måneder er utgangspunktet lengden av en avsluttet episode. Dette avviker fra den definisjonen NAV bruker, der langvarige mottakere er de som mottar sosialhjelp 6 måneder eller mer i løpet av et kalenderår. Vi bruker altså en litt strengere definisjon av langvarig mottak.

Siden vi her ikke begrenser mottak av sosialhjelp til et enkelt kalenderår mener vi det beste er å ta utgangspunkt i lengden av den enkelte sosialhjelpsepisode. I de indikatorene vi skal presentere senere blir det både tatt hensyn til samlet varighet over en lengre periode og til gjengangere. Utgangspunktet for indikatoren er to variabler: kortere episoder på 1-5 måneder, og lengre episoder på 6 måneder eller mer. Begge er tidfestet ut fra slutt måneden for mottaket, det er altså slutt måneden for mottaket som avgjør om episoden hører til perioden. Vi er opptatt av avslutning av sosialhjelp, derfor er det naturlig å bruke slutt måned for de lengre episodene siden noen av disse kan strekke seg over flere år. Vi kunne også brukt start måned for de kortere episoder, men de fleste av disse starter samme år som de slutter, så valget spiller her mindre rolle. Vi skal sammenfatte sosialhjelpsmottak i perioden ved å kombinere antall episoder og varighet. I femårsperioden er medianen for antall episoder 2 (gjennomsnitt 2.49) og medianen for varighet er 7 måneder (gjennomsnitt er 14 måneder). Siden medianen for varighet er ganske nær de 6 måneder som vanligvis anvendes i avgrensning av langvarig mottak av sosialhjelp skal vi anvende 6 måneder. Tanken er at variabelen som er sammensatt av to viktige dimensjoner, nemlig varighet og antall episoder, beskriver avhengigheten

av mottak av sosialhjelp fra dem som har én kort episode i perioden 2005-2009 (altså i 2005 siden populasjonen er mottakere i 2005) til dem som har mottatt sosialhjelp i hvert av årene 2005-2009 uansett om det er korte eller lange episoder. Prosentene gjelder personer 18-62 i 2005 som bodde i Norge alle årene 2005-2009 og som mottok sosialhjelp i 2005.

7. Mottatt sosialhjelp alle årene 2005-2009	26,6 prosent
6. Ikke 7, men mer enn ett langvarig mottak	8,8 prosent
5. Ikke 7, ett langvarig mottak og to eller flere kortvarige	13,0 prosent
4. Ett langvarig mottak og 0 eller 1 kortvarige	8,1 prosent
3. Ikke 7, og ingen langvarige mottak og mer enn to kortvarige	19,0 prosent
2. Ingen langvarige, to kortvarige mottak	9,5 prosent
1. Ingen langvarige, ett kortvarig mottak	5,1 prosent
Antall personer	111 962

Hvis man ser denne variabelen som et uttrykk for økende avhengighet av sosialhjelp har den kanskje en svakhet. I tabellen under ser det ut til at kategori 3 er litt mer avhengig av sosialhjelp enn kategori 4. Betyr det at et stort antall korte episoder indikerer mer avhengighet av sosialhjelp enn én lang og kanskje én kort episode?

Tabell 5.6.10. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010, gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 og gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010 etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009.

	Andel med sosialhjelp 2010	Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009	Gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010
Kun korte episoder			
1	6,0	925	0,2
2	11,1	781	0,4
3+	27,5	585	1,0
En lang episode			
0-1 korte	13,4	726	0,6
2+ korte	34,5	536	1,7
2+ lange episoder	38,9	485	2,3
Mottok sosialhjelp alle år 2005-2009	80,1	145	6,1

Kilde: SSB.

Dette er enda tydeligere når en bruker situasjonen i 2010 som kriterium. Blant dem med en lang episode og 0-1 korte er andelen som mottok sosialhjelp i 2010 langt lavere enn blant dem med mer enn to korte episoder og nesten på nivå med andelen blant personer som bare har to kortvarige mottak. Det kan altså se ut som om det er liten forskjell på lange og korte mottak for dem som har maks to episoder. Andelen med sosialhjelp i 2010 blant dem med én lang og ingen korte episoder er 8.9 prosent, altså bare litt høyere enn blant dem med bare én kort episode (vi har da holdt utenfor de som mottok sosialhjelp alle årene 2005-2009, altså hadde et svært langt mottak i 2005). Andelen blant dem med én lang og én kort episode er 17.5 prosent.

Et viktig skille mellom kategori 3 og 4 er antallet korte episoder. I kategori 4 har halvparten ingen korte episoder. Det betyr at det bare er en langvarig episode, som da nødvendigvis ble avsluttet i 2005. En viktig forklaring på disse resultatene kan være årene ute av sosialhjelp som vi ovenfor har sett er svært viktig. Halvparten av personene med én lang og 0-1 korte episoder (kategori 3) avsluttet sosialhjelp i 2005, mens en stor del av dem som har hatt tre eller flere korte episoder (kategori 4) har hatt disse nærmere 2010. Vi skal senere se at andre indikatorer ikke viser så store forskjeller mellom kategori 3 og 4.

En modifisert variabel ser slik ut:

1. Ett kortvarig mottak	14,9 prosent
2. Ett langt mottak eller to mottak (ingen med 2 lange mottak)	17,4 prosent

3. Mer enn to kortvarige mottak	18,8 prosent
5. Ett langvarig mottak og to eller flere kortvarige	12,9 prosent
6. Mer enn ett langvarig mottak	8,7 prosent
7. Mottatt sosialhjelp alle årene 2005-2009	27,3 prosent

Tabell 5.6.11. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010, gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 og gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010 etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009.

	Andel med sosialhjelp 2010	Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009	Gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010
En kort episode	6,0	925	0,2
En lang/to episoder	11,1	781	0,4
3+ korte episoder	23,3	628	0,9
En lang og 2+ korte episoder	34,5	536	1,7
2+ lange episoder	38,9	485	2,3
Mottok sosialhjelp alle år 2005-2009	79,5	150	5,9

Kilde: SSB.

Til tross for enkelte svakheter vil vi foreslå at vi bruker den første versjonen av indikatoren (se tabell 5.6.10). Vi antar at disse svakheter først og fremst skyldes at indikatoren er korrelert med hvor lenge personen har vært ute av sosialhjelp. Tabell 5.6.13 tyder også på at i et lengre tidsperspektiv er den første versjon av indikatoren den beste.

Tabell 5.6.12 tyder på at kvinner er mindre avhengig av sosialhjelp enn menn. Det er 4 prosent flere som har få korte mottak blant kvinner enn blant menn, og det er nesten 6 prosent færre som mottok sosialhjelp alle årene.

Det er de yngste som er minst avhengig av sosialhjelp, 28 prosent av sosialhjelpsmottakerne i 2005 har bare hatt få korte mottak og 21 prosent har mottatt sosialhjelp alle årene 2005-2009. Det er 35-44 åringene som synes å være mest avhengig av sosialhjelp, her er det 22 prosent som har hatt få korte mottak og hele 31 prosent som har mottatt sosialhjelp alle årene i perioden. Det er særlig mennene i denne aldersgruppen som sliter, 33 prosent har vært avhengig av sosialhjelp alle årene. Det er klare forskjeller etter utdanning. 29 prosent av personer med bare grunnskole mottok sosialhjelp alle fem årene, mens det gjaldt 21 prosent av personer med videregående eller høyere utdanning.

Tabell 5.6.12. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009. Prosent

	Kun korte episoder			En lang og 0-1 korte episoder	En lang og 2+ korte episoder	2+ lange episoder	Mottok sosialhjelp alle år 2005-2009	I alt personer	Antall
	1	2	3+						
Menn	14,0	8,6	17,4	8,4	13,1	9,4	29,1	100	62 288
Kvinner	16,4	10,6	20,9	7,6	12,9	8,0	23,6	100	49 674
18-24 år	17,1	10,9	18,9	8,8	14,4	8,8	21,1	100	27 141
25-34 år	15,5	9,7	18,2	8,2	13,4	9,2	25,8	100	31 973
35-44 år	13,2	8,3	18,8	7,5	12,7	9,0	30,5	100	28 922
45-54 år	13,9	9,0	19,8	7,8	11,9	8,3	29,4	100	17 509
55-62 år	15,7	9,2	21,0	8,2	9,4	7,4	29,1	100	6 417
Høyeste fullførte utdanning									
Uoppgitt/ ukjent									
Utdanning	9,6	6,6	15,0	9,0	14,2	11,9	33,8	100	5 955
Grunnskoleutdanning ..	12,9	8,9	19,0	7,8	13,4	9,0	29,1	100	67 605
Videregående utdanning									
Utdanning	19,9	11,2	20,2	8,2	11,8	7,5	21,3	100	30 227
Universitets- og høyskoleutdanning	18,6	10,4	17,0	9,9	13,3	9,7	21,2	100	8 175

Kilde: SSB.

Tabell 5.6.13 har som formål å undersøke hvor godt denne typen variabel predikerer sosialhjelpsmottak i et lengre perspektiv. Den viser at bare en liten andel av dem som ikke mottok sosialhjelp i årene 2000-2004 mottok sosialhjelp i neste femårsperiode, og de fleste av mottakerne hadde bare korte episoder. Selv om andelen er liten blir det imidlertid mange personer (72000). I den motsatte enden av skalaen har vi personer som mottok sosialhjelp alle årene 2000-2004. Nesten 90 prosent av disse mottok også sosialhjelp i perioden 2005-2009, og nesten en tredel mottok sosialhjelp i alle disse årene. Om lag 30 prosent hadde bare korte episoder i årene 2005-2009.

Også en stor del av personer som hadde to eller flere langvarige episoder med sosialhjelp i perioden 2000-2004 er tunge brukere av sosialhjelp i årene 2005-2009. Fem av seks mottok også sosialhjelp i 2005-2009 og en tredel mottok sosialhjelp i alle disse årene. Bare 31 prosent av de som hadde ett kortvarig mottak av sosialhjelp i 2000-2004 mottok også sosialhjelp en eller annen gang i 2005-2009, og de fleste av disse var kortvarige mottak. Bare kortvarige mottak i noen av årene gir forholdsvis god prognose, nesten 60 prosent av disse mottok ikke sosialhjelp i perioden 2005-2009.

Tabell 5.6.13. Personer 18-62 år i 2005 bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik avhengighet av sosialhjelp i perioden 2000-2004, etter avhengighet av sosialhjelp i 2005-2009. Prosent

	Mottok ikke sosialhjelp 2005-2009	Avhengighet av sosialhjelp 2005-2009							I alt
		Kun kortvarige episoder			En langvarig episode		Mer enn en langvarig episode	Episoder alle årene 2005-2009	
		1	2	3+	0-1 korte	2+ korte			
Avhengighet av sosialhjelp 2000-2004									
Ikke sosialhjelp 2000-2004	97,1	1,1	0,5	0,5	0,3	0,3	0,1	0,2	100
Kun kortvarige episoder									
1	69,4	10,4	5,0	6,7	2,1	2,9	1,2	2,4	100
2	59,9	12,1	6,2	9,8	2,6	4,1	1,7	3,6	100
3+	43,2	13,1	8,3	16,0	3,1	6,0	2,6	7,7	100
En langvarig episode									
0-1 korte	38,6	6,8	4,1	6,6	10,1	9,6	9,1	15,1	100
2+ korte	30,7	9,2	6,1	12,7	6,5	10,8	7,0	17,0	100
Mer enn en langvarig episode	17,4	4,9	3,3	7,3	9,4	11,8	12,9	33,0	100
Episoder alle årene 2000-2004	11,5	7,1	5,7	18,1	5,4	12,2	8,7	31,5	100

Kilde: SSB.

5.7. Sosialhjelp og tilknytning til arbeidsmarkedet 2005-2009

Vi har tidligere sett at jo lenger sosialhjelpsmottakere er ute av arbeidsmarkedet jo færre er i jobb (Andersen 2012). Tilsvarende vil vi vente at jo lenger en sosialhjelpsmottaker har vært ute av sosialhjelp jo større er sannsynligheten for å være i jobb. Siste år med sosialhjelp vil derfor være en mulig indikator som kan ha betydning for sider ved yrkesaktiviteten i en femårsperiode.

Tabell 5.7.1 viser da også at de som kom seg ut av sosialhjelp i 2005 og ble ute har betydelig større sannsynlighet for å ha arbeid senere år. Den høye andelen som hadde arbeid i 2005 selv om de mottok sosialhjelp viser at dette er en «privilegert» gruppe blant sosialhjelpsmottakerne. De som (fortsett) mottok sosialhjelp i 2009 er i den andre enden av skalaen. Det er personer som allerede i 2005 sto vesentlig svakere på arbeidsmarkedet enn dem som sluttet med sosialhjelp i 2005. Vi ser

imidlertid at også de dro nytte av konjunkturoppgangen i årene 2005 til 2007/2008, men det var også dem som merket konjunkturedgangen i 2009 sterkest.

Tabell 5.7.1. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel ansatte hvert av årene 2005-2009 etter siste år med sosialhjelp

Siste år med sosialhjelp	Andel i arbeid år				
	2005	2006	2007	2008	2009
2005	46,0	55,6	59,6	62,0	60,9
2006	30,6	47,7	55,4	58,5	56,6
2007	26,0	31,6	45,5	51,2	50,6
2008	23,1	27,4	31,8	39,8	39,8
2009 eller senere	19,4	23,3	26,8	26,9	22,9

Kilde: SSB.

Det er av interesse å undersøke hvordan gruppene for mottak av sosialhjelp 2005-2009 fra tabell 5.6.13 skiller seg i omfanget av yrkesaktivitet i perioden.

Tabell 5.7.2. Personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel i arbeid 2005-2009 etter ulikt mottak av sosialhjelp.

Mottak av sosialhjelp 2005-2009	I arbeid						Ingen av årene	Alle årene
	2005	2006	2007	2008	2009			
Antall korte episoder								
1	48,9	57,4	61,5	63,7	62,6		23,8	33,2
2	41,8	52,2	56,7	59,0	57,0		26,9	25,1
3+	32,4	40,0	45,9	48,8	46,3		34,9	15,5
Én lang episode								
0-1 korte	26,4	40,5	49,0	52,3	51,0		35,4	15,7
2+ korte	24,5	33,6	42,0	46,0	42,9		37,3	9,8
2+ lange episoder	17,5	25,9	35,2	40,6	38,2		42,8	5,5
Episoder alle år	14,3	16,1	18,4	19,0	16,4		63,8	2,9

Kilde: SSB.

Tabell 5.7.2. viser klare forskjeller mellom grupper som var lite og grupper som var svært avhengig av sosialhjelp i perioden 2005-2009. Gruppen med en kort episode i femårs perioden (i 2005) har i alle år betydelig høyere andel i arbeid enn gruppen som var mottakere av sosialhjelp alle årene. Andelen som ikke var i arbeid noen av årene i de to gruppene var henholdsvis 24 og 64 prosent, og andelen som var i arbeid alle årene i femårsperioden var henholdsvis 33 og 3 prosent. Vi legger også merke til at gruppen med én lang og 0-1 korte episoder nå skiller seg klart fra gruppen med to korte episoder, de to gruppene som i tabell 5.6.10 ble slått sammen til en gruppe. Med utgangspunkt i den videre tilknytning til arbeidsmarkedet ser det altså ut til å være grunn til å opprettholde den opprinnelige grupperingen.

Tabell 5.7.3. Personer 18-62 år i 2005 bosatt i Norge alle årene 2005-2009. Andel i arbeid 2005-2009 blant kvinner og menn og ulike aldersgrupper

	I arbeid						Ingen av årene 2005-2009	Alle årene 2005-2009
	2005	2006	2007	2008	2009			
Menn	26,9	35,3	41,3	43,4	40,2		41,2	13,2
Kvinner	29,3	35,0	39,6	42,6	41,6		41,7	15,1
Alder								
18-24 år	34,2	45,6	54,1	57,4	54,4		23,3	16,3
25-34 år	31,2	40,0	45,9	48,9	46,4		34,2	16,0
35-44 år	26,7	32,3	36,8	39,3	37,7		46,5	14,2
45-54 år	20,2	23,2	25,8	27,3	25,6		60,8	9,8
55-62 år	13,3	13,6	14,6	14,4	12,8		76,8	5,4

Kilde: SSB.

Andelen i arbeid i perioden 2005-2009 er forholdsvis lik for kvinner og menn som mottok sosialhjelp i 2005. Derimot er det store forskjeller etter alder. Det er i alle år større andel i arbeid blant de yngre enn blant de eldre mottakerne. Særlig tydelig er forskjeller i andelen som ikke har hatt arbeid noen av årene 2005-2009. Vi legger også merke til en liten nedgang i andelen i arbeid fra 2008 til 2009, mens det ellers har vært en økning i hele perioden. Dette avspeiler mest sannsynlig

konjunkturedgangen i 2009. Nedgangen fra 2008 til 2009 er størst for personer under 35 år.

Tabellene 5.7.4. og 5.7.5. viser hvordan gruppene med ulikt mottak av sosialhjelp skiller seg med hensyn til mengden arbeid i femårsperioden. Det er fortsatt svært store forskjeller mellom mottakere med minst og størst avhengighet av sosialhjelp. Vi ser også at tallene for gruppen med én lang og 0-1 korte episoder ikke tyder på større avhengighet av sosialhjelp enn det gruppene med bare kortere mottak har.

Tabell 5.7.4. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Fordeling etter antall arbeidstimer i 2009 etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009. Prosent.

	Arbeidstimer i 2009						
	0	1-499	500-949	950-1499	1500-1949	1950+	
Antall korte episoder							
1	37,4	7,9	6,8	10,4	11,9	25,6	100
2	43,0	9,3	7,7	9,8	10,2	20,0	100
3+	53,8	9,3	7,6	8,5	7,4	13,6	100
En lang episode							
0-1 korte	49,0	7,6	6,4	8,2	8,8	20,0	100
2+ korte	57,2	9,1	6,7	8,2	6,3	12,5	100
2+ lange episoder ...	61,8	8,1	6,0	6,7	5,6	11,9	100
Episoder alle årene .	83,6	6,3	3,4	3,0	1,6	2,1	100
Alle	59,2	8,0	6,0	7,2	6,6	13,1	100

Kilde: SSB.

Tabell 5.7.5. Personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Gjennomsnittlig antall arbeidstimer etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009

Mottak av sosialhjelp 2005-2009	Arbeidstimer					2005-2009
	2005	2006	2007	2008	2009	
Korte episoder						
1	472	723	854	940	925	3914
2	369	587	739	813	781	3289
3+	271	390	530	614	585	2391
En lang episode						
0-1 korte	192	439	646	751	726	2755
2+ korte	172	296	457	570	536	2032
2+ lange episoder	110	202	356	497	485	1650
Episoder alle år	99	116	145	163	145	668

Kilde: SSB.

Denne variabelen for mottak av sosialhjelp i femårsperioden ser ut til å være en brukbar prediktor for andelen i arbeid og omfanget av arbeid i femårsperioden. Med økende varighet og økende antall episoder går omfanget av yrkesaktivitet ned, både målt ved andelen i arbeid og antallet arbeidstimer i året. Gruppen som har mottatt sosialhjelp alle årene i perioden skiller seg ut. Det gjelder kanskje særlig arbeidstimer i året, men også andelen i arbeid.

Vi legger også merke til at oppgangskonjunktoren fra 2005 til 2007/2008 innebar en økning både i andelen i arbeid og i gjennomsnittlig antall arbeidstimer i året. Ser vi bort fra de som mottok sosialhjelp alle årene i perioden var den relative økningen i arbeidstimer større for dem med mange og lange perioder med sosialhjelp enn for dem som brukte sosialhjelp minst. Vi legger også merke til en liten nedgang både i andelen i arbeide og i arbeidstimer fra 2008 til 2009. Nivået i 2009 var likevel langt over nivået i 2005.

Variablene har til nå stort sett beskrevet arbeidssituasjonen i enkelt år i femårsperioden og har i liten grad vist trekk ved arbeidet i hele femårsperioden. Vi skal først bruke samme variabel som ble brukt i forbindelse med sykefravær. Tabell 5.7.6. viser at den ikke egner seg. Andelen som ikke arbeider noen av årene gir viktig informasjon, men andelen som arbeider bare noen av årene 2005-2009 er svært stor (45 prosent) og andelen med heltidsarbeid alle årene er svært liten. Det

er behov for å nyansere disse gruppene. Vi skal dele opp kategorien bestående av dem som arbeider noen av årene 2005-2009 og kategorien bestående av dem som arbeider alle årene.

Tabell 5.7.6. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 etter ulikt mottak av sosialhjelp. Prosent

Mottak av sosialhjelp 2005-2009	Arbeidstimer					2005-2009
	2005	2006	2007	2008	2009	
Korte episoder						
1	472	723	854	940	925	3 914
2	369	587	739	813	781	3 289
3+	271	390	530	614	585	2 391
En lang episode						
0-1 korte	192	439	646	751	726	2 755
2+ korte	172	296	457	570	536	2 032
2+ lange episoder	110	202	356	497	485	1 650
Episoder alle år	99	116	145	163	145	668

Kilde: SSB.

Det er gruppen som har mottatt sosialhjelp alle årene i perioden som skiller seg ut. Nesten to av tre har ikke arbeidet (vært ansatt) i det hele tatt i perioden, tre av fire har arbeidet mindre enn to år, og bare 3 prosent har arbeidet alle fem årene (tabell 5.7.7). Det er imidlertid også stor forskjell på dem som har hatt én kort episode og dem som har hatt mer enn én lang episode. Av de siste arbeidet 43 prosent ikke noen av årene og bare 6 prosent alle årene. Til sammenligning var tallene for dem med én kort episode 24 prosent som ikke arbeidet og hele 33 prosent som arbeidet alle årene.

Tabell 5.7.7. viser at det mer nyanserte bildet av arbeidsinnsatsen i perioden varierer med avhengigheten av sosialhjelp i samme periode. En av de sterke sammenhengene er fortsatt at jo større avhengighet av sosialhjelp jo større andel er det som ikke har arbeidet noen av årene. Men mens tabell 5.7.6 viste at svært få arbeidet heltid alle årene viser den mer detaljerte indikatoren klare skiller. Blant mottakerne med bare en kort episode arbeidet 22 prosent minst 950 timer de fleste årene, sammenlignet med bare 1 prosent blant mottakerne av sosialhjelp alle årene i perioden.

For de som ikke arbeider alle årene i femårsperioden finner vi også at jo større avhengighet av sosialhjelp jo færre år arbeider de, selv om forskjellene ikke er så markante. Blant dem som mottok sosialhjelp alle årene i perioden og var i arbeid bare noen av årene arbeidet to av tre bare 1-2 av årene i perioden, mens blant dem som hadde en kortvarig episode og arbeidet bare noen av årene gjaldt det en av tre.

Tabell 5.7.7. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 for ulikt mottak av sosialhjelp. Prosent

Mottak av sosialhjelp	Ingen av årene 2005-2009	I arbeid 1-4 år i perioden 2005-2009				I arbeid alle årene 2005-2009	
		Antall år i arbeid 2005-2009				0-3 år minst 950 timer	4-5 år minst 950 timer
		1	2	3	4		
Korte episoder							
1	23,8	5,5	8,1	11	18,4	10,9	22,2
2	26,9	6,5	9,3	13	19,2	10,4	14,8
3+	34,9	8,5	11,6	14	15,6	7,5	8,0
En lang episode							
0-1 korte	35,4	7,1	9,8	14,1	17,9	6,4	9,4
2+ korte	37,3	9,8	13,5	15,4	14,3	5,6	4,2
2+ lange episoder	42,8	10,7	14,7	15,3	11	3,7	1,8
Episoder alle år 2005-2009	63,8	12,4	9,9	6,7	4,3	1,8	1,1
Alle	41,4	9,2	10,8	11,8	12,9	6,1	7,9

Kilde: SSB.

Tabell 5.7.8. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 for menn og kvinner og ulike aldersgrupper. Prosent

	Ingen av årene 2005-2009	I arbeid 1-4 år i perioden 2005-2009				I arbeid alle årene 2005-2009		I alt
		Antall år arbeidet 2005-2009				0-3 år minst 950 timer	4-5 år minst 950 timer	
		1	2	3	4			
Menn	40,6	9,2	11,0	12,4	13,5	4,9	8,4	100
Kvinner	41,4	9,3	10,7	11,2	12,3	7,7	7,5	100
18-24 år	23,2	10,9	14,0	16,7	18,9	9,3	7,0	100
25-34 år	33,9	9,8	12,2	13,3	14,7	6,7	9,4	100
35-44 år	46,0	8,8	9,8	10,1	11,0	5,0	9,4	100
45-54 år	60,3	7,6	7,4	7,5	7,4	3,3	6,6	100
55-62 år	76,3	5,6	4,8	4,2	3,7	2,4	3,1	100
Høyeste fullførte utdanning								
Uoppgitt/ ukjent utdanning	44,7	9,5	11,2	12,4	12,6	4,6	5,1	100
Grunnskoleutdanning Videregående utdanning	42,2	9,8	11,2	12,1	12,6	5,8	6,4	100
Universitets- og høyskoleutdanning ...	38,9	8,3	10,0	11,4	13,4	7,0	11,0	100
Alle	35,7	8,1	10,4	11,4	15,2	7,0	12,2	100
Alle	41,4	9,2	10,8	11,8	12,9	6,1	7,9	100

Kilde: SSB.

Tabell 5.7.8 viser at det ikke er store forskjeller på arbeid i femårsperioden mellom kvinner og menn som mottok sosialhjelp i 2005. Litt flere kvinner arbeidet alle årene, men kvinner hadde færre år med mange arbeidstimer noe som avspeiler at deltidsarbeid er mere utbredt blant kvinner.

Det er store forskjeller mellom aldersgruppene. Hovedforskjellen er at med stigende alder er det flere som ikke arbeider noen av de fem årene. Blant de yngste gjaldt det 23 prosent, blant de eldste hele 76 prosent. Blant de yngste arbeidet en av seks alle årene, mens det gjaldt bare 6 prosent blant de eldste.

Forskjellene etter utdanning er litt overraskende ikke store sammenlignet med forskjellene etter alder. Det er mulig at kontroll for alder ville gitt en sterkere effekt av utdanning. Blant personer med bare grunnskole er det antakelig en stor overvekt av unge mottakere av sosialhjelp, og blant unge er det mange i arbeid.

Det viktige spørsmålet som ligger under når en er interessert i utviklingen i arbeidsmarkedstilknytningen for mottakere av sosialhjelp er om de som er i arbeid ett år kan anses for å være inne på arbeidsmarkedet «for godt», og tilsvarende om de som ikke er i arbeid et år kan anses «å være tapt» for arbeidsmarkedet. Variabelen over gir bare delvis svar på dette. De som ikke arbeider noen av årene i femårsperioden er med stor sannsynlighet ute av arbeidsmarkedet, og de som arbeider alle årene har med stor sannsynlighet et greit forhold til arbeidsmarkedet. Men de fire gruppene som bare arbeider noen av årene i femårsperioden vet vi lite om.

Vi skal dele de ulike utviklingene for disse gruppene i tre: de som er i arbeid resten av perioden hvis de er i arbeid ett år, de som er i arbeid i 2005 men går ut av arbeidsmarkedet i perioden og forblir ute, og den tredje gruppen er de som går ut og inn. Av de vel 50 000 mottakere av sosialhjelp som er i arbeid 1-4 år i femårsperioden er 45 prosent på vei inn på arbeidsmarkedet, 18 prosent er på vei ut, mens de resterende 37 prosent går inn og ut i perioden (tabell 5.7.9).

Hvor god informasjon gir variabelen i tabell 5.7.9 om videre arbeid i perioden? Tabellen viser at antallet år i arbeid på ingen måte sier noe om det videre forløp, det er i alle grupper en betydelig del som går inn og ut av arbeidsmarkedet. Likevel

er det en ganske sterk sammenheng, og variabelen gir langt på vei et inntrykk av hvor vellykket forholdet til arbeidsmarkedet er.

Blant personer som bare arbeidet ett år gikk bare 28 prosent inn på arbeidsmarkedet, og det betyr her at de arbeidet i 2009, det siste året i perioden. For disse er fortsettelsen ganske usikker. 29 prosent gikk ut av arbeidsmarkedet, de arbeidet bare i 2005 men ingen av årene 2006-2009. For disse er fremtiden ganske usikker. Vel fire av ti gikk ut og inn av arbeid.

Blant personer som arbeidet fire av de fem årene i perioden gikk 60 prosent inn på arbeidsmarkedet, dvs de arbeidet alle årene 2006-2009. 16 prosent er i kategorien ut av arbeidsmarkedet, dvs de arbeidet 2005-2008, men ikke i 2009. De synes altså forholdsvis godt integrert på arbeidsmarkedet selv om fortsettelsen virker noe usikker. Om lag en av fire går inn og ut av arbeidsmarkedet. Det betyr her at de ikke er i arbeid ett av årene 2006-2008. Blant personer som var i arbeid tre av de fem årene var nesten halvparten i arbeid i årene 2007-2009. Forholdsvis få, 14 prosent, var i arbeid 2005-2007, men ikke i de påfølgende to årene, og en betydelig del (39 prosent) gikk ut og inn av arbeid, dvs de hadde et opphold på to år, hvorav minst ett år i perioden 2006-2008.

Vi finner også at andelen i kategorien ut av arbeidsmarkedet er størst blant de eldste, 35 prosent, sammenlignet med om lag 16 prosent blant personer under 35 år. Tilsvarende er andelen i kategorien inn på arbeidsmarkedet minst blant de eldste. Dette understøtter også at antallet år i arbeid i perioden 2005-2009 (se tabell 5.7.8) er brukbar som et mål på integrasjon i arbeidsmarkedet og dermed som en prediktor for den videre utvikling på arbeidsmarkedet.

Tabell 5.7.9. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005 og var i arbeid i 1-4 år i perioden, fordelt etter veien ut av eller inn på arbeidsmarkedet i 2005-2009. Prosent

Antall år i arbeid i 2005-2009	Inn på arbeidsmarkedet	Inn og ut av arbeidsmarkedet	Ut av arbeidsmarkedet	I alt
1	27,8	43,1	29,1	100
2	39,9	43,6	16,5	100
3	47,9	38,5	13,6	100
4	59,7	24,4	15,9	100
Alle	45,3	36,6	18,1	100

Kilde: SSB.

5.8. Fra sosialhjelp til andre stønader

Arbeid er en av flere mulige veier ut av sosialhjelp og den som anses som ønskelig for de fleste. For personer som mottar sosialhjelp vil en i en god del tilfeller forsøke å få dem inn på arbeidsmarkedet gjennom forsøk på rehabilitering eller attføring. Utdanning kan også for noen være en viktig vei inn i arbeidslivet. Dersom dette ikke lykkes kan uførepensjonering være aktuelt, kanskje særlig for eldre mottakere av sosialhjelp.

Det finnes også enkelte andre stønader som kan bidra til forsørgelse, f.eks. en del stønader til enslige forsørgere. Vi skal her konsentrere oss om stønader som har en tilknytning til arbeidsmarkedet, der mottak gir indikasjoner på muligheter eller mangel på muligheter på arbeidsmarkedet. Det gjelder i første rekke mottak av rehabiliterings- eller attføringspenger, dagpenger ved arbeidsløshet og uførepensjon. Senere skal vi trekke inn utdanningsaktivitet.

Tabell 5.8.1A. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Trygdemottak 2005-2009* for kvinner og menn og ulike aldersgrupper

	Alle	Menn	Kvinner	Alder				
				18-24 år	25-34 år	35-44 år	45-54 år	55-62 år
Uførepensjon								
2005	11,7	10,7	12,9	1,1	3,9	12,0	28,8	45,2
2008	16,1	15,7	16,6	2,6	6,0	16,4	38,3	60,1
2009	18,1	17,8	18,4	3,1	7,1	18,7	42,5	64,6
2005,2008,2009	18,2	18,0	18,5	3,2	7,2	18,9	42,9	65,1
Rehabilitering/ attføringspenger								
2005	23,4	22,5	24,5	14,4	26,6	28,5	25,4	16,2
2008	20,8	19,2	22,7	18,5	23,7	23,2	19,2	9,5
2009	22,0	20,5	23,9	21,4	25,7	23,7	18,5	8,5
2005,2008,2009	37,4	36,2	38,9	30,0	41,8	42,8	37,6	23,0
Dagpenger ved arbeidsløshet								
2005	13,0	15,4	10,0	10,3	16,8	13,9	11,1	7,1
2008	8,1	10,2	5,6	10,4	9,7	7,2	5,1	3,2
2009	10,8	13,9	6,9	15,7	12,5	9,0	5,9	3,5
2005,2008,2009	22,5	27,2	16,5	25,8	27,2	21,1	15,8	9,8

**Mottak av
kvalifiserings-
stønnad***

2005

2009

*Data mangler.

Kilde: SSB.

Tabellen viser at andelen på uførepensjon øker med mer enn 50 prosent i perioden 2005-2009 fra 11,7 til 18,1 prosent. I prosentpoeng er økningen særlig stor i de to eldste aldersgruppene, med 14 og 20 prosentpoeng. Bortimot 40 prosent har vært i rehabilitering/attføring i perioden, flest i aldersgruppene 25-34 og 35-44 år. I alle grupper går andelen noe ned fra 2005 til 2008 (med unntak av de yngste), for deretter å øke litt til 2009. Antakelig avspeiler det endringen i arbeidsmarkeds-konjunktorene i perioden.

Det samme ser vi for andelen som mottar dagpenger, andelen er i alle grupper lavest i 2008. Andelen er høyest i de to yngste aldersgrupper. I yngste aldersgruppe er det antakelig en del som ikke har opparbeidet rett til dagpenger. Den reelle arbeidsløshet kan derfor være enda høyere.

Tabell 5.8.1B. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Trygdemottak 2005-2009 for ulike utdanningsgrupper. Prosent

	Høyeste fullførte utdanning 2005				
	Alle	Uoppgitt	Grunnskole	Videregående	Universitet, høyskole
Uførepensjon					
2005	11,7	7,7	12,3	12,0	7,9
2008	16,1	10,7	16,7	17,0	12,0
2009	18,1	11,8	18,6	19,1	14,0
2005,2008,2009	18,2	12,0	18,7	19,4	14,1
Rehabilitering/ attføringspenger					
2005	23,4	10,7	22,7	27,4	21,8
2008	20,8	12,6	21,2	22,0	18,2
2009	22,0	14,4	22,8	22,4	18,8
2005,2008,2009	37,4	22,1	37,6	40,7	33,7
Dagpenger ved arbeidsløshet					
2005	13,0	8,9	11,7	16,6	13,2
2008	8,1	7,3	8,1	8,1	9,0
2009	10,8	10,3	11,1	10,2	10,6
2005,2008,2009	22,5	18,6	21,6	24,8	23,3
Mottak av kvalifiseringsstønad*					
2005					
.....					
2009					
Antall	112 946	5 398	67 435	31 464	8 649

*Data mangler.

Kilde: SSB.

Vi skal nå konstruere en indikator som kombinerer arbeid og trygdemottak. Det er her gjort for 2009, men kan eventuelt utvides til å gjelde hvert av årene i perioden. Tanken er at tabellhodevariabelen varierer fra de som har best muligheter på arbeidsmarkedet til de som har dårligst eller som er ute av arbeidsmarkedet (Lorentzen 2007).

Kategoriene er laget med prioritering. De som mottar uførepensjon danner en egen kategori uansett arbeid eller mottak av andre stønader. Deretter følger langtidsmottakere av sosialhjelp i 2009 som ikke mottar uførepensjon, men uansett arbeid eller mottak av andre stønader i 2009. For de som var i arbeid i 2009 er det ikke tatt hensyn til eventuelle dagpenger ved arbeidsløshet og igangværende utdanning. For de som ikke var i arbeid i 2009, men var i gang med utdanning er det ikke tatt hensyn til andre stønader (unntatt naturligvis langtidsmottak av sosialhjelp og uførepensjon). For de som mottok dagpenger og ikke var i utdanning er det ikke tatt hensyn til eventuell rehabilitering. Ellers er alle kombinasjoner av rehabilitering og dagpenger representert.

Nesten en tredel av mottakerne av sosialhjelp i 2005 var i arbeid i 2009 og var ikke under rehabilitering, mens 37 prosent enten var uføre eller langtidsmottakere av sosialhjelp (tabell 5.8.2). Det er små forskjeller i kombinasjonen av arbeid og trygd mellom kvinner og menn som var mottakere av sosialhjelp i 2005, men store forskjeller mellom de ulike aldersgruppene. De yngste ser ut til å ha de beste mulighetene. Blant de yngste er nesten halvparten i arbeid og ikke i rehabilitering i 2009 (vel 30 prosent i mer enn 950 timer), svært få mottar uførepensjon, mens 17 prosent er langtidsmottakere av sosialhjelp i 2009. Blant de eldste er nesten to av tre uførepensjonister, og bare 8 - 9 prosent var i arbeid samme år.

Andelen i arbeid er størst blant dem med høyest utdanning, 47 prosent, og lavest blant dem med uoppgitt utdanning og grunnskoleutdanning, henholdsvis 31 og 34 prosent. Andelen som er langtidsmottakere av sosialhjelp eller mottar uførepensjon er lavest blant dem med høyest utdanning, 30 prosent, og høyest blant dem med uoppgitt utdanning og grunnskoleutdanning, 40 prosent.

Tabell 5.8.2. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid og trygdemottak 2009 for kvinner og menn og ulike aldersgrupper. Prosent

	I arbeid 2009			Ikke i arbeid 2009					
	Ikke rehab 2009		Rehab 2009	I utdanning 2009	Dag-penger	Rehab 2009, ikke dag-penger	Verken dag-penger eller rehab 2009	Langtids-mottaker av sosialhjelp 2009	Ufør 2009
	950+ arbeids-timer	1-949 arbeids-timer							
Alle	23,6	8,7	4,2	2,7	2,6	9,6	11,5	19,1	18,1
Menn	25,5	7,3	3,5	2,1	3,5	8,8	10,3	21,4	17,8
Kvinner	21,3	10,5	5,2	3,5	1,4	10,7	13,0	16,2	18,4
Alder									
18-24 år	30,4	15,9	4,4	5,0	3,6	9,4	11,3	16,8	3,1
25-34 år	27,6	9,5	5,3	3,2	3,0	11,1	12,8	20,5	7,1
35-44 år	22,4	5,9	4,6	1,7	2,1	10,4	12,6	21,7	18,7
45-54 år	14,4	3,4	2,8	0,9	1,4	8,4	9,6	16,8	42,5
55-62 år	6,0	1,6	0,9	0,1	1,2	3,1	6,6	16,0	64,6
Høyeste fullførte utdanning									
Uoppgitt	20,3	8,6	2,3	3,4	2,4	6,1	16,5	28,7	11,8
Grunnskole ...	21,1	8,7	4,1	2,4	2,6	10,2	11,5	20,9	18,6
Videre-gående	26,7	8,8	4,9	3,2	2,4	9,4	10,8	14,6	19,3
Universitet, høyskole	33,9	8,4	4,2	3,0	2,4	7,8	10,8	15,5	14,0

Kilde: SSB.

Flertallet er enten i arbeid eller i en eller annen aktivitet som er arbeidsmarkedsrelatert. Likevel er nær halvparten enten uførepensjonert, langtidsmottaker av sosialhjelp i 2009 eller «uten aktivitet» (gjelder de 11,5 prosent som verken er i arbeid, utdanning, mottar dagpenger ved arbeidsløshet eller er i rehabilitering /attføring).

Tabell 5.8.3 viser at andelen under rehabilitering/attføring øker noe med økende avhengighet av sosialhjelp i perioden fra vel 10 prosent for dem med en kort episode til 16-19 prosent for dem med lange episoder i årene 2005, 2008 og 2009. Blant dem som mottok sosialhjelp alle årene var det imidlertid få som var under rehabilitering/attføring i årene 2005, 2008 og 2009.

Tabell 5.8.3. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid og trygdemottak 2009 etter mottak av sosialhjelp 2005-2009. Prosent

Mottak av sosialhjelp 2005-2009	I arbeid 2009			Ikke i arbeid 2009				Langtids-mottaker av sosialhjelp 2009	Ufør 2009	I alt
	Ikke rehab 2009		Rehab 2009	I utdanning 2009	Dag-penger, ikke rehab 2009	Rehab 2009	Verken dag-penger eller rehab 2009			
	950+ arbeids-timer	1-949 arbeids-timer								
Antall korte episoder										
1	45,1	11,3	4,3	2,7	2,5	6,2	11,0	0,0	16,8	100
2	37,3	12,6	5,0	3,1	3,6	7,6	11,7	0,0	19,1	100
3+	26,2	11,7	5,6	3,4	3,8	10,4	13,0	2,3	23,8	100
En lang episode										
0-1 korte	33,9	10,3	5,2	3,2	2,8	10,7	14,6	2,1	17,1	100
2+ korte	23,0	10,1	5,5	3,2	3,4	13,3	14,0	11,5	16,1	100
2+ lange episoder	20,5	7,5	5,0	3,0	2,4	12,8	14,5	20,0	14,5	100
Episoder alle år	3,6	3,0	1,9	1,6	1,0	8,5	7,7	56,0	16,8	100
Alle	23,6	8,7	4,2	2,7	2,6	9,6	11,5	19,1	18,1	100

Kilde: SSB.

Avhengigheten av sosialhjelp i perioden 2005-2009 er avgjørende for stillingen på arbeidsmarkedet i 2009. Det er først og fremst andelen som er i arbeid i 2009 som varierer, fra 61 prosent for de med bare en kort episode, 33 prosent for dem med minst to lange episoder til bare 9 prosent for dem som mottar sosialhjelp alle årene 2005-2009. Også andelen som er langtidsmottakere av sosialhjelp i 2009 eller mottar uførepensjon varierer sterkt, prosentene i de tre gruppene er henholdsvis 17, 35 og 73 prosent. Andelen som ikke er i arbeid i 2009, men har en relasjon til arbeidsmarkedet gjennom utdanning, mottak av dagpenger eller rehabilitering varierer mindre, den er henholdsvis 11, 18 og 11 prosent.

5.9. Oppsummering

Vi har ønsket å undersøke hvem det er som mottar økonomisk sosialhjelp og hvordan det går med dem etter sosialhjelpsmottaket. Får de seg arbeid eller blir de mottakere av andre stønader eller trygd? Det er også viktig å se på hvor lenge sosialhjelpsmottaket varer Disse indikatorene sammenligner vi for ulike utdanningsgrupper, innvandrerbakgrunn, og ikke minst kjønn og alder.

I Sosialhjelp og levekår (2012) viste Sivertstøl at en av fem i befolkningen i alderen 20-61 år hadde mottatt økonomisk sosialhjelp en eller annen gang i løpet av 19 år. Dette betyr at det ikke er uvanlig at folk en gang i livet har mottatt sosialhjelp. I KOSTRA telles antall sosialhjelpsmottakere i løpet av året og ikke per mnd. Dette betyr at det til enhver tid ikke er f.eks. 120 800 mottakere (2013-tall) som det kan fremstå i enkelte medieoppslag, men det kan være f.eks. kun 40 000 som mottar sosialhjelp i mars måned og 30 000 i mai måned etc. Langt fra alle som mottar sosialhjelp gjør dette hele året.

Det er perioden 2005-2009 vi har sett på i gjennomgangen av økonomisk sosialhjelp og det var de tre ordningene attføring, rehabilitering og midlertidig uføretrygd som var de aktuelle ytelsene i den tidsperioden for dem som mottok sosialhjelp i 2005, i tillegg til permanent uføretrygd. Om vi da tar utgangspunkt i årgangen 2010-2014 i delprosjekt 2, vil det selvsagt være AAP som erstatter de tre ordningene.

Sosialhjelp er den viktigste kommunale ytelsen som personer uten arbeidsinntekt (eller annen inntekt generelt) kan søke om å få innvilget. Kvalifiseringsstønad er primært tenkt som en ytelse for å kvalifisere langtidsmottakere av sosialhjelp og sammenlignet med de andre ytelsene er det bare rundt ca. 10 000 som deltar i dette programmet og dermed får utbetalt ytelsen. Vi har i denne omgang valgt å ikke se nærmere på denne gruppen utifra at den er så liten sammenlignet med de øvrige ytelsene. Løsningen vi har valgt er å se kvalifiseringsstønaden i forhold til sosialhjelpsmottakerne generelt.

Konkret foreslår vi følgende ni indikatortabeller:

Tabell 5.6.1. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009.

Tabellen skal gi et mål for avhengigheten over tid av sosialhjelp. Den skiller mellom personer som «er innom» en enkelt gang og personer som stadig må ty til sosialhjelp, selv om de enkelte mottak kan være forholdsvis kortvarige.

Tabell 5.6.12. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009.

Formålet er å sammenligne avhengighet av sosialhjelp i perioden 2005-2009 for ulike grupper av mottakere i 2005 ved å kombinere langvarig mottak med antallet mottak, både korte og lange.

Tabell 5.7.4. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Antall arbeidstimer i 2009 etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009.

eller

Tabell 5.7.5. Personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Gjennomsnittlig antall arbeidstimer etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009.

Tabellene viser i hvilken grad sosialhjelpsmottakere lykkes med å komme inn på arbeidsmarkedet. Tabell 5.7.4 viser omfanget av yrkesaktivitet fem år etter mottaket i 2005. Tabell 5.7.5 viser antallet arbeidstimer hvert år i femårsperioden og samlet antall arbeidstimer i perioden. Vi må vurdere kvaliteten av målet for beregnet antall arbeidstimer før vi velger hvilken av disse to tabellene vi skal bruke.

Tabell 5.7.7. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 for ulikt mottak av sosialhjelp. Også denne tabellen viser i hvilken grad sosialhjelpsmottakere lykkes med å komme inn på arbeidsmarkedet. Den gir imidlertid et mer detaljert bilde av femårsperioden under ett ved å kombinere antallet år i arbeid med omfanget av arbeid i timer. Tabellen sammenligner arbeid i perioden for personer med ulik avhengighet av sosialhjelp.

Tabell 5.7.8. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 for menn og kvinner og ulike aldersgrupper.

Som tabell 5.7.7., men sammenligner ulike grupper av sosialhjelpsmottakere i 2005 med hensyn til i hvilken grad de har lyktes på arbeidsmarkedet i femårsperioden.

Tabell 5.8.1A. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Trygdemottak 2005-2009* for kvinner og menn og ulike aldersgrupper.

Formålet med tabellen er å sammenligne mottak av en del arbeidsmarkedsrelaterte trygdeytelser for ulike grupper av sosialhjelpsmottakere i 2005. Det gjelder uføretrygd, attførings- eller rehabiliteringspenger og dagpenger ved arbeidsløshet. Tabellen viser mottak i de enkelte årene i femårsperioden.

Tabell 5.8.2. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid og trygdemottak 2009 for kvinner og menn og ulike aldersgrupper.

Tabell 5.8.3. Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid og trygdemottak 2009 etter mottak av sosialhjelp 2005-2009.

6. Uføretrygd

6.1. Innledning

Vi vil se på følgende problemstillinger i dette kapittelet: Hvem kommer seg ut av uføretrygden? Skjer dette ved død, utvandring, alderspensjon, eller ved overgang til arbeid.

Vi undersøker også problemstillinger rundt varighet og gradering av uføretrygd. Det er også interessant å vite om det arbeides samtidig som det mottas uføretrygd. Et annet viktig spørsmål er hvor de uføretrygdede kommer fra.

Andre mulige problemstillinger slik som hvem som får uføretrygd er ganske godt dekket i annen statistikk (om ikke i SSBs). Hvem kommer seg ut av uføretrygd er

også en mulig problemstilling, men svært få kommer seg (foreløpig) ut i arbeid. De øvrige utganger, slik som død, utvandring og alderspensjon er det vanskelig å påvirke politisk (med unntak av utgang til alderspensjon). Avganger er naturligvis viktig når en er opptatt av utviklingen i størrelsen på uførepopulasjonen.

Gradering av uføretrygd er et viktig område. Av problemstillingene ovenfor vil vi i tillegg til hvor de uføretrygdene kommer fra ta opp gradering og arbeid ved siden av uføretrygd. Det er en del overganger fra gradert til full uføretrygd og omvendt som det kan være interessant å følge. Etter endringen i uføretrygden fra 2015 vil det også bli viktig å følge utviklingen i uføretrygdendes deltaking i arbeidslivet.

6.2. Populasjon

Hovedproblemstillingen er hvor de uføretrygdene kommer fra, både med hensyn til tidligere arbeid, sykehistorie og bruk av andre stønader og trygder. FD-trygd registrerer alle som mottok uføretrygd et bestemt år. Tallene for personer med uføretrygd avviker derfor noe fra NAV sine tall som registrerer personer på uføretrygd per 31. mars hvert år. F.eks. viser NAV 302647 personer på uføretrygd 31.mars 2005, mens FD-trygd viser 307477 personer som mottok uføretrygd en eller annen gang i 2005.

Som populasjon skal vi bruke nye mottakere av uføretrygd i et år. De blir avgrenset som personer som mottok uføretrygd i år T, men ikke i år T-1. I perioden 2005-2009 får vi da følgende tall for nye uføretrygdede ifølge FD-trygd:

2006	17 876
2007	19 126
2008	21 229
2009	23 368

Kilde: SSB.

I eksempeltabellene som følger skal vi ta utgangspunkt i de vel 23000 nye uføretrygdede i 2009. Dersom en ønsker større populasjoner er det mulig å ta utgangspunkt i flere år. Det skaper imidlertid litt komplikasjoner fordi begivenheter i fortiden må tidfestes i forhold til populasjonsåret. Det betyr at hvis en f.eks. avgrenser fortiden til en femårsperiode, så vil femårsperioden for 2009-populasjonen være 2005-2009, mens den for 2008-populasjonen er 2004-2008 osv. Videre må begivenheter som tidfestes ha samme tidsavstand til populasjonsåret. Dahl har i sin analyse av 2001 populasjonen brukt 8 år, men det skyldes at hun ikke har data for en lengre periode (1993-2001). Hun argumenter imidlertid for at dette er en tilstrekkelig lang periode, blant annet fordi andelen yrkesaktive ved starten av perioden ikke er vesentlig forskjellig for uføretrygdede og de som ikke mottok uføretrygd ved slutten av perioden (Dahl 2005 s.23).

Aldersavgrensning av populasjonen

En person kan motta uføretrygd fra fylte 18 år til fylte 67 år. Når vi skal undersøke hvor uføretrygdene kommer fra ser vi på forhistorien i et visst antall år. Ser vi på forhistorien til nye uføretrygdede 18-66 år i populasjonsåret vil de fleste av de yngste ikke ha vært på arbeidsmarkedet og derfor verken vært i arbeid, mottatt sykepenger eller dagpenger ved arbeidsløshet, og mange vil ikke ha hatt rett på stønader og trygder. Hvis vi f.eks. ser på forhistorien til nye uføretrygdede i en femårsperiode, skal vi da begrense populasjonen til personer 23-66 år? Denne populasjonen vil være over 17 år i hele femårsperioden. Mange vil også ha vært på arbeidsmarkedet og de fleste vil ha rett på stønader og trygder. Men hva med 22-åringene, de har jo vært 18 år eller eldre i det meste av femårsperioden? Selv om det skaper noen tolkningsproblemer foreslår vi likevel å opprettholde aldersavgrensningen 18-67 år i populasjonsåret, eventuelt at en deler yngste aldersgruppe

18-24 år i to, f.eks. 18-22 og 23-24 år eller 18-21 og 22-24 år. Den siste inndelingen er litt ulogisk siden 22 åringene var 17 år ved starten av 5-årsperioden. Men den har den fordel å gi to aldersgrupper som er litt mer jevnstore.

6.3. Avgang fra uføretrygd

Avgang fra uføretrygd kan skje både ved død, ved utvandring, ved overgang til alderspensjon og ved at den uføretrygdede går ut av uføretrygden på annen måte, i de aller fleste tilfeller ved overgang til arbeid. Vi har her ikke opplysninger om død og utvandring, og kan altså ikke skille disse to avgangsmåter. Vi har definert avgang som personer som mottok uføretrygd i 2006/2008, men ikke året etter, 2007/2009. Tabell 6.3.1. viser at om lag 20 700 uføretrygdede i 2006/2008 ikke mottok uføretrygd året etter, eller snaut 7 prosent av alle uføretrygdede disse to årene. Vi kan anta at det er meget få uføretrygdede under 63 år som går over på alderspensjon. Vi antar da at i aldersgruppene under 63 år skjer avgang i det alt vesentlige ved død eller utvandring, antagelig først og fremst død. Begge årene utgjorde det om lag 3 000 personer eller rundt 1 prosent av alle uføretrygdede. Avgangen er særlig stor i aldersgruppen 63-67 år, i underkant av 18 000.

Langt de fleste av disse avgangene skjer ved overgang til alderspensjon. Det understøttes av at 89 prosent av avgangene i aldersgruppen 63-67 år er blant 67-åringene. Tabellen gir også en indikasjon på hvor mange som går fra uføretrygd til arbeid blant personer under 63 år. Blant uføretrygdede i 2006 var det bare 492 personer eller vel 2 promille av alle uføretrygdede som gikk ut av uføretrygd og var i arbeid i 2007. Relativt få av disse, 21 prosent, var 100 prosent uføre i 2006. Blant uføretrygdede i 2008 var de tilsvarende tallene 784 som var i arbeid i 2009, eller 4 promille. 29 prosent av disse var 100 prosent uføre i 2008. I aldersgruppen 63-67 år er det et relativt betydelig tall som er i arbeid. Dette skyldes imidlertid i liten grad overgang fra uføretrygd til arbeid, men at tidligere uføretrygdede som har gått over på alderspensjon er i arbeid. I 2009 var 90 prosent av de 1230 63-67-åringene som var i arbeid 67 år i 2008. Nesten halvparten av disse var 100 prosent uføre i 2008.

Tabell 6.3.1. Personer 18-67 år som mottok uføretrygd i 2006/2008. Avgang fra uføretrygd i 2007/2009. Antall i arbeid i 2007/2009 og antall av disse som var 100 prosent uføre i 2006/2008.

Uføre-trygd 2006	Ikke uføretrygd 2007				Ikke uføretrygd 2009					
	Alle trygdede	Andel av alle uføretrygdede		Uføre-trygd 2008	Alle	Andel av alle uføretrygdede		100 % ufør i 2008		
		I arbeid 2007	100 % ufør i 2006			I arbeid 2009	100 % ufør i 2008			
Alder 2006/2008										
18-24 år	3 309	13	0,4	1	0	3 730	20	0,5	2	2
25-34 år	11 040	90	0,8	24	6	9 916	104	1,0	32	15
35-44 år	31 138	369	1,2	138	41	28 396	489	1,7	198	66
45-54 år	67 010	961	1,4	218	39	63 480	1 091	1,7	334	90
55-62 år	97 384	1 342	1,4	111	18	92 665	1 474	1,6	218	56
63-67 år	98 961	17 946	18,1	1 009	489	108 814	17 572	16,1	1 230	587
Alle	308 842	20 721	6,7	1 501	593	307 001	20 750	6,8	2 014	816

Kilde: SSB.

6.4. Hvor kommer de fra?

Vi skal se på uføretrygdedes forhold til arbeidsmarkedet en periode før de ble uføretrygd. Vi skal se på følgende sider ved forholdet til arbeidsmarkedet: sysselsetting, rehabilitering og attføring og langvarig sykefravær, arbeidsledighet. De fleste uføretrygdede vil ha en forhistorie med en del år i arbeid. De fleste med noen få år ute av arbeidslivet før de innvilges uføretrygd. Men enkelte, det gjelder særlig unge kan gå rett over på uføretrygd uten å ha vært i arbeid. En av betingelsene for uføretrygd er at en har forsøkt arbeidsrettede tiltak. Derfor vil mange av de uføretrygdede ha vært på rehabilitering eller attføring i en periode før

uføretrygd blir innvilget. For personer som har vært i arbeid er uføretrygd «først aktuelt når en har vært sykemeldt i ett år og har gjennomgått ytterligere medisinsk behandling og/eller arbeidsretta tiltak». Alle uføretrygdde må ha en medisinsk diagnose og hvis de har vært yrkesaktive må de ha hatt minst ett langvarig sykefravær.

6.4.1. Arbeidsmarkedstilknytning

Vi skal først se på yrkesaktiviteten før de får uføretrygd. Vi skal se på yrkesaktiviteten i perioden 2004-2008 for nye uføretrygdde i 2009. Opplysningene om yrkesaktivitet er basert på A/A-registret og omfatter bare arbeid som ansatt, ikke arbeid som selvstendig. Vi skal her bruke betegnelsen «i arbeid» for aktiviteten registrert i A/A-registret, og en må da være oppmerksom på at selvstendige ikke er registrert. Av de nye uføretrygdde i 2006 hadde 8.6 prosent positiv næringsinntekt i 2005, og 5 prosent hadde ikke lønnsinntekt.

Nesten en tredel har ikke vært i arbeid noen av årene i perioden 2004-2008. Flere menn enn kvinner har ikke arbeidet i det hele tatt i perioden. Det henger sammen med at flere kvinner enn menn har arbeidet alle årene i perioden. Omtrent like stor andel av menn og kvinner arbeidet bare noen av årene.

Andel som ikke har hatt arbeid i perioden er meget høy blant de yngste. Det skyldes både at mange ikke har vært gamle nok til å ta arbeid i hele perioden. Bare de som var 21-24 år var 16 år eller eldre i 2009. Dessuten gjelder det spesielle regler for unge uføre under 26 år som gjør det mulig å få uføretrygd uten å ha vært i arbeid.

Men også om en ser bort fra de yngste er andelen som ikke har vært i arbeid noen av årene i perioden høyere jo yngre personen er. Blant 25-34 åringene gjelder det 62 prosent, sammenlignet med 20 prosent blant de 63-67 åringene. Det motsvares av variasjonen i andelen som har vært i arbeid alle årene i perioden, den øker fra 7 prosent blant 25-34 åringene til 54 prosent blant 63-67 åringene. Ser en bort fra de yngste og eldste var andelen som var i arbeid 1-4 år i perioden om lag 33 prosent. Er den høye andelen som har vært i arbeid hele perioden blant de eldste et uttrykk for at mange av disse er «sliterne» som etter mange år i arbeid er utslitt og ikke klarer å stå de siste årene i tunge yrker? Dette er en ganske stor gruppe blant de nye uføretrygdde, mer enn hver fjerde er i denne aldersgruppen.

Tabell 6.4.1. Nye uføretrygdde i 2009 18-67 år etter antallet år i arbeid 2004-2008. Menn og kvinner og ulike alders- og utdanningsgrupper. Prosent

Alder i 2009	Antall år i arbeid 2004-2008				I alt	Antall
	0	1-2	3-4	5		
Menn	37,3	14,8	15,8	32,2	100	10 804
Kvinner	28,3	13,7	17,4	40,7	100	12 564
Alder i 2009						
18-24 år	89,8	8,1	2,1	0,1	100	945
25-34 år	61,9	20,4	11,1	6,7	100	767
35-44 år	53,4	20,2	12,4	14,1	100	2 070
45-54 år	38,8	18,7	15,8	26,7	100	5 321
55-62 år	22,9	14,5	19,4	43,1	100	8 134
63-67 år	20,0	7,9	18,0	54,0	100	6 131
Høyeste utdanningsnivå						
Uoppgitt	61,4	10,7	9,0	18,9	100	945
Grunnskole	44,0	15,7	15,2	25,1	100	8 177
Videregående	25,5	14,1	18,0	42,5	100	10 674
Universitet, høyskole	19,2	12,0	17,7	51,1	100	3 572
Alle	32,5	14,1	16,7	36,7	100	23 368

Kilde: SSB

Bare hver åttende nye uføretrygdde er i alderen 25-44 år (men de fleste av disse har mange år med uføretrygd foran seg). Blant disse har 56 prosent ikke vært i arbeid noen av årene i perioden. Det kan tyde på at det her er en betydelig del som har hatt problemer med tilknytningen til arbeidslivet. Ser vi på femårsperioden før

var 28 prosent av dem heller ikke i arbeid 1999-2003, nesten 40 prosent hadde vært i arbeid i høyst ett år, og bare vel 20 prosent hadde vært i arbeid alle årene 1999-2003 (det er et tidsbrudd i definisjonen av «i arbeid» i 2003). Før 2003 regnes bare med viktigste jobb, men arbeid som selvstendig teller også med. I 2003 regnes alle jobber med, ikke bare viktigste, men ikke jobb som selvstendig. Den viktige forskjellen her er om selvstendige regnes med. Antakelig er det relativt få selvstendige i denne aldersgruppen.

At tilknytningen til arbeidslivet er lavere i aldersgruppen 25-34 år ser vi også av at selv blant dem som arbeidet alle årene 2004-2008 var andelen som arbeidet minst 1500 timer i året langt lavere enn i aldersgruppen 63-67 år, henholdsvis 34 og 61 prosent.

Den svakere arbeidsmarkedstilknytning blant dem som var i arbeid 1-4 år i perioden understrekes også av at bare 4 prosent av alle 18-67 år arbeidet minst 1500 timer i året, sammenlignet med 19 prosent blant dem som var i arbeid alle årene i perioden. Den første andelen varierte lite med alderen.

Interessant er det også at en stor del i de to eldste aldersgrupper, hele 54 prosent av 63-67 åringene, har vært i arbeid alle årene 2004-2008. Tallene overdriver nok i noen grad inntrykket av en brå overgang til uføretrygd. Dels vil sykefravær bli registrert som «i arbeid». Dels kan det være opp til en periode på nesten to år mellom arbeid og utbetaling av uføretrygd (fra januar 2008 til desember 2009).

Istedenfor kalenderår vil vi vurdere å bruke måneder før uføretrygden starter, altså istedenfor 0,1,...,5 år arbeidet vil vi bruke: arbeidet 1-12,13-24,...,49-60 måneder før uføretrygden startet.

Tabell 6.4.2 viser at det er en sammenheng mellom alvorlighetsgraden av uførheten og antallet år i arbeid i perioden. Blant dem som arbeidet alle årene var bare halvparten 100 prosent uføre, mens det gjaldt ni av ti som ikke var i arbeid. Men når vi i tabell 6.4.1 fant at en større andel blant de eldste arbeider alle årene så skyldes det ikke at uførheten blant eldre som arbeider alle årene er mindre alvorlig enn blant yngre som arbeider alle årene, tvert imot er andelen 100 % uføre høyere blant de eldste.

Tabell 6.4.2. Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Andel med 100 % uføreggrad etter alder og antallet år i arbeid 2004-2008. Prosent

	Antall år i arbeid 2004-2008		
	0	1-4	5
18-24 år	98,7	83,2	:
25-34 år	96,4	73,9	39,2
35-44 år	96,7	71,6	25,3
45-54 år	92,9	71,8	28,7
55-62 år	84,7	79,8	43,6
63-67 år	81,2	76,9	70,7
Alle	90,4	76,2	50,9

Kilde: SSB.

6.4.2. Arbeidsledighet

Røed skiller mellom tre typer «hovedinnfartsårer» til uføretrygd: arbeidsledighet, helserelaterte ytelser som sykepenges og rehabiliterings-, og attføringspenges, og sosialhjelp (Fevang og Røed 2006). Kanskje de fleste uføretrygdede starter «karrieren» mot uføretrygd på grunn av helseproblemer som gjør det vanskelig for dem å fungere i den jobben de tidligere behersket utmerket. En del starter imidlertid «karrieren» med å ha problemer med i det hele tatt å komme inn på arbeidsmarkedet. Noen kan ha blitt uføretrygd fordi de har problemer med i det hele tatt å få en jobb, eller med å holde på en jobb (Fevang og Røed 2006).

Tabell 6.4.3. Andel av nye uføretrygdde i 2009 18-67 år som mottok dagpenger ved arbeidsløshet i perioden 2005-2008, etter alder og høyeste utdanning i 2009. Prosent

Alder 2009	I arbeid 2005		Ikke i arbeid 2005		I alt
	Ikke dagpenger	Dagpenger 2005	Ikke dagpenger	Dagpenger 2005	
18-24	2,7	0,1	97,3	0,0	100
25-34	17,1	2,5	78,5	2,0	100
35-44	25,9	1,8	69,7	2,6	100
45-54	41,9	2,1	53,6	2,4	100
55-62	61,4	3,4	32,5	2,7	100
63-67	69,0	3,2	24,6	3,1	100
Høyeste utdanningsnivå					
Uoppgitt	27,6	1,8	68,8	1,8	100
Grunnskole	39,0	3,3	54,9	2,8	100
Videregående	58,8	2,8	35,7	2,7	100
Universitet, høyskole	67,8	1,7	28,5	2,0	100
Alle	52,0	2,8	42,7	2,6	100
2006 Tall mangler					
2007 Tall mangler					
Alder 2009	I arbeid 2008		Ikke i arbeid 2008		I alt
	Ikke dagpenger	Dagpenger 2008	Ikke dagpenger	Dagpenger 2008	
18-24	4,4	0,2	95,3	0,0	100
25-34	19,6	0,5	79,3	0,7	100
35-44	25,0	0,4	74,1	0,5	100
45-54	36,5	0,7	62,2	0,7	100
55-62	50,4	1,0	47,3	1,3	100
63-67	59,5	1,1	37,8	1,5	100
Høyeste utdanningsnivå					
Uoppgitt	22,5	0,2	75,9	1,4	100
Grunnskole	32,7	0,9	65,4	1,0	100
Videregående	50,5	1,0	47,3	1,2	100
Universitet, høyskole	59,3	0,6	39,5	0,7	100
Alle	44,5	0,9	53,6	1,1	100

Kilde: SSB.

Tabell 6.4.3. viser at det er relativt få nye uføretrygdde i 2009 som var arbeidsledige (mottok dagpenger) i 2005. Ser en antallet i forhold til antallet i arbeid er det likevel forholdsvis høyt, regnet slik mottok nesten 10 prosent dagpenger i 2005. I aldersgruppen 25-34 år var den tilsvarende andel vel 20 prosent. Blant de yngste kan en ikke legge vekt på tallet, dels fordi de fleste er for unge til å arbeide, dels fordi mange ikke har opparbeidet rett til dagpenger.

I 2008 er andelen som mottar dagpenger enda mindre. Det gjelder også om en ser antallet i forhold til antallet som er i arbeid (denne andelen er vel 4 prosent). Det skyldes muligens at en del er kommet så langt i prosessen mot uføretrygd at det både for personen og for arbeidsmarkedet virker lite meningsfullt å søke arbeid, de bare «venter på trygden».

I de framtidige indikatortabellene bør en vurdere å utvide arbeidsledighetsmålet fra dagpenger til «arbeidssøking» så langt som det er mulig i FD-trygd. Dahl finner en langt høyere andel av nye uføretrygdde i 2001 som hadde «arbeidssøkerstatus» i perioden 1993-2000 (Dahl 2005).

6.4.3. Sykefravær

De aller fleste uføretrygdde har vært i arbeid (se tabell 6.4.1). Med unntak av unge er en viktig forutsetning for uføretrygd at de har hatt sykefravær i minst ett år. Det betyr at de aller fleste har hatt minst ett langvarig sykepengetilfelle (6 måneder eller mer).

Likevel har nesten 20 prosent av de nye uføretrygdde ikke hatt noe langvarig sykepengetilfelle i perioden 2005-2009. Det kan være flere forklaringer på dette.

Forutsetningen for å ha hatt et langvarig sykepengetilfelle er at de har vært i arbeid. For de yngste skyldes den store andel som ikke hadde et langvarig sykepengetilfelle naturligvis at en stor del av aldersgruppen var for unge til å være på arbeidsmarkedet. For andre kan nettopp sykdom ha vært til hinder for at de kunne ha arbeid.

Tabell 6.4.4. Nye uføretrygdde i 2009 18-67 år. Antall langvarige sykepengetilfelle 2005-2009 etter alder i 2009. Prosent

	0	1	2	3+	I alt
18-24 år	99,1	0,9	0,0	0,0	100
25-34 år	64,9	28,4	5,4	1,3	100
35-44 år	33,4	43,4	16,5	6,7	100
45-54 år	17,6	50,0	22,5	9,9	100
55-62 år	10,4	52,9	26,4	10,4	100
63-67 år	10,2	55,5	24,9	9,4	100
Alle	19,4	49,2	22,5	9,0	100

Kilde: SSB.

Tabell 6.4.5 viser at nesten 75 prosent av dem som ikke hadde noe langvarig sykepengetilfelle heller ikke hadde arbeid i 2004-2008. Blant de yngste gjaldt det 91 prosent. Andelen var lavest i de to eldste aldersgruppene. Her er det bortimot 40 prosent som har vært i arbeid i 2004-2008, men som likevel ikke har ett langvarig sykepengetilfelle. En mulig forklaring er at de har hatt sykepengetilfelle, men ikke langvarige. Kravet om minst ett år med sykepenge refererer til en treårs periode, og kan derfor være oppfylt uten at det forekommer langvarige sykepengetilfelle. Vi finner imidlertid at selv blant de eldste har 49 prosent av dem som ikke hadde langvarige sykepengetilfelle i 2005-2009 heller ikke hatt sykepengetilfelle i perioden 1992-2009.

Blant alle som ikke hadde langvarige sykepengetilfelle 2005-2009 var det 65 prosent som ikke hadde noen sykepengetilfelle 1992-2009, eller 12.5 prosent av alle nye uføretrygdde i 2009. Andelen er omtrent den samme blant kvinner og menn. Blant de yngste gjelder det naturlig nok nesten alle, men selv blant personer over 44 år gjelder det mer enn halvparten. En stor del av disse er antagelig for syke til noen gang å ha hatt et arbeid. Blant disse 65 prosent som ikke hadde noen sykepengetilfelle 1992-2009 er det 61 prosent som ikke hadde arbeid i perioden 1992-2004, eller 41 prosent av alle som ikke hadde noe langvarig sykepengetilfelle i perioden 2005-2009.

Tabell 6.4.5. Nye uføretrygdde i 2009 18-67 år som ikke hadde langvarig sykepengetilfelle 2005-2009. Antall år i arbeid 2004-2008 etter alder i 2009. Prosent

	Antall år i arbeid 2004-2008			I alt
	0	1-4	5	
18-24 år	90,6	9,3	0,1	100
25-34 år	72,7	24,7	2,6	100
35-44 år	76,3	21,1	2,6	100
45-54 år	73,0	19,6	7,4	100
55-62 år	62,5	26,3	11,2	100
63-67 år	60,8	27,2	12,0	100
Alle	73,5	20,5	6,0	100

Kilde: SSB.

Personer som ikke hadde langvarige sykepengetilfeller 2005-2009 er en interessant gruppe fordi de fleste antagelig er personer som har vært for syke til noen gang å ha hatt muligheter på arbeidsmarkedet (som eksempel kan det forekomme tilfelle av personer som har gått rett fra arbeid til uføretrygd, f.eks. etter en ulykke og derfor ikke har hatt langvarig sykepengetilfelle). Blant de yngste kan naturligvis en forklaring på at de ikke har hatt langvarige sykepengetilfelle være at de ikke har hatt jobb på grunn av ung alder. Men selv for de yngste vil nok alvorlig sykdom for det store flertallet være forklaringen på at de ikke har hatt arbeid og dermed heller ikke langvarige sykepengetilfeller.

At gruppen som ikke har hatt langvarige sykepengetilfelle i perioden 2005-2009 er spesiell understrekes også av at det her er 43 prosent som har mottatt sosialhjelp i

ett eller flere av årene 2005-2009 mens det gjaldt 12 prosent av dem som hadde et langvarig sykepengetilfelle. Blant 25-44 åringer som ikke hadde langvarige sykepengetilfelle 2005-2009 hadde hele 63 prosent mottatt sosialhjelp i samme periode. Blant de eldste og yngste var tilsvarende tall om lag 25 prosent.

6.4.4. Rehabilitering og attføring

Det heter i folketrygdloven at «det er et vilkår for rett til ytelser .. at vedkommende har gjennomgått hensiktsmessig behandling for å bedre arbeidsevnen. Med mindre åpenbare grunner tilsier at arbeidsrettede tiltak ikke er hensiktsmessige, kan ytelser etter dette kapitlet bare gis dersom vedkommende har gjennomført eller har forsøkt å gjennomføre individuelle og hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak uten at inntektsevnen er bedret».

Tabell 6.4.6 viste at en stor del av de nye uføretrygdene har gjennomgått rehabilitering i perioden 2005-2009, det gjelder 62 prosent (bare tall for 2005, 2008 og 2009). Hadde vi hatt opplysninger for 2006-2007 hadde tallet vært enda høyere. Andelen er lav blant de yngste. En del har antagelig vært for unge til å gjennomgå rehabilitering. En annen mulig forklaring er at mange av de yngste er svært syke, og at det derfor har liten mening å forsøke rehabilitering.

Også blant de eldste er andelen som har gjennomgått rehabilitering forholdsvis lav. Også her kunne en mistenke at rehabilitering blir ansett for lite meningsfullt på grunn av kort tid igjen i arbeidslivet. En annen mulig forklaring er at de er «slitere» som hadde sterk tilknytning til arbeidslivet de første år av perioden (den lave andelen på rehabilitering i 2005 kan tyde på det). Andelen på rehabilitering i 2008 og 2009 er ikke vesentlig lavere enn i de yngre aldersgruppene. Dette tyder ikke på at det blir ansett for lite meningsfullt å gjennomgå rehabilitering.

I 2005 er det en klar variasjon i andel på rehabilitering etter alder, fra 25 år avtar andelen klart med alder. Dette må antakelig ses i sammenheng med det som tabell 6.4.1. viste, at andelen som ikke har arbeidet i perioden 2004-2008 avtar med alderen. Blant de yngre er det mange som i flere år har slitt på arbeidsmarkedet og som derfor tidlig har blitt forsøkt rehabilitert, mens det blant de eldre er flere som har hatt en sterk tilknytning til arbeidsmarkedet helt til helsen sa stopp. Vi finner da også at blant de yngre avtar andelen på rehabilitering mot slutten av perioden, antakelig fordi mange har vært under rehabilitering i flere år uten at inntektsevnen øker. Blant de eldre (55 år og over) derimot øker den.

Tabell 6.4.6. Andel av nye uføretrygdene i 2009 18-67 år som gikk på rehabilitering i perioden 2005-2009, etter alder i 2009. Prosent

	2005	2006	2007	2008	2009	2005/2008/2009
18-24	5,8		mangler tall	20,4	21,7	23,8
25-34	64,4			47,3	45,6	81,5
35-44	57,2			31,3	30,0	73,0
45-54	49,5			38,3	36,0	74,4
55-62	28,6			45,0	43,5	67,2
63-67	8,5			33,4	34,2	44,9
Alle	30,9			38,3	37,3	62,2

Kilde: SSB.

6.4.5. Stønader fra folketrygden og sosialhjelp

En betydelig del av de nye uføretrygdene i 2009 hadde ikke arbeid i årene før overgang til uføretrygd og har altså svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Andelen som har mottatt sosialhjelp tyder også på svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Tabell 6.4.7 viser at de grupper som hadde en stor andel som ikke hadde arbeidet i perioden 2004-2008 også hadde høy andel som mottok sosialhjelp disse årene. Vi finner f.eks. at blant 25-34-åringene hadde 55 prosent mottatt sosialhjelp ett eller flere av årene 2005-2009. Vi fant i tabell 6.4.1 at 62 prosent i denne gruppen ikke hadde hatt arbeid noen av årene 2004-2008.

Tabell 6.4.7. Andel av nye uføretrygdede i 2009, 18-67 år, som mottok sosialhjelp i perioden 2005-2009, etter alder i 2009. Prosent

	2005	2006	2007	2008	2009	2005-2009
18-24	4,9	7,5	10,5	14,2	18,9	27,3
25-34	38,5	36,4	33,1	30,0	31,8	55,2
35-44	28,7	28,3	26,4	26,7	28,6	43,2
45-54	16,2	15,5	14,3	14,4	16,1	24,6
55-62	5,6	5,5	5,3	6,0	7,0	10,8
63-67	2,3	2,5	2,6	3,3	4,3	6,1
Alle	10,3	10,1	9,7	10,2	11,6	17,7

Kilde: SSB.

En annen mulighet for forsørgelse er ytelser fra folketrygden. Vi har tidligere sett på dagpenger ved arbeidsløshet og rehabiliterings- og attføringspenger. Tabell 6.4.8 viser at det er langt mindre forskjeller mellom aldersgruppene i mottak av penger fra folketrygden enn i mottak av sosialhjelp.

Tabell 6.4.8. Andel av nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som mottok andre ytelser fra folketrygden enn dagpenger ved arbeidsløshet og rehabiliterings- eller attføringspenger i 2005*, etter alder i 2009. Prosent

	2005		
	Alle	Menn	Kvinner
18-24	2,1	2,3	1,9
25-34	10,4	9,1	12,2
35-44	13,5	12,2	14,6
45-54	10,3	8,8	11,5
55-62	6,7	4,9	8,1
63-67	8,3	5,7	10,8
Alle	8,5	6,6	10,1

Kilde: SSB.

*Denne variabelen bør sjekkes. Den er konstruert slik at beløp fra folketrygden i 2005 (aggi_10) er større enn 0, og at beløp i form av dagpenger og rehabiliterings- eller attføringspenger er lik 0. Men trekker man dagpenger og rehabiliterings- eller attføringspenger fra ytelsene fra folketrygden er det en del som kommer ut med negative beløp.

6.4.6. Veier til uføretrygd

Det er forskjellige veier til uføretrygd. Som nevnt peker Røed på tre hovedveier: arbeidsledighet, helserelaterte årsaker og sosialhjelp (Fevang og Røed 2006). Dahl har funnet at den mest vanlige veien er ett langvarig sykefravær, men her inngår bare sykepengetilfeller og rehabilitering/attføring og ikke mål for arbeid, arbeidssøking og sosialhjelp (Dahl 2005).

Det synes å være store forskjeller etter alder. De eldste er ofte i (fullt) arbeid ganske nær opp til uføretrygdingen, kanskje med en kort periode med rehabilitering. De yngste har typisk ikke vært på arbeidsmarkedet, og har dermed heller ikke sykepengeperioder og få er under rehabilitering. Blant de yngre (opp til ca 45 år) er det også svært mange som synes å slite på arbeidsmarkedet, mange har ikke vært i arbeid i femårsperioden og mange har mottatt sosialhjelp.

I forsøkene på å hindre uføretrygding vil det antagelig være forskjellige virkemidler som må til i de ulike aldersgruppene. Blant de yngste gjelder det antagelig ulike former for behandling (somatisk, psykiatrisk, rus). Blant de eldste blir forholdet mellom uføre- og alderspensjon antagelig viktig. Blant de yngre blir det antagelig viktig med tiltak for å få folk inn på eller holde folk på arbeidsmarkedet, ikke bare tiltak etter at problemer er oppstått, men tiltak tidligere i livet (f.eks. i skolen). Hvordan kan vi lage indikatortabeller som belyser disse forskjellige veiene?

Vi skal kombinere fire hovedvariabler: arbeid, sykedager, rehabilitering/attføring og sosialhjelp. Vi tar med langtidsmottak av sosialhjelp fordi vi ser det som en indikasjon på dårlig tilknytning til arbeidsmarkedet. Røed regner også arbeidsledighet som en hovedvei til uføretrygd (Fevang og Røed 2006). Det er imidlertid relativt få som har opplevd arbeidsløshet, vel 5 prosent har mottatt dagpenger (dette er ganske visst en forholdsvis streng definisjon av arbeidsløshet. Bør vurdere

indikatoren med et videre mål på arbeidssøking). For ikke å få en for komplisert tabell når vi kombinerer de ulike hovedvariabler foretrekker vi her å holde arbeidsledighet utenfor.

Den første problemstillingen når det gjelder hvor godt den uføretrygdde var tilknyttet arbeidsmarkedet før trygden er hvor lang periode vi trenger å se på for å få et godt mål på dette? I tabellen har vi utelukket personer under 35 år i 2009 fordi en del av disse var for unge i deler av perioden til å ha arbeid, og fordi 18-34 åringene utgjør en større del av personer som ikke var nye uføretrygdde i 2009 enn av nye uføretrygdde. Fortsatt er andel eldre større blant nye uføretrygdde enn blant andre, men alle har vært i arbeidsaktiv alder i perioden. Vi ser at andelen i arbeid blant nye uføretrygdde før 2003 er like stor som i resten av befolkningen, til og med litt høyere i begynnelsen av perioden. Fra 2003 er imidlertid andelen i arbeid litt lavere blant de nye uføretrygdde. På slutten av perioden er bare 48 prosent av de nye uføretrygdde i arbeid, mot 71 prosent i resten av befolkningen. Nedgangen i andelen i arbeid ser altså ut til å starte ca seks år før trygden. Vi foretrekker likevel i det følgende å se på situasjonen de siste fem årene før de får uføretrygd for å samordne med fremstillingen ellers.

Tabell 6.4.9. Andel i arbeid 1999-2008 blant nye uføretrygdde og andre, 35-67 år

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nye uføretrygdde										
2009	83,5	82,3	81,2	79,1	66,9	63,5	58,3	57,1	53,6	48,0
Andre	79,8	79,3	79,4	79,0	72,2	71,7	70,3	71,2	71,2	71,3

Kilde: SSB.

* Brudd i tidsserien. I 1999-2002 er også selvstendige regnet med, fra 2003 er de ikke med.

Vi skal se hvor stor del av de nye uføretrygdde som kan sies å være godt og dårlig integrert på arbeidsmarkedet før trygden. Tabell 6.4.1. viste at nesten en tredel ikke hadde arbeid de siste fem årene før trygden. Blant de yngste gjelder det hele 90 prosent. I noen grad skyldes det ung alder som ofte betyr vansker med å komme inn på arbeidsmarkedet. Men antakelig er det i tillegg mange med (store) helseproblemer som gjør dette ekstra vanskelig.

Men også i aldersgruppen 25-44 år er andelen som ikke har vært i arbeid stor, 62 prosent blant 25-34 åringene og 53 prosent blant 35-44 åringene. Det tyder på at en stor del sliter med å komme inn på arbeidsmarkedet. Bare om lag 10 prosent har vært i arbeid alle fem årene.

Blant de eldre 55 år og over er andelen som ikke har arbeidet de siste fem årene forholdsvis lav, vel 20 prosent, og nesten halv parten har vært i arbeid alle fem årene.

Disse forskjellene i hvor integrert de ulike aldersgruppene er på arbeidsmarkedet viser seg også når vi ser på hvor mange timer de har arbeidet. I de to eldste aldersgruppene arbeidet vel 40 og vel 50 prosent fulltid (1500 timer eller mer) i 2005 (skulle vært 2004, starten på femårsperioden, men mangler opplysninger om arbeidstimer for dette år på datafila). I aldersgruppene 25-54 år gjaldt det om lag 5, 10 og 20 prosent, og så godt som ingen blant de yngste.

Tabellen viser også at flertallet av dem som var i arbeid alle årene 2004-2008 arbeidet full tid. Bare i aldersgruppen 25-34 år var andelen på full tid under femti. Vi skal derfor bruke arbeid i alle fem årene som en god indikator på hvor integrerte de er på arbeidsmarkedet.

Tabell 6.4.10. Nye uføretrygdde 2009 18-67 år i 2009 etter antall timer i arbeid 2005, og andel som arbeidet 1500 timer eller mer i 2005 blant dem som arbeidet alle årene 2004-2008. Prosent

	Timer arbeidet i 2005					I alt	Andel av de som arbeidet alle årene som arbeidet 1500- timer i 2005
	0	1-949	950-1499	1500-1949	1950+		
18-24	97,3	2,4	0,2	0,0	0,1	100	:
25-34	80,4	10,3	3,8	2,1	3,4	100	37,3
35-44	72,3	10,0	6,8	3,9	7,1	100	52,1
45-54	56,0	11,5	9,9	7,7	14,9	100	58,8
55-62	35,2	10,0	12,6	12,5	29,7	100	71,9
63-67	27,7	7,9	12,2	12,5	39,7	100	78,1
Alle	45,3	9,5	10,6	9,8	24,9	100	71,2

Kilde: SSB.

Langvarige sykepengetilfeller

Den neste hovedvariabel er langvarig sykepengetilfelle. Når denne kombineres med antallet år i arbeid må vi forenkle for å unngå for mange kategorier. Vi skal derfor undersøke hvordan langvarig sykepengetilfelle varierer med antallet år i arbeid 2004-2008.

Tabell 6.4.11 viser at hovedskillet når det gjelder langvarige sykepengetilfeller går mellom dem som ikke arbeidet noen av årene 2004-2008 og dem som hadde arbeid minst ett av disse årene. Det er ikke overraskende at personer som er lite tilknyttet arbeidsmarkedet ikke har langvarige sykepengetilfeller. Viktig her er at i de fleste aldersgrupper er det forholdsvis små forskjeller i andel med langvarige sykepengetilfeller mellom dem som arbeidet ett og fem år i perioden 2004-2008. I de to yngste aldersgruppene er tallene små slik at resultatene blir usikre.

Tabell 6.4.11. Andel med langvarig sykepengetilfelle 2005-2009 blant nye uføretrygdde 2009 etter antall år i arbeid 2004-2008. Prosent

Alder i 2009	Antall år i arbeid 2004-2008					
	0	1	2	3	4	5
18-24	0,1	2,2	:	:	:	:
25-34	23,8	43,1	41,7	:	:	74,5
35-44	52,3	74,4	72,0	85,0	87,9	93,8
45-54	66,8	87,8	87,4	90,9	94,5	95,2
55-62	71,7	86,3	89,1	94,4	95,7	97,3
63-67	69,0	83,9	80,2	90,2	94,2	97,7
Alle	56,1	80,8	81,4	90,1	93,7	96,9

Kilde: SSB.

Rehabilitering/attføring

Den tredje hovedvariabel er rehabilitering/attføring. I utgangspunkt skal alle som søker uføretrygd gjennomgå passende tiltak for å undersøke om inntektsevnen kan økes.

Igjen skiller personer som ikke har arbeidet i årene 2004-2008 seg ut med en litt lavere andel på rehabilitering, særlig gjelder det de litt eldre aldersgruppene. Tabell 6.4.12 viser at 61 prosent av disse har vært i rehabilitering 2005, 2008 og 2009 (dette bør være årene 2004-2008 når de endelige indikatorer skal utformes). Men de som har arbeidet alle årene i perioden skiller seg enda mer ut, bare halvparten av disse har forsøkt rehabilitering i de tre årene. Andelen er særlig lav blant 63-67 åringene som har arbeidet alle årene i perioden 2004-2008. Blant dem som har arbeidet 1-4 år i perioden 2004-2008 har 75-80 prosent gjennomført rehabilitering.

Når en ser antallet år i arbeid i sammenheng med rehabilitering kan det synes vanskelig å få homogene grupper når en slår sammen alle som har vært i arbeid i perioden 2004-2008. Når vi får data om rehabilitering/attføring i perioden 2004-2008 bør vi undersøke om dette fortsatt gjelder. Hvis ikke kan det bli aktuelt å skille mellom dem som har arbeidet 1-4 år og 5 år i perioden.

Tabell 6.4.12. Andel av nye uføretrygdde i 2009 18-67 år som gikk på rehabilitering i årene 2005, 2008, 2009, etter antall år i arbeid 2004-2008 og alder i 2009. Prosent

Alder i 2009	Antall år i arbeid 2004-2008						Alle
	0	1	2	3	4	5	
18-24	20,1	:	:	:	:	:	23,8
25-34	81,1	84,7	85,7	:	:	66,7	81,5
35-44	71,8	83,9	84,0	77,9	76,7	57,9	73,0
45-54	74,0	84,5	85,3	83,0	85,1	61,4	74,4
55-62	67,9	85,4	84,2	81,0	80,2	54,9	67,2
63-67	41,0	65,0	59,2	54,7	68,5	37,7	44,9
Alle	61,2	81,4	80,2	74,6	77,4	49,5	62,2

Kilde: SSB.

Veier til uføretrygd: Arbeid, rehabilitering og langtidssykefravær

Vi skal nå kombinere de ulike hovedelementene for å beskrive ulike veier til uføretrygd. På grunn av mangler i det datamateriale vi har hatt tilgjengelig er det noen inkonsistenser i tabellen. I stedet for variabelen langvarig sykepengetilfelle i perioden 2005-2009 skulle vi hatt langvarig sykepengetilfelle i 2004-2008. I stedet for rehabilitering/attføring 2005,2008 og 2009 skulle vi hatt rehabilitering/attføring i perioden 2004-2008 (eller bedre enn perioden 2004-2008 ville det vært å bruke perioden 1-60 måneder før uføretrygd).

De fleste nye uføretrygdde i 2009 hadde arbeid i 2004-2008, hadde langvarig sykepengetilfelle og gjennomgikk rehabilitering. Dette kan kanskje karakteriseres som den forventede veien til uføretrygd. Denne veien gikk 39 prosent av de uføretrygdde (tabell 6.4.13A). Den er mer vanlig for kvinner enn for menn, og langt mer vanlig blant de litt eldre enn blant de yngre. Over 70 prosent av personer over 44 år går denne veien, mens det samme gjelder bare 1 prosent av 18-24 åringene og 20 prosent av 25-34 åringene. For de yngste har det sammenheng med at svært få var i arbeid i perioden.

En betydelig del hadde også arbeid 2004-2008 og langvarig sykepengetilfelle, men gjennomgikk ikke rehabilitering i årene 2005, 2008 og 2009, det gjaldt 23 prosent (de kan ha gjennomgått rehabilitering i 2006 og 2007, der vi mangler opplysninger). Også denne veien er mer vanlig blant eldre enn blant de yngre. Det kan kanskje ha sammenheng med at rehabilitering oppfattes som mindre meningsfylt blant de eldste. Men det kan også skyldes at diagnosebildet er svært forskjellig fra det en finner blant yngre.

Relativt få, 5 prosent, hadde arbeid i 2004-2008, men ingen langvarige sykepengetilfeller. De fleste av disse gjennomgikk rehabilitering. Denne veien er mest vanlig blant de yngre, 8-9 prosent av 18-24 og 35-44 åringene og 18 prosent av 25-34 åringene finner vi her. Det gjelder generelt for de yngste at svært mange ikke har hatt langvarig sykepengetilfelle, først og fremst fordi de ikke har hatt arbeid, men også blant dem som har hatt arbeid er det altså noen som ikke har hatt langvarig sykepengetilfelle. Flesteparten av disse har forsøkt rehabilitering, særlig gjelder det 25-44 åringene, i mindre grad de yngste.

Nær en tredel av de nye uføretrygdde hadde ikke arbeid 2004-2008. Det er mer vanlig blant menn enn blant kvinner, og mye mer vanlig blant de yngre enn blant de eldre. Blant dem uten arbeid er det mest vanlig å ha hatt langvarig sykepengetilfelle (til tross for at de ikke har hatt arbeid) og ha forsøkt rehabilitering, det gjelder 13 prosent. 5 prosent hadde langvarig sykepengetilfelle, men gjennomgikk ikke rehabilitering.

Personer uten arbeid finner vi særlig i aldersgruppene 25-34 og 35-44 år, til dels også blant 45-54 åringene. I disse aldersgruppene utgjør de henholdsvis 62, 53 og 39 prosent. Det store flertallet blant disse har forsøkt rehabilitering. I de tre aldersgruppene gjelder det henholdsvis 50, 38 og 29 prosent.

Kombinasjonen ikke arbeid, men langvarig sykepengetilfelle er særlig vanlig blant 35-54 åringer, her gjelder det 26-27 prosent. De langt fleste av disse har forsøkt rehabilitering. Denne kombinasjonen gjelder nesten ingen av de yngste, og relativt få av de eldste.

14 prosent av alle nye uføretrygdene i 2009 har verken hatt arbeid 2004-2008 eller langvarig sykepengetilfelle, og vel halvparten av disse har heller ikke forsøkt rehabilitering. De siste er de som avviker mest fra den forventede veien til uføretrygd. Denne veien er svært vanlig blant de yngste, den gjelder hele 72 prosent. 18 prosent av de yngste har ikke hatt arbeid, og ikke langvarig sykepengetilfelle, men har forsøkt rehabilitering. Andelen som ikke hadde arbeid og ikke langvarigsykepengetilfelle var også høy blant 25-34 åringene, 47 prosent, og 35-44 åringene, 25 prosent. Her har imidlertid de langt fleste forsøkt rehabilitering.

En betydelig del av gruppen som ikke har hatt arbeid og ikke langvarig sykepengetilfelle har vært langtidsmottaker av sosialhjelp i perioden 2005-2009, 31 prosent, særlig gjelder det 35-54 åringene, der nær halvparten har vært mottakere. I denne gruppen er langtidsmottak også langt mer vanlig blant menn enn blant kvinner. En tolkning av dette er at blant personer som ikke har hatt arbeid og ikke langvarig sykepengetilfelle er det mange som over tid har hatt liten tilknytning til arbeidslivet. Av disse hadde 67 prosent heller ikke hatt arbeid i perioden 1999-2003.

De yngste skiller seg klart ut med en spesiell vei til uføretrygd, hele 90 prosent har ikke hatt arbeid 2004-2008, og hele 72 prosent har verken hatt arbeid, langvarig sykepengetilfelle eller har forsøkt rehabilitering. Likevel er andelen med langvarig mottak av sosialhjelp forholdsvis lav.

Tabell 6.4.13A. Nye uføretrygdene i 2009 18-67 år. Kombinasjoner av arbeid 2004-2008, rehab2005/2008/2009, langtids sykefravær i 2005-2009 etter kjønn, alder og utdanning i 2009. Andel med langvarig sosialhjelp blant personer som ikke arbeidet og ikke var langvarig syk. Prosent

	I arbeid 2004-2008				Ikke i arbeid 2004-2008				Andel langvarig sosialhjelp 2005-2009	
	Langvarig syk 2005-2009				Langvarig syk 2005-2009					
	ja		nei		ja		Nei			
	Rehabili-tering	Rehabili-tering	Rehabili-tering	Rehabili-tering	Rehabili-tering	Rehabili-tering				
	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei		
Menn	35,0	22,8	3,2	1,7	15,0	6,5	7,4	8,5	39,3	
Kvinner	42,5	23,9	3,4	2,0	11,4	4,0	6,4	6,5	21,6	
Alder 2009										
18-24	0,5	0,3	5,2	4,1	0,0	0,1	18,1	71,6	9,0	
25-34	17,3	3,0	14,0	3,8	12,0	2,7	38,2	9,0	35,1	
35-44	28,9	9,8	5,8	2,2	21,8	6,1	16,5	8,9	46,5	
45-54	42,4	14,1	3,3	1,5	20,8	5,0	7,8	5,0	46,9	
55-62	49,0	24,2	2,6	1,3	12,3	4,2	3,3	3,2	33,4	
63-67	34,9	41,1	1,8	2,3	6,5	7,3	1,7	4,5	20,0	
Høyeste utdanningsnivå										
Uoppgitt	16,4	18,3	1,8	2,1	9,0	8,3	7,8	36,3	13,4	
Grunnskole	34,5	15,5	3,9	2,1	15,6	5,4	11,2	11,9	34,2	
Videregående	43,7	26,1	3,1	1,6	12,8	5,1	4,4	3,1	30,9	
Universitet, høyskole	41,5	34,5	2,8	1,9	9,0	4,0	3,9	2,3	31,8	
Alle	39,0	23,4	3,3	1,9	13,0	5,2	6,8	7,4	30,7	
Andel med sosialhjelp ...	3,0	1,5	17,3	17,0	13,2	9,7	36,0	25,7		

Kilde: SSB.

Et alternativ til tabell 6.4.13A er tabellen under der de som var i arbeid alle årene 2004-2008 er skilt ut. Svært få som har arbeidet alle årene har ikke hatt langvarig sykepengetilfelle, det gjelder 1.1 prosent, og er omtrent det samme i alle aldersgrupper. Det er derfor ikke skilt mellom dem med og uten langvarig syketilfelle.

Av de 68 prosent som har hatt arbeid 2004-2008 er det flest som har arbeidet alle årene, 37 prosent. Særlig blant eldre er det en klar overvekt av personer som har arbeidet alle årene, blant de eldste gjelder det 54 prosent mot 26 prosent som arbeidet bare noen av årene, mens det i aldersgruppen 25-34 år bare var 7 prosentpoeng av de 38 prosent som hadde arbeid 2004-2008 som arbeidet alle årene.

Blant dem som arbeidet alle årene var det omtrent halvparten som gjennomførte rehabilitering. I de fleste aldersgrupper var det et lite flertall som gjennomførte rehabilitering, unntaket er de eldste der bare 20 av de 54 prosent gjennomførte rehabilitering. Blant dem som arbeidet 1-4 år i perioden 2004-2008 var det et klart flertall som gjennomførte rehabilitering, det gjaldt nesten 80 prosent av disse. Med unntak av de yngste og eldste der andelen som gjennomførte rehabilitering av henholdsvis 56 og 63 prosent var det over 80 prosent som gjennomførte denne. Blant dem som arbeidet 1-4 år i perioden var rehabilitering litt mer vanlig blant dem med langvarig sykepengetilfelle enn blant dem som ikke var langvarig syk.

Tabell 6.4.13B. Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Kombinasjoner av arbeid 2004-2008, rehab2005/2008/2009, langtids sykefravær i 2005-2009 etter kjønn, alder og utdanning i 2009. Andel med langvarig sosialhjelp blant personer som ikke arbeidet og ikke var langvarig syk. Prosent

	I arbeid alle årene 2004-2008		I arbeid 1-4 år 2004-2008				Ikke i arbeid 2004-2008				Andel langvarig sosialhjelp 2005-2009
	2004-2008		Langvarig syk 2005-2009				Langvarig syk 2005-2009				
			ja		nei		Ja		nei		
	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	Rehabilitering	
	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	
Menn	15,0	17,2	20,5	6,1	2,8	1,3	15,0	6,5	7,4	8,5	39,3
Kvinner	21,0	19,7	22,2	4,9	2,7	1,2	11,4	4,0	6,4	6,5	21,6
Alder 2009											
18-24	0,1	0,0	0,5	0,3	5,1	4,1	0,0	0,1	18,1	71,6	9,0
25-34	4,4	2,2	14,1	1,3	12,8	3,3	12,0	2,7	38,2	9,0	35,1
35-44	8,2	5,9	21,1	4,4	5,4	1,6	21,8	6,1	16,5	8,9	46,5
45-54	16,4	10,3	26,6	4,4	2,6	0,8	20,8	5,0	7,8	5,0	46,9
55-62	23,7	19,5	26,0	5,3	2,0	0,7	12,3	4,2	3,3	3,2	33,4
63-67	20,4	33,7	15,0	8,2	1,3	1,5	6,5	7,3	1,7	4,5	20,0
Høyeste utdanningsnivå											
Uoppgitt	6,8	12,2	9,7	6,5	1,7	1,8	9,0	8,3	7,8	36,3	13,4
Grunnskole	13,5	11,6	21,4	4,4	3,5	1,6	15,6	5,4	11,2	11,9	34,2
Videregående	21,2	21,2	23,1	5,6	2,5	0,9	12,8	5,1	4,4	3,1	30,9
Universitet, høyskole	22,9	28,2	19,3	7,2	2,1	1,1	9,0	4,0	3,9	2,3	31,8
Alle	18,2	18,6	21,4	5,4	2,7	1,3	13,0	5,2	6,8	7,4	30,7

Kilde: SSB.

6.5. Gradering og arbeid blant uføretrygdede

Det store flertallet av uføretrygdede er 100 % uføre. I både 2005 og 2009 hadde vel 20 prosent av de uføretrygdede en gradert uføretrygd (mindre enn 100 %). Tallene i tabell 6.5.1. tyder på at de siste fem årene har vært en svak tendens mot mer bruk av gradert uføretrygd. Andelen på gradert uføretrygd har de siste årene i perioden vært om lag 28 prosent, og har også vært litt økende i perioden. Andelen med gradert uføretrygd blant nye uføretrygdede i 2009 er i nesten alle aldersgrupper en god del høyere enn blant alle uførepensjonister i 2009. Særlig i aldersgruppene 45-62 år er forskjellen stor.

Tabell 6.5.1. Nye uføretrygdede 18-67 år. Andel som ikke er 100 % uføre etter alder. 2006-2009. Prosent

	2006	2007	2008	2009	Alle uføretrygdede 2009
18-24	2,6	1,6	2,2	2,9	2,8
25-34	13,0	16,0	10,6	14,5	9,6
35-44	21,4	21,3	19,8	21,6	18,7
45-54	29,0	29,3	29,9	31,5	23,2
55-62	30,8	33,2	35,0	34,7	24,2
63-67	24,4	26,6	26,9	25,6	17,7
Alle	26,5	28,1	28,5	28,5	20,4
Antall	17 873	19 121	21 225	23 368	309 609

Kilde: SSB.

Vi skal se hva dette betyr for andelen uføretrygdede som er i arbeid. Tabellen angir andelen uføretrygdede i 2005 som er i arbeid i 2006, osv. Vi bruker arbeidssituasjon året etter fordi nye uføretrygdede i 2005 kan ha hatt arbeid i 2005 før de ble uføretrygdede i 2005.

Tabell 6.5.2. Andel i arbeid året etter blant uføretrygdede 18-67 år med gradert og full uføretrygd, etter alder. 2005-2008. Prosent

	2005		2006		2007		2008	
	Gradert	Full	Gradert	Full	Gradert	Full	Gradert	Full
18-24 ..	55,2	6,5	65,2	6,1	73,3	6,6	75,0	6,4
25-34 ...	63,6	11,2	66,2	10,8	70,1	11,1	72,0	9,7
35-44 ...	66,5	8,9	68,7	9,6	70,6	10,6	71,7	10,0
45-54 ...	67,0	7,6	68,4	8,2	70,7	8,8	72,8	8,5
55-62 ...	61,8	5,7	63,2	6,0	65,7	6,6	67,9	6,5
63-67 ...	43,4	4,1	45,9	4,4	49,1	4,8	51,9	4,8
Alle	56,9	6,0	58,1	6,3	60,3	6,8	62,2	6,5
Antall ...	62 877	229 334	60 738	231 859	59 262	229 076	58 749	232 687

Kilde: SSB.

Vel 6 prosent av de fullt uføretrygdede har noe arbeid. Det er i dag lov for dem med full uføretrygd å ha arbeidsinntekt på 1G uten at trygden reduseres. Om lag 60 prosent av dem med gradert uføretrygd har arbeid. Andelen er minst blant de eldste. For dem med gradert uføretrygd økte andelen i arbeid fra 57 prosent i 2006 til 62 prosent i 2009. Det var en gunstig konjunkturutvikling i perioden 2006-2008, og en liten forverring i 2009. Dette kan være forklaringen på den økende andel i arbeid. Økningen var størst i de to yngste aldersgruppene og blant de eldste, grupper som blir ansett for å stå svakt på arbeidsmarkedet. Blant dem med full uføretrygd er det bare små endringer i andelen i arbeid. Generelt blir uføretrygdede ansett for å stå svakt på arbeidsmarkedet, men i hvert fall de med gradert uføretrygd synes å dra fordel av bedre konjunkturer på arbeidsmarkedet.

Noen få går over fra full uføretrygd til gradert og omvendt. Av uføretrygdede i 2008 med gradert uføretrygd gikk 7.7 prosent over på full uføretrygd i 2009. Andelen var særlig høy blant de eldste. Av de som hadde full uføretrygd i 2008 gikk 1.6 prosent over på gradert trygd i 2009. Det betyr i 2009 at nesten like mange gikk fra full til gradert trygd som omvendt. Dette var imidlertid spesielt for 2009. I 2005-2007 gikk bare 0.5 prosent fra full til gradert trygd, mens nesten 8 prosent gikk motsatt vei. I disse årene gikk derfor betydelig flere fra gradert til full trygd enn omvendt.

6.6. Varighet

Med de nye reglene for uføretrygd som innføres fra 1. januar 2015 vil det bli interessant å registrere varighet. Vi skal her ikke gå inn på hvordan en skal måle varighet. En mulighet er å ta utgangspunkt i avgangene til arbeid og antall år disse har hatt uføretrygd.

Her skal vi bare se på overgang fra gradert til full uføretrygd og omvendt. Tabell 6.6.1 viser omfanget av overganger mellom gradert og full uføretrygd mellom 2005 og 2009. Av de uføretrygdede i 2009 var det vel 8 prosent som skiftet gradering mellom gradert og full uføretrygd. Om lag en tredel av dem som ikke hadde full uføretrygd begge årene har endret gradering. Det mest vanlige er å skifte fra

gradert til full uføretrygd, det gjelder 6,1 prosent av de uføretrygdene i 2005 og 2009. Bare 2,2 prosent skiftet fra full til gradert uføretrygd. Dette skiftet var mest vanlig blant 35-44 åringene. Skiftet fra gradert til full uføretrygd var mest vanlig for personer over 54 år.

Tabell 6.6.1. Uføretrygdene i 2005 og 2009, 18-67 år i 2009, etter gradering av uføretrygden i 2005 og 2009. Prosent

Alder i 2009	Gradert til full uføretrygd	Full til gradert uføretrygd	Gradert uføretrygd begge år	Full uføretrygd begge år	Antall
18-24	0,0	0,3	0,0	99,7	1 094
25-34	1,6	3,4	4,8	90,4	7 301
35-44	3,1	4,9	13,3	78,8	22 159
45-54	4,6	3,3	18,2	73,9	49 186
55-62	6,3	1,8	18,9	73,0	64 761
63-67	7,9	1,0	14,4	76,6	88 510
Alle	6,1	2,2	16,0	75,8	233 011

Kilde: SSB.

Vi har ikke hatt tilgjengelig opplysninger som gjør det mulig å si hvor lenge de som skiftet gradering har hatt graderingen før den ble endret.

Et annet spørsmål er:

- Hvem kommer seg ut? (død, utvandring, alderspensjon, arbeid) Dette har vi ikke prioritert i dette delprosjektet. Spørsmålet om de uføretrygdene arbeider ved siden av har vi imidlertid sett nærmere på. Det samme gjelder gradering av uføretrygd. Videre har vi også sett nærmere på: Relevante kjennemerker (for eksempel utdanning, yrkesaktivitet, kjønn, alder) ved de uføretrygdene.

I dette delprosjektet har vi valgt å konsentrere oss om de nye uføretrygdene. Det er ikke så mange som blir uføretrygdene som beveger seg videre fra uføretrygd til andre ytelser. Vi har derfor valgt å primært undersøke hvor de nye uføretrygdene kommer fra og ikke hvor de går etter uføretrygd.

Fra 1.1.2015 blir uføretrygden endret. Det vil bl.a. bli lettere å kombinere arbeid og uføretrygd. Dette vil være interessant å følge med på dette etter hvert som det nye regelverket implementeres.

6.7. Oppsummering

Vi finner det vanskelig her å komme med velbegrunnede og konkrete forslag til indikatorer, og foreslår at det arbeides videre med dette i delprosjekt 2. For det første er det en del huller i det datamateriale vi har hatt lett tilgjengelig som gjør det vanskelig å teste ut indikatorer. For det andre regner vi med at de nye reglene for uføretrygd vil påvirke valget av indikatorer, indikatorer som rundt 2009 var mindre interessante kan etter 2014 være aktuelle.

Vi skal likevel antyde en prioritering blant de indikatorer og tabeller som er presentert her. Det gjelder de ni tabellene:

Tabell 6.3.1. Personer 18-67 år som mottok uføretrygd i 2006/2008. Avgang fra uføretrygd i 2007/2009. Antall i arbeid i 2007/2009 og antall av disse som var 100 prosent uføre i 2006/2008.

Tabellen viser avgang fra ett år til neste på grunn av død, utvandring og overgang til alderspensjon uten å skille mellom disse, og avgang til arbeid.

Tabell 6.4.1. Nye uføretrygdene i 2009 18-67 år etter antallet år i arbeid 2004-2008. Menn og kvinner og ulike alders- og utdanningsgrupper.

Tabellen viser forholdet til arbeidsmarkedet i femårsperioden før de gikk over på uføretrygd. Den sammenligner antallet år i arbeid for ulike grupper av nye uføretrygdene.

Tabell 6.4.3. Andel av nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som mottok dagpenger ved arbeidsløshet i perioden 2005-2008, etter alder og høyeste utdanning i 2009. Tabellen viser i hvilken grad ulike grupper sliter på arbeidsmarkedet i enkeltår i femårsperioden før de gikk over på uføretrygd. Tabellen viser kombinasjonen av arbeid og mottak av dagpenger ved arbeidsløshet. Det er et problem at mottak av dagpenger forutsetter at en har opparbeidet rett til dagpenger. For noen grupper, f.eks. unge uføre har de fleste ikke opparbeidet slike rettigheter.

Tabell 6.4.4. Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Antall langvarige sykepengetilfelle 2005-2009 etter alder i 2009

Tabellen viser i hvilken grad alvorlige helseproblemer over lengre tid går forut for uføretrygding. Som i tabellen over for dagpenger er det et problem at langvarige sykepengetilfeller forutsetter opparbeiding av rett til sykepenger.

Tabell 6.4.6. Andel av nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som gikk på rehabilitering i perioden 2005-2009, etter alder i 2009.

Tabellen belyser tiltak for å hindre uføretrygding i form av attføring/rehabilitering i de enkelte år i femårsperioden før overgang til uføretrygd

Tabell 6.4.7. Andel av nye uføretrygdede i 2009, 18-67 år, som mottok sosialhjelp i perioden 2005-2009, etter alder i 2009.

Tabellen skal vise i hvilken grad helseproblemer fører til vansker med økonomien. Tabellen viser avhengighet av sosialhjelp i de enkelte år i femårsperioden før uføretrygding

Tabell 6.4.13A eller B. Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Kombinasjoner av arbeid 2004-2008, rehabilitering 2005/2008/2009, langtids sykefravær i 2005-2009 etter kjønn, alder og utdanning i 2009. Andel med langvarig sosialhjelp blant personer som ikke arbeidet og ikke var langvarig syk.

Tabellen viser ulike veier til uføretrygd ved å kombinere arbeid, langvarige sykepengetilfeller og attføring/rehabilitering i femårsperioden før uføretrygding. Den viser også omfanget av økonomiske problemer i form av langtids mottak av sosialhjelp for personer som har stått utenfor arbeidsmarkedet, dvs som verken har arbeidet, hatt noe langvarig sykepengetilfelle eller vært under attføring/rehabilitering. Tabell 6.4.13B viser det samme, men er mer detaljert på arbeid i femårsperioden før uføretrygding.

Tabell 6.5.1. Nye uføretrygdede 18-67 år. Andel som ikke er 100 % uføre etter alder. 2006-2009

Tabellen viser andel på gradert uføretrygd for nye uføretrygdede i enkeltår i en femårsperiode.

Tabell 6.5.2. Andel i arbeid året etter blant uføretrygdede 18-67 år med gradert og full uføretrygd, etter alder. 2005-2008

Personer med full uføretrygd har rett på en viss arbeidsinntekt uten reduksjon i trygden. Omfanget av arbeid blant uføretrygdede vil bli mer aktuelt etter endringen av uføretrygden. Tabellen viser arbeid året etter for å unngå å ta med arbeid i det året nye uføretrygdede blir trygdet.

7. Oppsummering av indikatorene og veien videre

7.1. Hvordan presentere indikatorene?

Hvordan skal indikatorene bygges opp og hvordan skal de skal tolkes og presenteres? Vi ønsker et sett med såkalt robuste og lett forståelige indikatorer. Ved første publisering vil vi ikke kunne trekke frem hele det store mangfoldet som finnes av forløpsindikatorer, men heller rette oppmerksomheten mot noen utvalgte, relevante og interessante indikatorer på hvert av fagområdene sykepenger,

arbeidsavklaringspenger, økonomisk sosialhjelp og uføretrygd. Dette for lettere å gjennomføre eventuelle ønskede endringer etter den første publiseringen. I oppsummeringen under vil vi trekke fram noen funn i arbeidet med fagområdene som det vil være viktig å få med videre i publiseringen av forsløpsstatistikk. De endelige avklaringene rundt hvilke indikatorer vi skal operasjonalisere og publisere vil måtte komme i delprosjekt 2.

7.2. Sykepengefravær

Vi har i kapittel 3 om sykepengefravær sett nærmere på overganger til arbeid og andre velferdsordninger etter en periode som sykemeldt og mottaker av sykepenger. For å få sykepenger er det en betingelse at personen har et arbeidsforhold og dermed sykepengerettigheter og mulighet til å sykmelde seg. Personer som mottar sykepenger er med andre ord personer som i utgangspunktet allerede har en tilknytning til arbeidsmarkedet.

Relevante kjennemerker som utdanningsbakgrunn har betydning for yrkesaktivitet etter sykefravær. Det kan se ut som utdanningsnivå er avgjørende for konsekvensene av langvarig sykefravær i perioden 2000-2004⁵. Nesten halvparten med uoppgitt eller ukjent utdanning hadde enten ikke noe arbeid eller lite arbeid i femårsperioden 2005-2009, etter tidligere å ha hatt et langvarig sykefravær i 2000-2004. Tilsvarende berørte dette kun 22 prosent av dem med utdanning fra universitet eller høgskole. Dette er et viktig hovedfunn knyttet til overgang til arbeid. Jo mer utdanning en person med langvarig sykepengefravær har, jo større er den fremtidige deltakelsen på arbeidsmarkedet. Ut fra dette funnet er det viktig å bruke *utdanning* som en bakgrunnsvariabel for å beskrive personene som opplever sykefravær og hva som skjer med dem etter at de er klar for arbeidsmarkedet igjen.

Andre kjennetegn som ikke ser ut til å øke den fremtidige deltakelsen på arbeidsmarkedet er naturlig nok *økende alder*. I overkant av 39 prosent av personene i aldersgruppen 55 til 62 år hadde ikke noe arbeid i femårsperioden (2005-2009) etter et langvarig sykefravær i 2000-2004. Kun i overkant av 8 prosent hadde heltidsarbeid i alle år i samme femårsperiode. Tilsvarende andel i aldersgruppen 45 til 54 år er nesten 25 prosent uten arbeid i samme periode, mens i overkant av 14 prosent hadde heltidsarbeid i perioden 2005 til 2009.

Imidlertid er ikke bare økende alder, men også *ung alder* som ser ut til å beskytte dårligere mot å falle ut av arbeidsmarkedet etter langvarig sykefravær. Særlig de unge i alderen 18-24 år ser ut til å ha det vanskelig på arbeidsmarkedet. De aller fleste av de unge som var langtidssyke før 2005 blir det også i årene etter. Nesten 14 prosent av de unge hadde ikke noe arbeid i årene 2005-2009, men hele 39 prosent var ansatt i 2 til 4 år. Dette er en indikasjon på at noen unge er svært syke og dette hadde det vært interessant å undersøke nærmere. Også tallene for rehabilitering/attføring tyder på det samme. Det er imidlertid en ganske liten gruppe relativt sett.

Arbeidet med dette prosjektet har gjort det klart at det ikke er mulig å se på gradering av sykepenger. Dette skyldes at det per i dag ikke finnes opplysninger om gradering gjennom året i sykepengeregisteret i FD-Trygd. Det er kun den sist registrerte sykepengegraderingen vi har tilgjengelig per i dag.

Andre kjennetegn ved dem som mottar sykepenger er *kjønn*. Kvinner kommer dårligere ut enn menn hvis man bare ser på dem som hadde helårsarbeid alle årene i 2005-2009 etter å hatt langtidssykefravær i forkant, men effekten kan se ut til å

⁵ Når det gjelder varighet på sykepenger er det mulig å bruke flere ulike mål. Vi har i dette notatet valgt å konsentrere oss om en definisjon. Personer som har 6 måneder (180 dager+) eller lengre sykefravær er definert som å ha et langvarig sykefravær i de ulike forslagene til indikatorer.

være motsatt hvis vi tar høyde for de som hadde noe arbeid i samme periode (altså deltidsarbeid). Kjønn vil derfor også være en viktig bakgrunnsvariabel når vi skal lage forløpsindikatorer.

Vi vil i delprosjekt 2 gå videre å teste følgende tabeller som utgangspunkt for forløpsindikatorer på sykefravær: Tabell 3.8.1 A, 3.9.1, 3.9.4, 3.9.6, 3.10.1B, 3.10.2, og 3.10.3.

7.3. Arbeidsavklaringspenger (AAP)

Utfordringer på dette området er at det er en ny ordning som ikke har virket så lenge. Vi har ingen personer som har gått på AAP i 4 år ennå, så det er derfor for tidlig å kunne finne noen utfallsmål i delprosjekt 1.

Vi har altså valgt å avgrense populasjonen til «personer som avsluttet mottak av AAP i år t ». Indikatorene bør da være utfallsindikatorer som viser hvordan situasjonen er eller har utviklet seg for disse personene, samtidig som en tar hensyn til forhold før og under mottak av AAP. I gjennomgangen vi har gjort i kapittel 4 har vi nevnt noen av dimensjonene vi ønsker å fange opp både før, under og etter.

Når dette skal bygges opp som tabeller, ser vi for oss at *forholdene før mottak* blir en slags populasjonsavgrensning for selve tabellen. Tabellen vil dekke forhold under mottak av AAP, og i tillegg kunne brytes ned etter sentrale demografiske kjennetegn som kjønn, alder og utdanning. Forholdene under mottak vil da være varighet, samt mottak i kombinasjon med arbeid og studier. Eksempel på hvordan en slik tabell kan se ut følger under, men uten tall fordi vi ikke har data tilgjengelig.

Tabellen viser arbeidstilknytning som gjelder personer som kom inn i AAP som yrkesaktive, fordelt etter kjønn. Utfallet viser da hvilken tilknytning de hadde til arbeidslivet i fem år etter endt mottak. Om en da følger linjen i tabellen og sammenligner a til e vil en se hvordan personene fordeler seg på ulike utfall. For å se forskjeller mellom kjønn sammenlignes da like bokstaver.

Mulig tabell 1. Arbeidstilknytning for person som kom inn i AAP som yrkesaktive, og som avsluttet mottak i 2010. Kjønn.

Kjønn	Arbeid 2011-2015				Avgang
	Hadde ikke arbeid noen av årene 2011-2015	Hadde noen år uten arbeid 2011-2015	Hadde noe arbeid i alle årene 2011-2015	Hadde helårsarbeid alle årene 2011-2015	
I alt	a	b	c	d	e
Menn	a	b	c	d	e
Kvinner ..	a	b	c	d	e

Som nevnt i kapittel 4 vil vi i tillegg til arbeidstilknytning bruke tilsvarende oppsett (mulig tabell 1) for utfallsmålene uførhet og arbeid, samt trygdemottak (sosialhjelp, alderspensjon, dagpenger, sykepenger).

7.4. Økonomisk sosialhjelp

Denne stønaden skal være en midlertidig inntektssikring, men vi vet at det finnes en del gjengangere i ordningen i tillegg til at det også finnes langtidsmottakere av sosialhjelp. Det er derfor viktig å undersøke hvordan denne sosialhjelpsordningen til enhver tid fungerer, slik at forvaltningen som utformer den kan følge med utviklingen på feltet over tid.

Nesten en tredel av mottakerne av sosialhjelp i 2005 var i arbeid i 2009 og var ikke under rehabilitering, mens 37 prosent enten var uføre eller langtidsmottakere av sosialhjelp (tabell 5.8.2). Det er små forskjeller i kombinasjonen av arbeid og trygd mellom kvinner og menn som var mottakere av sosialhjelp i 2005, men store forskjeller mellom de ulike aldersgruppene. De yngste ser ut til å ha de beste

mulighetene. Blant de yngste er nesten halvparten i arbeid og ikke i rehabilitering i 2009 (vel 30 prosent i mer enn 950 timer), svært få mottar uførepensjon, mens 17 prosent er langtidsmottakere av sosialhjelp i 2009. Blant de eldste er nesten to av tre uførepensjonister, og bare 8 - 9 prosent var i arbeid samme år.

Andelen i arbeid er størst blant dem med høyest utdanning, 47 prosent, og lavest blant dem med uoppgitt utdanning og grunnskoleutdanning, henholdsvis 31 og 34 prosent. Andelen som er langtidsmottakere av sosialhjelp eller mottar uførepensjon er lavest blant dem med høyest utdanning, 30 prosent, og høyest blant dem med uoppgitt utdanning og grunnskoleutdanning, 40 prosent.

Flertallet er enten i arbeid eller i en eller annen aktivitet som er arbeidsmarkedsrelatert. Likevel er nær halvparten enten uførepensjonert, langtidsmottaker av sosialhjelp i 2009 eller «uten aktivitet» (gjelder de 11.5 prosent som verken er i arbeid, utdanning, mottar dagpenger ved arbeidsløshet eller er i rehabilitering/attføring).

Vi ser at andelen under rehabilitering/attføring øker noe med økende avhengighet av sosialhjelp i perioden fra vel 10 prosent for dem med en kort episode til 16-19 prosent for dem med lange episoder i årene 2005, 2008 og 2009. Blant dem som mottok sosialhjelp alle årene var det imidlertid få som var under rehabilitering/attføring i årene 2005, 2008 og 2009.

Forslag til indikatorer for økonomisk sosialhjelp i kap. 5 er:
Tabell 5.6.1, 5.6.12, , 5.7.4, 5.7.5, 5.7.7, 5.7.8, 5.8.1A, samt 5.8.2 og 5.8.3

7.5. Uføretrygd

Vi finner det vanskelig i delprosjekt 1 å komme med velbegrunnede forslag til indikatorer, og foreslår at det arbeides videre med dette i delprosjekt 2. For det første er det en del huller i det datamateriale vi har hatt lett tilgjengelig som gjør det vanskelig å teste ut indikatorer. For det andre regner vi med at de nye reglene for uføretrygd vil påvirke valget av indikatorer, indikatorer som rundt 2009 var mindre interessante kan etter 2014 være aktuelle. Vi antyder imidlertid en prioritering blant de indikatorer og tabeller som er presentert.

Tabellene vi vil gå videre med i delprosjekt 2 er: 6.3.1, 6.4.1, 6.4.3, 6.4.4, 6.4.6, 6.4.7, 6.4.13 A eller B, 6.5.1, 6.5.2.

7.6. Videre arbeid i delprosjekt 2

I det videre arbeidet vil vi gjøre uttrekk fra FD-Trygd for å lage forløpsstatistikk og foreslå de konkrete indikatorene som vi vil publisere i 2015. Med hensyn til populasjon så velger prosjektgruppa å kun bruke de bosatte videre i prosjektet.

Det vil måtte vurderes i delprosjekt 2 om det skal publiseres 2 perioder første gang. Dette for å kunne ha to målepunkt f.eks. 2006-2010, samt 2009-2013. Det kan være en mulighet å ha 5 årige tidsserier bakover i tid for å måle robusthet i indikatorene. Et alternativ kan være at vi ser 3 år bak i tid. Når det gjelder hyppighet knyttet til publisering så må det vurderes publisering hvert 3. eller 5. år i delprosjekt 2. Tidsperspektivet har vært diskutert i referansegruppen og beslutningen vil fattes i delprosjekt 2.

Vi har i dette notatet sagt noe om prosessen, avklaringer, flere forslag og tilnærminger til indikatorer på områdene sykepenger, sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger og uføretrygd, samt videre arbeid. Endelige konklusjoner rundt publiseringen vil måtte komme først i delprosjekt 2.

Referanser

Referanser

David Hosmer og S. Lemeshow (1999): *Applied Survival Analysis Regression Modelling of Time to Event Data*. 1999. Wiley Canada

Thomas Lorentzen (2007): *Kunnskapsstatus for sosialhjelpsforskningen. Fafo-rapport 2007:33*

Arne S. Andersen (2012): *Sosialhjelpsmottakerne på arbeidsmarkedet og Sosialhjelpsmottakernes inntekter*. I Unni B. Grebstad (red): *Sosialhjelp og levekår i Norge*. Statistiske analyser 130. Statistisk sentralbyrå

Øyvind Sivertstøl (2012): *Førstegangsmottakere av sosialhjelp: Stønadstid, inngang og utgang av sosialhjelp i perioden 1992-2010*. I Unni B. Grebstad (red): *Sosialhjelp og levekår i Norge*. Statistiske analyser 130. Statistisk sentralbyrå

Grete Dahl (2005): *Uførepensjonisters bakgrunn*. Notater 2005/16

Fevang og Røed (2006): *Veien til uføretrygd i Norge*. Rapport nr. 10. Frischsenteret

Tabellregister

3.6.1.	Andel personer 18-66 år bosatt i Norge ved utgangen av året som hadde langvarig sykepengetilfelle i løpet av året. 2005-2009. Prosent	14
3.6.2.	Andel personer 18-66 år i 2009 bosatt i Norge ved utgangen av året som hadde langvarig sykepengetilfelle i løpet av årene 2005-2009. Prosent	14
3.7.1.	Syketilfelle i 2005* og 2009 etter varighet**. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper. Prosent.....	15
3.8.1A.	Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid , mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter kjønn og om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent.....	16
3.8.1B.	Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid , mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter alder og om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent	17
3.8.2.	Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 og var i arbeid i 2005, som var i arbeid i 2009 , mottok rehabiliterings- eller attførings-penger eller var uførepensjonert i 2009, etter om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent.....	18
3.8.3.	Andel personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid , mottok rehabiliterings- eller attføringspenger eller var uførepensjonert i 2009, etter om de hadde vært langtidssyk i perioden 2003. Prosent	19
3.9.1.	Andel personer 18-62 år i 2009 som bodde i Norge i 2005-2009 som var i arbeid i årene 2005-2009, etter om de hadde vært langtidssyk i perioden 2000-2004. Prosent.....	20
3.9.2.	Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som hadde arbeid i 2005 som opplevde å ikke ha arbeid i årene 2006-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004. Kumulativ prosent.....	20
3.9.3.	Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004. Prosent.....	21
3.9.4.	Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Kjønn, aldersgrupper og utdanning	22
3.9.5.	Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 og med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Andel som var i arbeid, under rehabilitering, uførepensjonert eller langtidssyk 2009.....	23
3.9.6.	18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 Gjennomsnittlig antall arbeidstimer, fordeling av arbeidstimer og endring i antall arbeidstimer 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004.....	24
3.10.1.	Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 som mottok uførepensjon og rehabilitering/attføring i 2005 og 2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004.....	26
3.10.1B.	Andel av 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og som hadde langvarig sykefravær 2000-2004 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Andel med uførepensjon og på rehabilitering 2005 og 2009	27
3.10.2.	Langtidssyke 2000-2004 18-62-åringene i 2005 bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009. Kjønn, aldersgrupper og utdanning.....	28
3.10.3.	Arbeidstimer i 2009 og samlet antall arbeidstimer 2005-2009 for 18-62-åringene bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik status på arbeidsmarkedet i årene 2005-2009 etter langvarig sykefravær 2000-2004. Timer.....	28
4.1.	Mottakere av AAP 2010-2013 etter første år for mottak og bakgrunn for mottaket. Antall og prosent	31
4.2.	Avganger fra AAP, 2010-2013. Antall og prosent.....	31
4.3.	Avganger fra AAP, 2010-2013 etter første år for mottak. Antall og prosent	31
4.4.	Mottakere av fra AAP 2010-2013, etter kjønn alder og utdanning, og år for avgang. Antall og prosent.....	33
4.5a.	Tilganger til AAP i 2010 etter omfang av avtalt arbeidstid 2009.	35
4.5b.	Tilganger til AAP i 2011 etter omfang av avtalt arbeidstid 2009.	35
4.6.	Tilganger til AAP i 2013 etter kjennetegn i 2012.....	36
4.7.	Kjennetegn ved AAP mottaket, etter år for avgang fra ordningen	37
4.8a.	Utfall i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011	39
4.8b.	Arbeid i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011, etter kjennetegn ved AAP.	39
4.8c.	Arbeid i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011, og som kom inn i ordningen som ikke-yrkesaktive, etter kjennetegn ved AAP.....	40
4.8d.	Arbeid i 2012 for personer som avsluttet mottak av AAP i 2011, og som kom inn i ordningen som yrkesaktive, etter kjennetegn ved AAP.	40
5.5.1.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel med sosialhjelp 2006-2009 etter kjønn og alder.....	47

5.6.1.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009. Prosent.....	48
5.6.2.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010, gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 og gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010 etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009.....	48
5.6.3.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 og mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010 og gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 etter antallet år med sosialhjelp 2005-2008	49
5.6.4.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 etter mottak av sosialhjelp i 2005. Andel av menn og kvinner og ulike aldersgrupper med sosialhjelp i 2010 etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009	49
5.6.5.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 etter mottak av sosialhjelp i 2005. Gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 for menn og kvinner og ulike aldersgruppe etter antallet år med sosialhjelp 2005-2009	49
5.6.6A.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010 og gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009.....	50
5.6.6B.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper med sosialhjelp i 2010 etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009.Prosent.....	50
5.6.6C.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Ulike utdanningsgrupper etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009. Prosent	50
5.6.7.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010 og gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 etter varighet av sosialhjelp i 2005-2009 og antallet episoder.	51
5.6.8.	Personer 18-62 år som bodde i Norge alle årene 2005-2009 og mottok sosialhjelp i 2005 etter siste år for korte, lange og alle episoder. Kumulative prosentener.....	51
5.6.9.	Personer 18-62 år som mottok sosialhjelp i 2005 og var bosatt i Norge alle årene 2005-2009 etter siste år i perioden 2005-2009 de mottok sosialhjelp. Prosent	52
5.6.10.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010, gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 og gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010 etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009.....	53
5.6.11.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel av personer med sosialhjelp i 2010, gjennomsnittlig antall arbeidstimer i 2009 og gjennomsnittlig antall måneder med sosialhjelp i 2010 etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009.....	54
5.6.12.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Menn og kvinner og ulike aldersgrupper etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009. Prosent.....	54
5.6.13.	Personer 18-62 år i 2005 bosatt i Norge alle årene 2005-2009 med ulik avhengighet av sosialhjelp i perioden 2000-2004, etter avhengighet av sosialhjelp i 2005-2009. Prosent	55
5.7.1.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel ansatte hvert av årene 2005-2009 etter siste år med sosialhjelp	56
5.7.2.	Personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Andel i arbeid 2005-2009 etter ulikt mottak av sosialhjelp.	56
5.7.3.	Personer 18-62 år i 2005 bosatt i Norge alle årene 2005-2009. Andel i arbeid 2005-2009 blant kvinner og menn og ulike aldersgrupper.....	56
5.7.4.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Fordeling etter antall arbeidstimer i 2009 etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009. Prosent.....	57
5.7.5.	Personer 18-62 år i 2005 som bodde i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Gjennomsnittlig antall arbeidstimer etter ulikt mottak av sosialhjelp 2005-2009	57
5.7.6.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 etter ulikt mottak av sosialhjelp. Prosent	58
5.7.7.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 for ulikt mottak av sosialhjelp. Prosent	58
5.7.8.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid i perioden 2005-2009 for menn og kvinner og ulike aldersgrupper. Prosent.....	59
5.7.9.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005 og var i arbeid i 1-4 år i perioden, fordelt etter veien ut av eller inn på arbeidsmarkedet i 2005-2009. Prosent	60
5.8.1A.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Trygdemottak 2005-2009* for kvinner og menn og ulike aldersgrupper	61
5.8.1B.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Trygdemottak 2005-2009 for ulike utdanningsgrupper. Prosent	62

5.8.2.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid og trygdemottak 2009 for kvinner og menn og ulike aldersgrupper. Prosent.....	63
5.8.3.	Personer 18-62 år bosatt i Norge alle årene 2005-2009 som mottok sosialhjelp i 2005. Arbeid og trygdemottak 2009 etter mottak av sosialhjelp 2005-2009. Prosent.....	63
6.3.1.	Personer 18-67 år som mottok uføretrygd i 2006/2008. Avgang fra uføretrygd i 2007/2009. Antall i arbeid i 2007/2009 og antall av disse som var 100 prosent uføre i 2006/2008.	67
6.4.1.	Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år etter antallet år i arbeid 2004-2008. Menn og kvinner og ulike alders- og utdanningsgrupper. Prosent	68
6.4.2.	Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Andel med 100 % uføregrad etter alder og antallet år i arbeid 2004-2008. Prosent	69
6.4.3.	Andel av nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som mottok dagpenger ved arbeidsløshet i perioden 2005-2008, etter alder og høyeste utdanning i 2009. Prosent.....	70
6.4.4.	Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Antall langvarige sykepengetilfelle 2005-2009 etter alder i 2009. Prosent	71
6.4.5.	Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som ikke hadde langvarig sykepengetilfelle 2005-2009. Antall år i arbeid 2004-2008 etter alder i 2009. Prosent	71
6.4.6.	Andel av nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som gikk på rehabilitering i perioden 2005-2009, etter alder i 2009. Prosent	72
6.4.7.	Andel av nye uføretrygdede i 2009, 18-67 år, som mottok sosialhjelp i perioden 2005-2009, etter alder i 2009. Prosent	73
6.4.8.	Andel av nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som mottok andre ytelser fra folketrygden enn dagpenger ved arbeidsløshet og rehabiliterings- eller attføringspenger i 2005*, etter alder i 2009. Prosent	73
6.4.9.	Andel i arbeid 1999-2008 blant nye uføretrygdede og andre, 35-67 år	74
6.4.10.	Nye uføretrygdede 2009 18-67 år i 2009 etter antall timer i arbeid 2005, og andel som arbeidet 1500 timer eller mer i 2005 blant dem som arbeidet alle årene 2004-2008. Prosent.....	75
6.4.11.	Andel med langvarig sykepengetilfelle 2005-2009 blant nye uføretrygdede 2009 etter antall år i arbeid 2004-2008. Prosent	75
6.4.12.	Andel av nye uføretrygdede i 2009 18-67 år som gikk på rehabilitering i årene 2005, 2008, 2009, etter antall år i arbeid 2004-2008 og alder i 2009. Prosent.....	76
6.4.13A.	Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Kombinasjoner av arbeid 2004-2008, rehab 2005/2008/2009, langtids sykefravær i 2005-2009 etter kjønn, alder og utdanning i 2009. Andel med langvarig sosialhjelp blant personer som ikke arbeidet og ikke var langvarig syk. Prosent.....	77
6.4.13B.	Nye uføretrygdede i 2009 18-67 år. Kombinasjoner av arbeid 2004-2008, rehab2005/2008/2009, langtids sykefravær i 2005-2009 etter kjønn, alder og utdanning i 2009. Andel med langvarig sosialhjelp blant personer som ikke arbeidet og ikke var langvarig syk. Prosent.....	78
6.5.1.	Nye uføretrygdede 18-67 år. Andel som ikke er 100 % uføre etter alder. 2006-2009. Prosent.....	79
6.5.2.	Andel i arbeid året etter blant uføretrygdede 18-67 år med gradert og full uføretrygd, etter alder. 2005-2008. Prosent.....	79
6.6.1.	Uføretrygdede i 2005 og 2009, 18-67 år i 2009, etter gradering av uføretrygden i 2005 og 2009. Prosent	80

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9013-8 (elektronisk)

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway